

แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

โดย
นางสาวบุญญา ینگยอม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ
ผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

โดย
นางสาวบุญญา ยิงยอม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

GUIDELINES FOR APPLYING LOCAL WISDOM IN LEARNING MANAGEMENT TO
DEVELOP ENTREPRENEURIAL SKILLS FOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN SURIN
PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education DEVELOPMENT EDUCATION
Department of Education Foundations
Academic Year 2025
Copyright of Silpakorn University

650620161 : พัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ทักษะผู้ประกอบการ; การจัดการเรียนรู้

นางสาว ปุณยธิดา ยิงยอม: แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชฎาพร เกตานนท์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ และ 2) แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้จากการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ และมีประสบการณ์หรือความรู้ความสามารถเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) นักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์และทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) ครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และ (3) ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้อาศัยในชุมชนที่มีความชำนาญในภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ที่สามารถนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 8 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 15 คน ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านหัตถกรรมผ้าไหมและเครื่องเงิน ซึ่งช่วยส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ ทั้งด้านการปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสาร แม้มีข้อจำกัดด้านเวลาเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ซึ่งครูผู้สอนได้ออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับแนวคิดเพิ่มเติมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร การวางแผน การใช้เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ 2) แนวทางการประยุกต์ใช้ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผน วิเคราะห์บริบทและบูรณาการสู่แผนการสอน (2) การเตรียมการ ประสานงานและจัดหาทรัพยากร (3) การปฏิบัติ จัดกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ (4) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้ร่วมกับปราชญ์ชุมชน และ (5) การประเมินผล ประเมินจากผู้เรียน ครู และผู้เชี่ยวชาญ โดยเน้นผลลัพธ์เชิงปฏิบัติและความรู้ที่ได้รับอย่างเป็นรูปธรรม

650620161 : Major DEVELOPMENT EDUCATION

Keyword : Local Wisdom / Entrepreneurial Skills / Learning Management

Miss Poonyisa YINGYOM : GUIDELINES FOR APPLYING LOCAL WISDOM IN LEARNING MANAGEMENT TO DEVELOP ENTREPRENEURIAL SKILLS FOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN SURIN PROVINCE Thesis advisor : Assistant Professor Ratchadaporn Ketanon

This research aimed to: 1) to study the conditions of learning management using local wisdom to develop entrepreneurial skills in secondary schools under the Surin Secondary Educational Service Area Office, and 2) to propose guidelines for applying local wisdom in learning management to enhance entrepreneurial skills among upper secondary school students in Surin Province. This study employed a qualitative research design. Key informants were selected through purposive sampling, comprising individuals residing in Surin Province with experience or expertise in local wisdom. They consisted of three groups: (1) students representing upper secondary school learners in Surin who provided information on their experiences and entrepreneurial skills gained through local wisdom-based learning; (2) teachers representing schools in Surin with experience in organizing learning activities to foster entrepreneurial skills among students; and (3) experts, including local sages or community members specialized in local wisdom, who contributed useful insights for learning management and entrepreneurial skill development. Data were collected through in-depth interviews with 8 participants and focus group discussions with 15 participants, and analyzed using content analysis.

The research findings revealed that 1) most students participated in learning activities integrating local wisdom, particularly in silk weaving and silverware craftsmanship. These activities enhanced entrepreneurial skills in practice, analytical thinking, and communication, although time limitations posed challenges to learning. Teachers designed learning processes that connected local wisdom with STEM concepts to foster communication, planning, technological application, and creativity skills. 2) The proposed guidelines comprised five aspects: (1) planning, including context analysis and integration into lesson plans; (2) preparation, involving coordination and resource management; (3) implementation, through both theoretical and practical activities; (4) utilization of local wisdom, emphasizing knowledge transfer with community experts; and (5) evaluation, assessing outcomes from students, teachers, and experts, with a focus on performance-based results and tangible knowledge acquisition.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นจากแรงสนับสนุนอันทรงคุณค่าของหลายภาคส่วนที่เสียสละเวลา แรงใจ และความเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาการศึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชฎาพร เกตานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพพวิมล สุขใจรุ่งวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนาชู ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้ซึ่งได้ให้แนวทางอย่างใกล้ชิด ทั้งด้านวิชาการกระบวนการวิจัยและการพัฒนาเนื้อหาเป็นอย่างเป็นระบบ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความราบรื่นและสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างยิ่งต่อทุนโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น หลักสูตรระดับปริญญาโททางการสอนในประเทศ รุ่นบรรจปี พ.ศ. 2559-2560 และเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานของคณะผู้จัดโครงการ ที่กรุณาให้คำแนะนำและช่วยเหลือตลอดการเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้การสนับสนุนทุนการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมสำคัญที่ช่วยเปิดโอกาสทางวิชาการที่ดีแก่การศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิตของผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นพิเศษต่อครอบครัว อันเป็นกำลังใจและแรงบันดาลใจในการศึกษา และขอขอบคุณคุณพระชัย ทองนำ สำหรับความเข้าใจและอยู่เคียงข้างในทุกช่วงเวลา ขอขอบคุณรัฐวิชัย จรัสพิพงษ์ ที่ช่วยประสานงาน และเอื้อเฟื้อสถานที่ในการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณที่หมุดแดง แยม เอฟ ฟีน้องพัฒนศึกษา ที่ร่วมแบ่งปันข้อคิดเห็นวิธีการในการทำงานวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจอมพระ ที่ให้การสนับสนุนในด้านเวลา พร้อมทั้งขอบคุณเพื่อนครูผู้ช่วยสอนในชั้นเรียนแทนและดูแลนักเรียนเป็นอย่างดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลและให้แนวปฏิบัติที่ดี เป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการทำวิทยานิพนธ์

และขอขอบพระคุณจากหัวใจอีกครั้งสำหรับครอบครัว คุณพ่อแสนและคุณแม่บัวรัตน์ ยิ่งยอมผู้ที่เป็นดั่งรากฐานที่แข็งแกร่งในการสนับสนุนทุกย่างก้าวของชีวิตและความสำเร็จในปัจจุบันมาจากแรงสนับสนุนของทุกคน ผู้วิจัยจะจดจำตลอดไป

ปญญาศิลา ยิ่งยอม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามของการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
1. ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	5
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	6
2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	6
3. ขอบเขตด้านพื้นที่.....	6
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	10
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	10

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	12
ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	16
ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	19
ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น	21
การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	22
กระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	24
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะผู้ประกอบการ	27
ความหมายของผู้ประกอบการ.....	28
คุณลักษณะของผู้ประกอบการ	30
ทักษะผู้ประกอบการ	34
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้.....	42
ความหมายของการจัดการเรียนรู้	42
ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้.....	44
องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้.....	46
บริบทจังหวัดสุรินทร์.....	48
ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์.....	48
วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	48
อาชีพของคนในจังหวัดสุรินทร์.....	49
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	49
สภาพทั่วไปของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตสุรินทร์.....	52
บุคลากรในสำนักงานและสถานศึกษา.....	52
นักเรียนและการจัดการเรียนการสอน	53
บทบาทของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา.....	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53

งานวิจัยในประเทศ.....	53
งานวิจัยต่างประเทศ.....	59
กรอบแนวคิดการวิจัย	61
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์	63
1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	63
1.1 นักเรียน	63
1.2 ครู.....	64
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	64
2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	64
3. การรวบรวมข้อมูล.....	65
ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์	67
1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	67
1.1 นักเรียน	67
2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นประเด็นการสนทนากลุ่มที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อหา แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์กับกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ ดังนี้	68
3. การรวบรวมข้อมูล.....	70
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	72
ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะ ผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.....	73
1. สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์	73

2. ทักษะที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ.....	85
2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.....	98
3. ข้อเสนอแนะต่อสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ ในมุมมองของครูผู้สอน.....	124
ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์	128
1. ด้านขั้นตอนวางแผน	129
2. ด้านขั้นเตรียมการ.....	133
3. ด้านขั้นการปฏิบัติ.....	135
4. ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	137
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	144
สรุปผลการวิจัย.....	144
อภิปรายผลการวิจัย.....	151
ข้อเสนอแนะ.....	157
รายการอ้างอิง.....	159
ภาคผนวก.....	169
ประวัติผู้เขียน.....	181

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 องค์ประกอบของทักษะผู้ประกอบการ	40
ตารางที่ 2 สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน84	
ตารางที่ 3 การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน.....	98
ตารางที่ 4 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้	126
ตารางที่ 5 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้	141

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	62
ภาพที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์	143

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคลากรภายในประเทศให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงทั้งทาง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้ความต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพสูงและมีทักษะหลากหลาย ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อให้การศึกษาของประเทศไทยมีคุณภาพมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงสุดของตนเอง มีความรู้และทักษะที่แข็งแกร่งเหมาะสม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนระดับสูงขึ้นไปและการดำรงชีวิตในอนาคต (อมรรัตน์ เดชะนอก และคณะ, 2563; กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากบทบาทสำคัญของการศึกษาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานที่กำกับดูแลการศึกษาของประเทศ จึงได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขึ้น เพื่อพัฒนานักเรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก โดยหลักสูตรมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ซึ่งความเชื่อนี้สะท้อนถึงการพัฒนาศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสร้างพื้นฐานให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว มีโรงเรียนเป็นสถาบันทางการศึกษาที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดผลจริงต่อผู้เรียน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่บริหารจัดการและกำกับดูแลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ผ่านการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และหลักการร่วมกับองค์คณะบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นรูปธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด และส่งผลให้เกิดนักเรียนที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาตนเองและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

ในทิศทางเดียวกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2579) ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ โดยเน้นการวางรากฐานและกลไก เพื่อสร้างความมั่นคง โดยผู้เรียนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งมุ่งพัฒนาศักยภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าสู่แรงงานได้อย่างรวดเร็ว และมีความพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพ ทั้งในลักษณะผู้ประกอบการและอาชีพอิสระ โดยยึดมาตรฐาน

ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับอัตลักษณ์และความต้องการของชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) นอกจากนี้ แผนการศึกษาฯ ยังเน้นการสร้าง โอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม และบริหารจัดการ ให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ พร้อมพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยนำความรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีสากลและภูมิปัญญาไทย มาประยุกต์ใช้พัฒนาความรู้ความสามารถทางปฏิบัติ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560; หนึ่งฤทัย ไชยเดช, 2554) ซึ่งการเชื่อมโยงความรู้สากลกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพและพร้อมสำหรับอนาคต

ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นความภาคภูมิใจและเกียรติภูมิของคนไทย เนื่องจากคนไทยในอดีต มีความสามารถที่ปรากฏในประวัติศาสตร์และได้รับการยอมรับจากต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น การที่คนไทยมีอักษรเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งพัฒนาสืบเนื่องมาจนถึง ปัจจุบันทั้งในด้านภาษาพูดและภาษาเขียน นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาด้านอาหารที่มีรสชาติอร่อย และสามารถป้องกันโรคได้ รวมถึงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมที่มีการออกแบบอย่างประณีตและงดงาม ซึ่งสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์และความสามารถของคนไทยในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ (หนึ่งฤทัย ไชยเดช, 2554; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2544) ด้วยเหตุนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นองค์ความรู้ ที่มีคุณค่า เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและการประกอบอาชีพ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคม และธรรมชาติ เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์ และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม รวมถึงเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น จนกระทั่งเกิดการตกผลึก เป็นองค์ความรู้ที่มีระบบและเหมาะสมต่อการใช้งานจริง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2544; นันธวัช นูนารถ, 2560) ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน และประเทศชาติ เนื่องจากช่วยให้ประชาชนสามารถผ่านพ้นวิกฤติและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ของสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล ภูมิปัญญาเป็นรากฐานในการประกอบอาชีพ และการพัฒนาที่เริ่มจากการพึ่งพาตนเอง การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการผสมผสานองค์ความรู้ สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิมเพื่อเกิดภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย จึงไม่เพียงเป็นประโยชน์ ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะเศรษฐกิจฐาน รากและการสร้างรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืน (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2560)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน สังคมไทยประสบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมถึงความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทำให้วิถีชีวิต ของประชาชนเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิมที่เรียบง่ายไปสู่สังคมที่มีความซับซ้อน การประกอบอาชีพ มีความหลากหลายและต้องตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมทักษะที่จำเป็น แก่ประชาชนจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงาน วัยรุ่น และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนปลายที่กำลังเตรียมตัวเข้าสู่วัยแรงงาน (พฤทธิพงษ์ ไซยพหล, 2562; Nguyen Thi Thu Ha, 2018) โดยนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม เป็นช่วงเวลาที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเส้นทางอนาคตว่าจะเรียนต่อระดับอุดมศึกษาหรือประกอบอาชีพ การให้ความรู้และทักษะที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมและประสบความสำเร็จในอนาคต (Nguyen Thi Thu Ha, 2018) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะผู้ประกอบการเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ประชาชน นักเรียน และนักศึกษาสามารถสร้างธุรกิจหรือดำเนินกิจการให้ประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังมีผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจระดับประเทศ การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการจึงสามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชนพร้อมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติอย่างสมดุล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

ในบริบทของการขับเคลื่อนประเทศสู่ ประเทศไทย 4.0 การสร้างทักษะผู้ประกอบการถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศจากประเทศรายได้ปานกลางสู่ประเทศรายได้สูง ปัจจุบันกลุ่มเยาวชน วัยรุ่น และวัยเริ่มต้นทำงานมีความปรารถนาที่จะเป็นผู้ประกอบการมากขึ้นและมีทัศนคติเชิงบวกต่อการประกอบธุรกิจ เช่น การมองว่าเป็นอาชีพที่มีอิสระ มีเกียรติ และสามารถสร้างรายได้หรือความมั่งคั่งได้รวดเร็วกว่าการประกอบอาชีพประเภทอื่น ๆ ดังนั้น การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน (สหธร เพชรวิโรจน์ชัย, 2564) อีกทั้งในยุคแห่งการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 นักเรียนต้องมีทักษะสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย ทั้งอาชีพอิสระและการประกอบกิจการส่วนตัว เพื่อให้เยาวชนสามารถเข้าถึงโอกาสการทำงานที่ยืดหยุ่นและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความตื่นตัวและเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่เหมาะสมสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันภาครัฐสนับสนุนสถาบันการศึกษาในการจัดงานแนะนำอาชีพ โดยให้ภาคธุรกิจ ผู้ปกครอง และผู้ประกอบการท้องถิ่นเข้าร่วมเพื่อส่งเสริมความรู้แก่นักเรียนผ่านทักษะและองค์ความรู้ที่มีคุณค่า โดยเฉพาะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากชุมชน ซึ่งช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ (องค์การยูนิเซฟประเทศไทย, 2566)

จังหวัดสุรินทร์เป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการได้อย่างเป็นรูปธรรม จังหวัดมีความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมมายาวนานกว่า 2,000 ปี หลักฐานทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุสะท้อนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสังคมอย่างต่อเนื่อง ศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของชาวสุรินทร์ ซึ่งควรค่าแก่การภาคภูมิใจ (พิพิธภัณฑสถาน

แห่งชาติสุรินทร์, 2542) ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแสดงเรือมอันเร (การรำสาก) การละเล่นเจรียง ดนตรีพื้นบ้าน เช่น วงกันตรึม วงมโหรี และการเลี้ยข้าง แต่ที่โดดเด่นที่สุดคือ งานศิลปหัตถกรรม เช่น การทำเครื่องประดับเงินและการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากชาวบ้าน ใช้วัสดุในท้องถิ่นทำเป็นเครื่องใช้สอยและงานศิลปะ ทำให้มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสามารถนำมาพัฒนาเป็นธุรกิจชุมชนและธุรกิจครัวเรือนได้ (สุดฉกาจ สุดแก้ว, 2563) โดยในยุคปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล การสร้างนวัตกรรมใหม่ การประกอบธุรกิจ และการส่งเสริมการค้าต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นคนยุคใหม่ในจังหวัดสุรินทร์จำเป็นต้องมี ทักษะผู้ประกอบการ เพื่อเข้าใจตลาด ปรับตัวต่อสถานการณ์และสร้างความอยู่รอดในการประกอบอาชีพ รวมถึงสามารถพัฒนาศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (สุดฉกาจ สุดแก้ว, 2563)

ด้วยความสำคัญของทักษะผู้ประกอบการต่อการพัฒนาบุคลากรและเศรษฐกิจของประเทศ การส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะเหล่านี้ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็น ในบริบทของจังหวัดสุรินทร์ ภาครัฐได้กำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างชัดเจนผ่าน แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเพิ่มและพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ทั้งในด้านความรู้พื้นฐาน ความถนัดเฉพาะบุคคล และการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาที่กำลังจะเข้าสู่แรงงานในอนาคต ข้อมูลสถิติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุรินทร์ระบุว่า จำนวนนักเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนรวม 286,831 คน โดยจำนวน 271,326 คน เลือกศึกษาต่อ และ 14,731 คน ออกไปประกอบอาชีพ ซึ่งอาชีพที่ได้รับความนิยมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป ภาคอุตสาหกรรม และการค้าขายประกอบธุรกิจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุรินทร์, 2566) จากข้อมูลดังกล่าว การมุ่งเน้นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการจึงมีความสำคัญต่อการสร้างบุคลากรที่สามารถขับเคลื่อนธุรกิจด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งพัฒนามูลค่าผลิตภัณฑ์ธุรกิจ โดยผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และสถาบันวิชาการทั้งภายในและระหว่างจังหวัด เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการให้สามารถประกอบธุรกิจได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์, 2565)

จากที่มาและความสำคัญข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยการนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์

มาส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เพื่อให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่ดีในอนาคตและสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้ สร้างคุณค่าให้กับชุมชนได้ และเพิ่มคุณภาพชีวิตและคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำถามของการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เป็นอย่างไร
2. แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาและแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย ดังนี้

- 1.1 การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทักษะผู้ประกอบการ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การวางแผน การจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และการสื่อสาร เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนให้สามารถสร้างและบริหารจัดการกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การศึกษาความเป็นไปได้และแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชั้นวางแผน 2) ชั้นเตรียมการ 3) ชั้นการปฏิบัติ 4) ชั้นการใช้ภูมิปัญญา 5) ชั้นการประเมินผลเพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ทักษะผู้ประกอบการ และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเรียนรู้ พร้อมทั้งพัฒนากลไกการสนับสนุน การมีส่วนร่วมของครูและชุมชน และการประเมินผลการเรียนรู้ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งเป็นผู้ที่มีภูมิภานาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ และเป็นผู้มีประสบการณ์ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 นักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1.2 ครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

2.1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะผู้อาศัยภายในชุมชนและมีความชำนาญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสามารถนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุม 2 ส่วนหลัก ได้แก่

3.1 พื้นที่สำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้แก่

- โรงเรียนสุรวิทยาคาร อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- โรงเรียนสิรินธร อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- โรงเรียนสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

- โรงเรียนสวายวิทยาคาร อำเภอสวาย จังหวัดสุรินทร์
- โรงเรียนสินรินทร์วิทยา อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- โรงเรียนสุรพิณฑ์พิทยา อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

3.2 พื้นที่สำหรับศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ ชุมชนที่มีชื่อเสียง ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่

- หมู่บ้านหัตถกรรมเขวาสินรินทร์ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านประดู่ทอง ตำบลลำดวน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ 2567 – เดือนพฤษภาคม 2568

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีการถ่ายทอดกันมารุ่นสู่รุ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม คือองค์ความรู้ประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์ความรู้ในด้านหัตถกรรมที่มีการพัฒนาและออกแบบให้มีความสวยงาม และมีความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ โดยนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทำเป็นเครื่องใช้สอยทำให้มีคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม ได้แก่ ผ้าไหม และเครื่องเงิน

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ประกอบการด้านวิสาหกิจชุมชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมในจังหวัดสุรินทร์

ทักษะผู้ประกอบการ หมายถึง ทักษะในการดำเนินกิจกรรมหรือการมีความรู้ ในการที่จะสร้างธุรกิจหรือดำเนินกิจการให้ประสบความสำเร็จของผู้ประกอบการเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทของธุรกิจและสถานการณ์ที่ต้องเผชิญเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาธุรกิจภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมในจังหวัดสุรินทร์ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

ทักษะการสื่อสารของการเป็นผู้ประกอบการ หมายถึง ทักษะทางการสื่อสารและความสามารถในการติดต่อสื่อสารของผู้ประกอบการอย่างมีเหตุผล โดยคำนึงถึงผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ดำเนินกิจกรรมอยู่ไม่ว่าจะเป็น พนักงาน ลูกค้า หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับธุรกิจที่ประกอบการ เพื่อให้เกิดความเชื่อใจ ไว้วางใจและมีความสัมพันธ์อันดีต่อการดำเนินการธุรกิจให้ราบรื่น

ทักษะการใช้เทคโนโลยี หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การออกแบบผลิตภัณฑ์ การนำเสนอ

สินค้าผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้กับเอกสาร ภาชี การคำนวณรายได้ กระบวนการขั้นตอนดังกล่าวล้วนแต่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ธุรกิจขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะด้านการวางแผน หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในวางแผนคิดวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ พัฒนากลยุทธ์ จัดทำแผนงาน จัดสรรงบประมาณการใช้ทรัพยากรต่างๆ และมีแนวทางการดำเนินงานที่รอบคอบสามารถจัดทำแผนที่เหมาะสมกับธุรกิจของตนเอง เพื่อการพัฒนาธุรกิจให้เติบโตต่อไป

ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการจะมีความคิดสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาไปสู่การคิดเชิงนวัตกรรม การนำเสนอผลิตภัณฑ์นวัตกรรมที่เป็นผลลัพธ์จากการคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่ม ที่ได้ลงมือปฏิบัติภายใต้การคิดและการแสวงหาความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การประยุกต์สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียน จำเป็นต้องพิจารณาถึงสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องภายใต้เงื่อนไขของกาลเทศะในทางที่สร้างสรรค์

หัตถกรรม หมายถึง งานฝีมือหรือผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นด้วยความชำนาญของช่างฝีมือ โดยอาศัยวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นและวิธีการแบบดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การทอผ้าไหม การทำเครื่องประดับเงิน และงานศิลปหัตถกรรมอื่น ๆ

การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานประกอบการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม และทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้โดยอิงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับทักษะผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนา

ขั้นการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร อุปกรณ์ สถานที่ และสื่อการเรียนรู้ รวมถึงการประสานความร่วมมือกับชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นการปฏิบัติ หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การศึกษา หัตถกรรม การทอผ้า การทำเครื่องประดับ และการเรียนรู้กระบวนการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ขั้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพ หมายถึง การเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการฝึกทักษะผู้ประกอบการและทักษะอาชีพ เช่น การวางแผนธุรกิจ การจัดการทรัพยากร การตลาด และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย

ขั้นการประเมินผล หมายถึง การติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน และเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สภาพทั่วไป หมายถึง ลักษณะและบริบทพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ครูผู้สอน โครงสร้างโรงเรียน ความพร้อมด้านสื่อการเรียนรู้ และลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของชุมชนที่เป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์
2. ได้ทราบแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์
3. สามารถนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และแนวทางการฝึกอบรมครูผู้สอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีทักษะและความสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและตลาดในอนาคต

บทที่ 2

วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ในประเด็นต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะผู้ประกอบการ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
4. บริบทจังหวัดสุรินทร์
5. สภาพทั่วไปของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตสุรินทร์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมเพื่อเป็นแหล่งองค์ความรู้ และเป็นทรัพยากรทางการเรียนรู้ในฐานะบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้คนในยุคปัจจุบันได้ศึกษาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอีกทั้งเพื่อถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าและความสำคัญในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมและร่วมกันอนุรักษ์ สืบสานไว้ และสามารถส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจได้ในหลายด้าน โดยการใช้ทรัพยากร และความรู้ที่มีอยู่เพื่อเพิ่มมูลค่าและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน สร้างธุรกิจขนาดเล็กหรือโครงการชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์พร้อมก็นำเสนอการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตสินค้าพื้นบ้าน OTOP การเรียนรู้วิถีชีวิตของคนท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยในการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2544) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ว่า ภูมิปัญญาเป็นความรู้ความสามารถ และคำว่าท้องถิ่นคือคำจำกัดความในลักษณะพื้นที่ ดังนั้น คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงหมายถึง พื้นความรู้ความสามารถของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง หรืออีกความหมาย

หนึ่งคือความรู้ที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไปในสังคมชุมชนและในตัวผู้รู้เอง เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนคนนั้น สิ่งที่เรียนรู้ผ่านกระบวนการการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติ จนเกิดปัญญาในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ จนกระทั่งสิ่งที่เรียนรู้มาจากหลายๆ เรื่องได้ถูกประกอบกันขึ้นแล้ว ตกผลึกเป็นองค์ความรู้

Dewa Agung Gede Agung (2024) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรูปแบบหนึ่งของทุนทางสังคมที่สามารถเป็นแหล่งของขนบธรรมเนียม ประเพณี นิสัย และกลไกการควบคุมต่างๆ จากแผน คำแนะนำ กฎเกณฑ์ และคำแนะนำเพื่อเป็นแนวทางในพฤติกรรมของผู้คน เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับความเห็นชอบจากชุมชนและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องถือเป็นแนวทางปฏิบัติของทุนทางสังคม ทุนทางสังคมอาจเป็นองค์กรหรือสมาคม ค่านิยมหรือบรรทัดฐาน และทัศนคติที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

นันทวิช นุনারถ (2560) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เป็นองค์รวม ซึ่งรวบรวมความรู้ต่าง ๆ ให้มาสัมพันธ์กันจนเกิดมิติรอบด้าน สะท้อนความคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชนท้องถิ่นและจารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น เป็นสรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหาหรือจรรโลงชีวิต ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเลี้ยงชีพหรือประโยชน์ด้านอื่น ๆ ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และปัจเจกชน

ประพิณ ขอดแก้ว (2561) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วยความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

สำเนา หมิ่นแจ่ม (2562) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ เกร็ดความรู้ กฎระเบียบทางสังคมและแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม ที่ได้รับมาจากพื้นฐานความรู้หรือความรอบรู้ที่บุคคลได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาตามสภาพแวดล้อมสภาพภูมิศาสตร์ และกระบวนการทางสังคม

อรุณี หรดาล (2562) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่เกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของคนในชุมชนหรือของท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นวิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีความหมายเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนในท้องถิ่น ขณะที่ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นรากฐานความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์และความรอบรู้รวมทั้งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และที่ได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพการณ์ทางแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

Rahayu, Susanto & Sudiro (2025) ได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นหลักการที่มีได้หยุดอยู่เพียงการตีความเชิงข้อความทางกฎหมาย แต่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมของสังคมท้องถิ่น โดยหลักการนี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ในลักษณะที่เป็นองค์รวมและสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงจิตสำนึกเชิงจักรวาล (cosmic consciousness) และความกลมกลืนที่มีอยู่ก่อนแล้ว (pre-established harmony) อันเป็นรากฐานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

Amin & Ritonga (2024) ได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นชุดของคุณค่าและแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน อันสะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการสร้างความสมานฉันท์ทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นรากฐานสำคัญที่สามารถบูรณาการเข้ากับการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้แก่สังคม

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษ ซึ่งเกิดจากการลองถูกลองผิดและปรับปรุงพัฒนาจนเกิดความเหมาะสม รวมถึงมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน และกลายเป็นองค์ความรู้ให้ประชาชนในยุคปัจจุบันได้ศึกษาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ประสบการณ์ในด้านหัตถกรรมของคนในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ที่มีการพัฒนาและออกแบบซึ่งมีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ให้มีความสวยงาม และมีความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์ที่มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษ ซึ่งเกิดจากการลองถูกลองผิดและปรับปรุงพัฒนาจนเกิดความเหมาะสม รวมถึงมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2551) ได้กำหนดประเภทของภูมิปัญญาแบ่งเป็น 10 ด้าน ดังนี้

1. เกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และ เทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำ การเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ไร่นา

สวนผสม และสวนผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ไขปัญหาโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. อุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าสู่ตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ได้ ตลอดทั้งการผลิต และการจำหน่าย ผลิตผลทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงาน ยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. การแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษา สุขภาพ ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้ เช่น การนวด แผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน การดูแลและรักษาสุขภาพแผนโบราณไทย เป็นต้น

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ ประโยชน์ จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล และยั่งยืน เช่น การทำแนว ปะการัง เทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน เป็นต้น

5. กองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้าน การสะสม และบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิต ความเป็นอยู่ ของสมาชิกในชุมชน เช่น การจัดการเรื่องกองทุนของชุมชน ในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ และธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

6. สวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพ ชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ รักษาพยาบาล ของชุมชน การจัดระบบสวัสดิการบริการในชุมชน การจัดระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชน

7. ศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

8. การจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานของ องค์กร ชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ ตามบทบาท และหน้าที่ของ องค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

9. ภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำ สารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของ ท้องถิ่น ต่าง ๆ เป็นต้น

10. ศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำ สอนทาง ศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ บังเกิดผลดี ต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า ประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมด้านการเกษตร กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริม การเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร มีการจัดแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้หลายลักษณะ ได้แก่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561)

การจัดแบ่งลักษณะที่ 1

1. ภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ มโนทัศน์ การตระหนักรู้วิถีคิด ความเชื่อ ปรัชญา ในการดำเนินชีวิตของผู้คน

2. ภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เทคโนโลยีการทำมาหากิน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แพทย์พื้นบ้านและการดูแลสุขภาพ การเกษตร ศิลปะ หัตถกรรม สถาปัตยกรรม เครื่องมือ และเครื่องใช้ต่างๆ ฯลฯ

การจัดแบ่งลักษณะที่ 2

ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความอยู่รอดหรือชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย

1. อาหารไทย มีองค์ประกอบหลักเป็นผักพื้นบ้านหรือสมุนไพรที่มี สรรพคุณเสริม หรือต้านทานฤทธิ์กัน มีความเหมาะสมกลมกลืนทั้งในด้าน คุณประโยชน์และฤดูกาลบริโภค

2. ยารักษาโรค เป็นสมุนไพรพื้นบ้านที่ชาวบ้านใช้ทั้งรักษาอาการ เจ็บป่วยและดูแลสุขภาพ เครื่องนุ่งห่ม มีการเลือกใช้วัสดุพื้นบ้านและวิธีการนุ่งที่เหมาะสม กับสภาพอากาศ โดยมี ฝ้ายและวิธีการถักทอที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

3. ที่อยู่อาศัย มีรูปแบบและโครงสร้างที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ประโยชน์ใช้สอย และความเป็นอยู่ของคนไทยในแต่ละภูมิภาค

ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการทำมาหากิน เช่น การจักสาน หัตถกรรม การย้อมผ้า ด้วยวัสดุธรรมชาติ การกำจัดศัตรูพืชแบบพื้นบ้าน และการทำเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และตำนานต่างๆ ประเพณี และพิธีกรรม เช่น บุญบั้งไฟ การบวชป่า การผูกเสี่ยว และทำขวัญต่างๆ

1. ตำนาน ความเชื่อ เช่น บั้งไฟพญานาค

2. การละเล่นพื้นบ้าน เช่น เต้นกำรำเคียว ฯลฯ

การจัดแบ่งลักษณะที่ 3

ภูมิปัญญาของตัวบุคคล (Individual wisdom) เป็นความรู้ ความสามารถ ความคิด วิธีการของบุคคล เช่น ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม จากจังหวัดฉะเชิงเทรา ในเรื่องนวงเขตร ครุบาสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ จากจังหวัดบุรีรัมย์ ในเรื่องการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

ภูมิปัญญาของชุมชน (Local wisdom) เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสม และสืบทอดติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นค่านิยม ของชุมชน ไม่มีตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเจ้าของ อาจเรียกได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็น ภูมิปัญญานिरนาม เช่น การทอผ้าแพรวาชุมชนชาวผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ การทำไข่เค็มไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภูมิปัญญาในภาพรวมของประเทศ (National wisdom) เป็นภูมิปัญญา ที่บ่งบอกองค์ความรู้ หรือความสามารถ ของคนในภาพรวมของประเทศ เช่น ภูมิปัญญาอาหารไทย สมุนไพรไทย ผ้าไหมไทย และมวยไทย เป็นต้น

เสถียร ธรรมประเสริฐ (2565) กล่าวว่า ภูมิปัญญาจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. ความหมายของภูมิปัญญา ซึ่งทำให้มองย้อนกลับไปถึงในอดีตในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอด โดยการอาศัยสติปัญญาของมนุษย์ที่มีทั้งการสร้างและทำลาย การทดสอบทดลองเพื่อให้เกิดสมดุล และนำมาใช้โดยการจดจำขั้นตอนที่เกิดขึ้นจนเกิดเป็นภูมิปัญญา หรือความรู้
2. ลักษณะของภูมิปัญญา มีทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งเกิดจากการสร้างขึ้นของมนุษย์ เพื่อเป็นตัวแทนหรือสื่อให้เห็นอารยธรรม ความเจริญความก้าวหน้าของมนุษย์
3. ประเภทของภูมิปัญญา มีทั้งแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาสากล ล้วนแล้วก็เพื่อความอยู่รอด หรือการหาพื้นที่สำหรับการทำมาหากินหาเลี้ยงชีพเป็นหลัก
4. ความสำคัญของภูมิปัญญา เป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตของผู้คน ให้ดำเนินไปเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในแต่ละยุคสมัย
5. ประโยชน์ของภูมิปัญญา เป็นมรดกที่สืบทอดกันมายาวนานและใช้ไม่มีวันหมด สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยได้ตามที่ต้องการ

Susanto, Rudyanto & Rahayuningsih (2022) กล่าวว่า ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะสำคัญ

ประการแรก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานหลักในการดำเนินกิจกรรม

ประการที่สอง คือ บริบทและค่านิยมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการออกแบบและปฏิบัติ

ประการที่สาม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อสร้างพลังการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

Zulkifli & Nuryaman (2025) ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนช่วยในการแก้ไขความขัดแย้งออกเป็นหลายมิติ เช่น พิธีกรรมและประเพณีทางสังคม (Ale Rasa Beta Rasa, Pela Gandong, Rewang) ศิลปวัตถุและสิ่งของทางวัฒนธรรม (Nyadran, Tepung Tawar, Tingkeban) และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมสวัสดิการชุมชน (Seloko Adat, Ahimsa) ประเภทเหล่านี้ทำหน้าที่สร้างความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ลดความขัดแย้งทางศาสนาและดินแดน รวมทั้งรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นองค์ความรู้ที่สะสมจากประสบการณ์และถ่ายทอดผ่านรุ่นสู่รุ่น มีความหลากหลายตามสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนสามารถแบ่งประเภทได้หลากหลาย เช่น ด้านเกษตรกรรมที่พัฒนาวิธีการปลูกและจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ด้านหัตถกรรมที่เน้นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่น ด้านการแพทย์แผนไทยที่รักษาและป้องกันโรคด้วยสมุนไพร ด้านศิลปกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น งานจิตรกรรมหรือดนตรี และด้านศาสนาและประเพณีที่ส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ ภูมิปัญญาเหล่านี้จึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าและสามารถนำมาประยุกต์เพื่อพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นยังทำให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิต เพราะทุกสิ่งที่ถูกหลอมรวมมาเมื่อแสดงออกหรือนำออกมาใช้ย่อมเกิดมูลค่าและสร้างคุณค่าโดยประโยชน์ของภูมิปัญญามีหลายประการดังนี้

วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ (2560) กล่าวว่า ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การนำองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้พึ่งพาตนเองได้ โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในชุมชน เป็นทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นทรัพยากรของชุมชนและท้องถิ่น เพียงแต่ชุมชนต้องให้ความสำคัญ ศึกษาประโยชน์ คุณค่า และนำมา พัฒนาปรับปรุง ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยและประโยชน์ที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน ด้วยวิธีการหรือกระบวนการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากภูมิปัญญาถือเป็นรากเหง้าความเป็นไทยที่โดดเด่นแสดงถึง ความเป็นชาติและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังจะเห็นได้ว่าชุมชนมีการปรับตัวต่อการดำรงชีวิตตามสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนต้องแสวงหาทางเลือกเพื่อการอยู่รอด การใช้ความรู้พื้นบ้านหรือที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งเป็นรากเหง้าของความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่น เป็นทุนทางวัฒนธรรม เป็นทุน

ทางสังคม เป็นแนว ประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ในสังคม อีกทั้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น การทำนา การจักสาน การทอผ้า การปั้นดินเผา ยาสมุนไพร ศิลปะพื้นบ้าน การแสดง การฟ้อนรำและอื่นๆ อีกมากมาย รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม ที่สั่งสมสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ถือเป็นมรดกของชุมชนที่ควรได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การนำมาพัฒนาเป็นสินค้า OTOP ต่างๆ ที่ผลิตขึ้น เพื่อสร้างรายได้แก่ประชาชนในชุมชนให้มีความเหมาะสมกับสภาพชุมชนเพียงพอที่จะทำให้ เกิดความมั่นคงและต่อเนื่องอย่างยั่งยืนได้

สถาบันพระปกเกล้า (2561) กล่าวว่า ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การอนุรักษ์เพื่อให้ ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าหรือมีความสำคัญต่อชุมชน รื้อฟื้นเพื่อให้ภูมิปัญญาที่สำคัญหรือมีคุณค่าแต่หายไป แล้วถูกนำกลับมาใช้ใหม่ ประยุกต์เพื่อให้ภูมิปัญญานั้นเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม โดยประโยชน์ ของภูมิปัญญา รวมถึงความสำคัญ และคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยแสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ที่ดั่งงาม ทั้งจารีตประเพณีวัฒนธรรม และการประดิษฐ์คิดค้น เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีคุณค่า เช่น การนวดแผนไทย สมุนไพรไทย เป็นต้น
2. ภูมิปัญญาไทยก่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมใหม่ ทั้งในสิ่งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่นภูมิปัญญาบวชต้นไม้ เป็นต้น
3. ภูมิปัญญาไทยก่อเกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูป และการสร้างอาชีพใหม่ ทั้งด้านการผลิตสิ่งใหม่ และวิธีการผลิตสิ่งใหม่ ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การผลิต สินค้าจากผ้าทอพื้นเมือง เป็นต้น
4. ภูมิปัญญาไทยก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่นการทำปลาตะเพียนด้วยใบลาน ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาการทำขนมหม้อแกงของจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น
5. ภูมิปัญญาไทยก่อให้เกิดศิลปะของชาติ ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์งานศิลปะไว้มาก เช่น จิตรกรรมลายไทย ศิลปะการต่อสู้มวยไทย การฟ้อนรำ เครื่องดนตรีไทย เป็นต้น ทำให้ประเทศไทย มีศิลปะเป็นของตนเองซึ่งแสดงถึงความเป็นชาติอารยะ
6. ภูมิปัญญาไทยได้เสริมสร้างความสงบสุขในการดำรงชีวิตโดยสามารถนำมาปรับปรุง อุปนิสัยที่มีความโดดเด่นของไทย เช่น ยิ้มสยาม ความมีน้ำใจ การเผื่อแผ่ การรักความสงบความขยัน และความอดทน เป็นต้น
7. ภูมิปัญญาไทยสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมได้เนื่องจากได้รับการยอมรับและยกย่องจากชาวต่างชาติว่ามีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงาม มีความสอดคล้องกับการรักษาคุณค่าทางธรรมชาติ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

8. ภูมิปัญญาไทยสามารถสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงจะเห็นได้จากการที่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมช่วยสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

9. ภูมิปัญญาไทยสามารถเสริมสร้างให้คนไทยเกิดความภาคภูมิใจ ในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิในความเป็นไทย เช่น การใช้ภาษาไทย ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

10. ภูมิปัญญาไทยสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เกิดการดำรงชีวิตเหมาะสมได้ตามยุคสมัย เช่น ภูมิปัญญาด้านอาหารที่มีการพัฒนารูปแบบวิธีการปรุงและบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะกับยุคสมัย

เสถียร ธรรมประเสริฐ (2565) กล่าวว่า ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 5 ด้าน ได้แก่ เพื่อการยังชีพ เพื่อที่อยู่อาศัย เพื่อวัฒนธรรมโภชนาการ เพื่อเครื่องนุ่งห่มและเพื่อรักษาโรค อีกทั้งช่วยส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักของผู้คนต่างถิ่นต่างพื้นที่ เป็นการรอดของดีที่มีอยู่เพื่อเพิ่มคุณค่าหรือสร้างคุณค่าให้กับชุมชนท้องถิ่นของตนเพื่อสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นของตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

Mahrinasari, Bangsawan & Sabri (2024) ระบุว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในประเทศ โดยช่วยเสริมความสามารถของผู้ประกอบการ SMEs ผ่านการปรับตัวด้านการตลาดเชิงผู้ประกอบการ และการสร้างนวัตกรรมธุรกิจ โดยการนำค่านิยมและแนวปฏิบัติท้องถิ่นมาประยุกต์ช่วยเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงตลาดโลก และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและวิธีชำระเงินแบบดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเสริมบทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน

Lestari, Paidi & Suyanto (2024) ระบุว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อความยั่งยืนทางการศึกษาและสังคม โดยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน การจัดการลุ่มน้ำ และการบูรณาการหลักสูตรสิ่งแวดล้อมเข้ากับการเรียนการสอน โดยยังสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู และสร้างแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความรู้เชิงปฏิบัติให้กับผู้เรียนทุกระดับ

สรุปได้ว่า จากการศึกษาแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำมาส่งเสริมความรู้และความภูมิใจของชุมชน เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานนอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตของประเทศ ผ่านการนำความรู้ของชุมชนมาสร้างงาน สร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ในลักษณะของรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การนำมาพัฒนาเป็นสินค้า OTOP ต่างๆ ที่ผลิตขึ้น

เพื่อสร้างรายได้แก่ประชาชนในชุมชนให้มีความเหมาะสมกับสภาพชุมชนเพียงพอที่จะทำให้เกิดความมั่นคงและต่อเนื่องอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานวิจัยนี้ คือ การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้แก่ชุมชนและการสร้างพลังให้แก่ประเทศไทย

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม ซึ่งความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายประการดังนี้

Pamenang (2021) กล่าวว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญเนื่องจากเป็นช่องทางให้นักเรียนเข้าใจและรักวัฒนธรรมของตนเองได้ดีขึ้น การเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่นและพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งการดำเนินการเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

พฤทธิพงษ์ ไชยพหล (2562) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัวและชุมชนแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน แต่ละแห่ง ก็ย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่สภาพแวดล้อมนั้นๆ ดังนั้น คนที่อยู่ในชุมชน เองย่อมรู้ดีว่าจะต้องทำอะไร เพื่อจะทำให้ตนเอง ครอบครัว และคนในชุมชนรอดพ้นจากสภาพ ปัญหาความเดือดร้อนที่เผชิญอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เกิดจาก ประสบการณ์มายาวนาน เป็นผู้มีจิตใจเมตตาต่อผู้อื่น คนในชุมชนยอมรับ สามารถเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ คอยช่วยเหลือคนในครอบครัวและชุมชนให้รอดพ้นจากภัยพิบัติต่างๆ เพื่อให้มีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น เช่น มีความรู้ในการรักษาโรคจากสมุนไพร การจักสานเครื่องใช้จับสัตว์หาอาหาร การทอผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมใช้เอง และแปรรูปอาหารท้องถิ่นตามฤดูกาล หากมีการผลิตได้มากก็สามารถจำหน่ายเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ และมีรายได้เลี้ยงตนเอง ครอบครัว เป็นการสร้างความภาคภูมิใจกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อเวลาผ่านไปก็ต้องมีการปรับปรุงประยุกต์หรือพัฒนาเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยใหม่เกิดความสมดุลระหว่างคนในสังคม คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติ ดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนได้ เป็นองค์ความรู้ที่มี คุณค่าและความดีงามที่จรโล่งชีวิต เป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนา ที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ ที่เหมาะสมกับยุคสมัย

ทรงสิริ วิชิรานนท์ และคณะ (2563) กล่าวว่า ความสำคัญของภูมิปัญญา ได้แก่ ประโยชน์และความสำคัญของภูมิปัญญา ที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ และสืบทอดมาอย่าง ต่อเนื่อง จากอดีตสู่ปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิดความรัก และความภาคภูมิใจ ที่จะร่วมแรงร่วมใจ สืบสานต่อไปในอนาคต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ประเพณีไทย การมีน้ำใจ ศักยภาพในการประสานผลประโยชน์ เป็นต้น ภูมิปัญญาไทยจึงมีคุณค่าและความสำคัญคือ ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทยสามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และเปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัยภูมิปัญญามีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนาเลือกสารปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดภูมิปัญญาองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด

อเนก นาคะบุตร (2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้และภูมิปัญญาที่เอื้ออำนวยขึ้นนำ และเป็นทางเลือกที่เหมาะสม ต่อสภาวะท้องถิ่นและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ากระทบ
2. ความรู้ภูมิปัญญาและระบบคุณค่าต่างๆ ได้รับการประยุกต์การสืบสาน อย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้หลายรูปลักษณะ ผ่านประเพณี พิธีกรรม ตัวบุคคล และการปฏิบัติซ้ำ มีการเลือกสรรและผสมผสานกับความรู้ที่เข้ามาจากภายนอก
3. ผู้นำ ปัญญาชนชาวบ้าน นักเทคนิคพื้นบ้าน เครือข่ายของกลุ่มบุคคลและ องค์กรชุมชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีบทบาทการพัฒนาการพิทักษ์ปกป้องชุมชนและขยายแนวร่วมในการ พัฒนาชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่ความรู้เฉพาะเรื่อง แต่เป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม ซึ่งรวบรวม ความรู้ต่างๆ ให้มาสัมพันธ์กันจนทำให้เกิดมิติรอบด้านหรือเห็นวิถีชุมชนนั่นเอง

Tohari (2025) ระบุว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการสร้างสันติภาพและความสามัคคีทางสังคมในชุมชนหมู่บ้าน โดยการประยุกต์ใช้ค่านิยม ประเพณี และกฎเกณฑ์ท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความเข้าใจรวม การเคารพซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งในแนวปฏิบัติ ได้แก่ การใช้กฎหมายประเพณี (adat) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน และพิธีกรรมทางวัฒนธรรม ช่วยป้องกันความขัดแย้งและสร้างความสมดุลในชุมชน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นยังส่งเสริมความรู้สึกของอัตลักษณ์และความเป็นเจ้าของชุมชน ทำให้เกิดความร่วมมือและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

Armawi & Limbongan (2022) ระบุว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและความยืดหยุ่นทางสังคมในช่วงวิกฤต เช่น การแพร่ระบาดของโควิด-19

การประยุกต์ใช้ความรู้ ค่านิยม และวิถีปฏิบัติท้องถิ่นช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวและรักษาระเบียบสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้นแต่ยังถือเป็นความภาคภูมิใจและเกียรติภูมิแก่คนไทย เนื่องจากคนไทยในอดีตมีความสามารถเป็นที่ปรากฏในประวัติศาสตร์มากมายและถือได้ว่าเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศเช่น คนไทยมีอักษรเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และพัฒนาสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาไทยด้านอาหารที่มีรสชาติอร่อยเป็นที่ถูกใจของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสามารถป้องกันโรคได้ รวมถึงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมที่มีการออกแบบอย่างประณีตและสวยงาม รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม ซึ่งลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายประการดังนี้

นันทวิช นุ นารล (2560) ได้ศึกษาลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่อดีตอันยาวนาน จนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันของตนเองและชุมชน โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มคนที่ประพฤติปฏิบัติอย่างมองเห็นแนวทางที่ดีและอย่างมีความเชื่อสืบต่อกันมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่ายิ่งเนื่องจากการเรียนรู้ของชาวบ้านที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดการพัฒนาภูมิปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ ตามธรรมชาติของมนุษย์ไว้ ได้แก่ การลองผิดลองถูก การลงมือกระทำจริง การถ่ายทอด ความรู้แก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการ การสื่อสารปากเปล่าและการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลาย ลักษณะอักษร การเรียนรู้ โดยพิธีกรรม การยึดศาสนาเป็นหลัก การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและครูพักลักจำ

ณวิญ เสริฐผล (2563) กล่าวว่าลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การสืบทอดภายใน ชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำ ไร่ ทำนา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลีคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ภายใต้สภาพการดำรงชีวิต การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ความรู้เหล่านี้ จะถ่ายทอด ภายในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหนและเป็นความลับในสายตระกูล การฝึกจากผู้รู้

ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการผู้รู้ อาจเป็น ญาติหรือไม่ใช่ญาติหรืออาจเป็นคนนอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโบสถ์ ช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น

ธารารัตน์ สัจญะโม (2564) กล่าวถึง ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า เป็นความรู้จำเพาะที่อยู่ใน่วิถีของแต่ละชุมชน (tacit knowledge) โดยทั่วไปแล้วถูกนำมาใช้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 4 ประการคือ 1) เป็นความรู้และระบบความรู้ 2) เกิดการสั่งสมอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงความรู้การจัดการความรู้และการกระจายความรู้ 3) การถ่ายทอดความรู้แลกเปลี่ยนความรู้ และระบบความรู้ และ 4) การสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้เฉพาะที่สอดคล้องกับแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะเห็นว่า ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่เกิดและพัฒนาขึ้นในบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทยตามพัฒนาการของสังคมในแต่ละช่วงเวลา และแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศิลปะ พิธีกรรม และคำสอน โดยมีจุดมุ่งหมายของภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นล้วนเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำคัญในการเชื่อมโยงสมาชิกในชุมชนให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขที่สุด

Sakti, Endraswara & Rohman (2024) ระบุว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และค่านิยมที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของชุมชน สามารถบูรณาการเข้ากับกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยและคุณลักษณะของผู้เรียนได้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นมักสะท้อนผ่านแนวปฏิบัติและพิธีกรรมทางวัฒนธรรม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้เกิดความตระหนักด้านวัฒนธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

Mardatillah, Raharja, Hermanto & Herawaty (2020) ระบุว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักมีลักษณะเฉพาะและไม่สามารถเลียนแบบได้ง่าย จึงเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและหายากสำหรับองค์กรขนาดเล็กและขนาดจิ๋ว ซึ่งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรและสร้างความร่วมมือช่วยเสริมความสามารถของธุรกิจในการแข่งขันและสร้างความแตกต่างที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เกิดจากประสบการณ์เฉพาะด้าน และมีการปฏิบัติ มายาวนานหลายช่วงอายุ และมีพัฒนาความรู้จนเกิดความชำนาญและได้มีการปฏิบัติสืบ ทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นหรือมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจแบ่งได้หลายด้านตามลักษณะภูมิศาสตร์หรือพื้นที่อยู่อาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือองค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษ ซึ่งเกิดจากการลองถูกลองผิดและปรับปรุงพัฒนาจนเกิดความเหมาะสม

รวมถึงมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีนักวิชาการกล่าวถึงการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้ (พฤทธิพงศ์ ไชยพหล, 2562)

1. อนุรักษ์ (Conservation) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าหรือมีความสำคัญต่อ ชุมชน แต่กำลังจะหายไปคงอยู่ต่อไป เช่น การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและสร้างรายได้แก่คนในชุมชนได้ เป็นต้น การอนุรักษ์ภูมิปัญญา จะเกิดขึ้นได้เมื่อชุมชนมีความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญ ต้องการสร้างคุณค่าให้ปรากฏ และสืบสานให้คงอยู่มีมูลค่าเป็นแรงจูงใจ

2. ฟื้นฟู (Recovery) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่สำคัญหรือมีคุณค่าแต่หายไปแล้วถูก นำกลับมา ใช้ใหม่ และมีโอกาสประยุกต์ให้ร่วมสมัยเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปได้ เช่น ลายผ้าทอพื้นบ้าน ที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นหายไป เมื่อทำการค้นหา ฟื้นฟู และสร้างชิ้นงานใหม่บนฐานภูมิปัญญาเดิม จะทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นมาได้

3. ประยุกต์ (Modification) เพื่อให้ภูมิปัญญานั้นเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมใหม่ โดยคงไว้ซึ่งแนวคิดหรือฐานความรู้เดิม เช่น หัตถกรรมจากไม้ไผ่ประยุกต์ใหม่ด้วยการใช้ ผักตบชวาในแหล่งที่มี ผักตบชวาเป็นจำนวนมาก เป็นต้น นอกจากนี้การประยุกต์เป็นการนำเอาสิ่งที่มี อยู่เดิมมาปรับให้เหมาะสมกับสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ เพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรมที่สามารถนำไปต่อยอดเกิด เป็นสิ่งใหม่ได้ โดยอยู่บนพื้นฐานของความดั้งเดิม

4. พัฒนาต่อยอด (Development) เพื่อให้เกิดการ ใช้ประโยชน์ได้กว้างขึ้น โดยการผสมผสานองค์ความรู้สากลเข้ากับภูมิปัญญาเดิม ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างภูมิปัญญาใหม่ หรือสิ่งใหม่ นวัตกรรมเป็นการสร้างทางเลือกที่ช่วยให้ใช้ประโยชน์ในสังคมปัจจุบันได้ สะดวกสบายขึ้น โดยไม่ทำลายล้างคุณค่าหรือรากเหง้าเดิม เช่น สีย้อมจากธรรมชาติได้มีการพัฒนา เป็นผงสำเร็จรูป และมีกรรมวิธีในการย้อมที่ง่ายกว่าวิธีดั้งเดิม หรือสมุนไพรพื้นบ้านที่ผลิตในรูปแบบ แคปซูล หรือปลาร้าผง ปลาร้าก้อนที่สะดวกต่อการ บริโภค และการพกพาไปยังที่ต่าง ๆ

Sakti, Endraswara & Rohman (2024) ระบุว่าลักษณะเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การเป็นแหล่งความรู้เชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงชีวิตชุมชน การเรียนรู้ และการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนอย่างยั่งยืน โดยสามารถประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการศึกษา เช่น การใช้แนวทางเอทโน เพดาโกยี ช่วยเสริมสร้างความผูกพันระหว่างผู้เรียน ครอบครัว และชุมชน พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

Mardatillah, Raharja, Hermanto & Herawaty (2020) ระบุว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และค่านิยมที่สะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม และวิถีปฏิบัติของชุมชน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับลักษณะความร่วมมือของธุรกิจเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การประยุกต์สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการพิจารณาถึงสิ่งที่เหมาะสม และสอดคล้องภายใต้เงื่อนไขของกาลเทศะในทางที่สร้างสรรค์ ซึ่งการประยุกต์ความรู้ที่เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอกลักษณ์เฉพาะตัวมาสู่ความรู้ที่เป็นปัจจุบัน

กระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การประยุกต์สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียน จำเป็นต้องพิจารณา ถึงสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องภายใต้เงื่อนไขของกาลเทศะในทางที่สร้างสรรค์ ซึ่งแนวทางการ ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีนักวิชาการกล่าวไว้หลากหลาย ดังนี้

จรัส เสียงเพราะ (2551) กล่าวว่า การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนและครูผู้สอนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ของโรงเรียน มีแนวทาง ดังนี้

1.1 การจัดทำสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น โดยสถานศึกษารวบรวม ข้อมูล สารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น ตามประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 การจัดทำแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรดำเนินการโดยศึกษาหลักสูตร รายวิชา ที่สอน กำหนดกิจกรรมการสอน ให้ผู้เรียนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดทรัพยากร สารสนเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปและประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ขั้นการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการปฏิบัติการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นการเตรียมการ ควรดำเนินการคือ

2.1.1 ประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำความเข้าใจ

2.1.2 กำหนดรายละเอียดการดำเนินงาน

2.1.3 จัดหางบประมาณ

2.1.4 จัดเตรียมเอกสารประกอบการศึกษา

2.1.5 เตรียมอาหาร พาหนะ สถานที่

2.1.6 ขออนุญาตผู้ปกครอง

2.2 ขั้นการประสานงาน ทำได้โดย

2.2.1 ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร หรือ ผู้รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนให้นักเรียนไปเรียนรู้

2.2.2 ประสานงานติดต่อกับตัวผู้ปัญญาท้องถิ่น

3. ขั้นการปฏิบัติ ทำได้ดังนี้

3.1 ปฐมนิเทศผู้เรียนเกี่ยวกับวิธีใช้ระเบียบมารยาทและ ข้อควรปฏิบัติในการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 กำหนดให้ผู้เรียนบันทึก สรุป รายงานผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการที่กำหนด

4. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่มีความชำนาญการและประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น ๆ

5. การประเมินผล ทำได้โดย

5.1 ให้ผู้เรียนรายงานผลการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2 ประเมินการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กุสุมาลี โพธิ์ปัสสา (2562) กล่าวว่า การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในการจัด ประสบการณ์ดังกล่าวบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกส่วน คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูต้องเข้าใจหลักการ จัดประสบการณ์ดังนี้

1. หลักพัฒนาการ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้สามารถออกแบบการจัดกิจกรรม สภาพแวดล้อม และใช้สื่ออย่างเหมาะสม สร้างความสนใจให้เด็กอยากสำรวจศึกษา ทดลอง ค้นคว้าและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด

2. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการได้รับประสบการณ์ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสภาพแวดล้อม

3. หลักการพัฒนาเด็กเป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านตามปรัชญา การศึกษาเด็กปฐมวัย คือ การพัฒนาเด็กบนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูพัฒนาเด็กที่ตอบสนอง ต่อธรรมชาติของวัยเด็กภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรักและเอื้ออาทร

4. หลักการบูรณาการของท้องถิ่น โดยการนำความเชื่อ หลักศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมสำหรับ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้รากเหง้า ของบรรพบุรุษและครอบครัวของตน เรียนรู้ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกัน ปลูกฝัง ความภาคภูมิใจ การรักษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ตัวอย่าง เช่น นิทาน เรื่องเล่าท้องถิ่น คล้องจอง อาหารและอาชีพประจำท้องถิ่นการเรียนรู้ดังกล่าวจะทำให้เด็กสามารถนำความรู้ไปใช้ ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและอยู่กับผู้อื่นอย่างมีความสุข

ศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย และ ชลธิชา หอมพุ่ม (2561) เสนอแนวทางการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นสามารถทำได้ 3 วิธีใหญ่คือ

วิธีที่ 1 นำโรงเรียนออกสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมายถึง การที่ผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยพาผู้เรียนออกไปศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังสถานที่จริง วิธีนี้มีข้อดี คือทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาในบริบทจริง เข้าใจ ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ตระหนักและเห็นคุณค่าได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้มีข้อจำกัด คือ อาจไม่สะดวกในการเดินทาง หรือการควบคุม ดูแลผู้เรียนอาจทำได้ค่อนข้างลำบาก และไม่ทั่วถึง

วิธีที่ 2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการเข้าสู่โรงเรียน

วิธีการนี้สามารถทำได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ การเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ หรือการที่โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นในโรงเรียน แล้วให้นักเรียนได้ศึกษาข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์นั้นวิธีการนี้มีข้อดีคือ มีความสะดวกเพราะแหล่งข้อมูล อยู่ในโรงเรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เองทั้งในและนอกชั่วโมงเรียน ข้อจำกัด คือ หากพิพิธภัณฑ์ ในโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นออกแบบได้ไม่น่าสนใจ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่เกิดความเข้าใจ ไม่ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา

วิธีที่ 3 คือ วิธีผสมผสาน

คือ การผนวกทั้ง “นำโรงเรียนออกสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และ “นำภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการ เข้าสู่โรงเรียน” มาบูรณาการร่วมกัน ซึ่งวิธีจะช่วยลดข้อจำกัดในสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่แตกต่าง กันของแต่ละท้องถิ่นได้ ฉะนั้นแล้วหากได้บูรณาการทั้ง 2 วิธีข้างต้นมาใช้ร่วมกัน และเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ย่อมทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความสนุกสนาน และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

Ueangchokchai (2022) ระบุว่า การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนไทย เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และค่านิยมระหว่างผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่เพื่อสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดี ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การตกลงร่วมกันในการเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น การศึกษาเบื้องหลังของภูมิปัญญา การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การสร้างภูมิปัญญาใหม่ จากแนวคิดของคนรุ่นใหม่ และการเผยแพร่ผลลัพธ์ของภูมิปัญญาที่เรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างวัย ลดความขัดแย้ง และสร้างความผูกพัน ในชุมชน และกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวคิด สร้างสรรค์ระหว่างคนรุ่นใหม่และผู้สูงอายุ

แมน กันยารัตน์ (2568) ระบุว่า การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอิงก้อง ตำบล จตุรพักขิมาณ จังหวัดร้อยเอ็ด ครอบคลุมหลายด้าน ทั้งด้านการเกษตรที่ปลอดภัยและพอเพียง งานหัตถกรรมและภูมิปัญญาการทอผ้าแบบดั้งเดิม การอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการใช้สมุนไพรและความรู้ด้านสุขภาพ พื้นบ้าน โดยชุมชนมีการบูรณาการความรู้พื้นบ้านเข้ากับกิจกรรมประจำวันและการพัฒนาท้องถิ่น

เพื่อสร้างความยั่งยืนและรักษาคุณค่าเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

สรุปได้ว่า การประยุกต์สิ่งที่เป็ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียน จำเป็นต้องพิจารณาถึงสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องภายใต้เงื่อนไขของกาลเทศะในทางที่สร้างสรรค์ ซึ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ รูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

กระบวนการที่ 1 คือขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงการกำหนดเป้าหมายในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในการศึกษานี้คือภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ่านขั้นตอนคือ

1) การจัดทำสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น โดยศึกษารวบรวม ข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) การจัดทำแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดกิจกรรมในการสอนถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน

กระบวนการที่ 2 ขั้นการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านขั้นตอนคือ การเตรียมการ ควรดำเนินการคือ ประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องทำความเข้าใจ กำหนดรายละเอียดการดำเนินงาน จัดหางบประมาณ จัดเตรียมเอกสารประกอบการศึกษา ขออนุญาตผู้ปกครอง และการประสานงาน โดย ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลผู้มีปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการที่ 3 ขั้นการปฏิบัติ คือการปฐมนิเทศผู้เรียนเกี่ยวกับวิธีใช้ระเบียบมารยาท และข้อควรปฏิบัติในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการที่ 4 ขั้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่มีความชำนาญการและประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น ๆ มาถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้เรียน

กระบวนการที่ 5 ขั้นการประเมินผล คือการให้ผู้เรียนรายงานผลการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริงในการประกอบธุรกิจในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณในความมุ่งมั่น อุทิศสาคะ มีเป้าหมายในการประกอบการให้ประสบความสำเร็จ โดยการวางแผน มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล รวมทั้งพร้อมยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยผู้ประกอบการจะมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจและมีส่วนร่วมต่อการดำเนินธุรกิจทุกขั้นตอน มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ มีทักษะความคิดวิเคราะห์และความคิด

สร้างสรรค์ รวมถึงเป็นผู้ที่มองเห็นโอกาสในการสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างสรรค์ให้กับสินค้าและบริการ ซึ่งผู้ประกอบการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ โดยเป็นผู้ควบคุม กำกับดูแลและพัฒนาให้ธุรกิจที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยในการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ความหมายของผู้ประกอบการ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของผู้ประกอบการไว้ดังนี้

Devi (2022) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคลที่สร้างธุรกิจใหม่ โดยแบกรับความเสี่ยงส่วนใหญ่และเฟลิตเพลินกับผลตอบแทนส่วนใหญ่ ผู้ประกอบการมักถูกมองว่าเป็นผู้ริเริ่มแหล่งความคิด บริการ และธุรกิจหรือขั้นตอนใหม่ๆ ผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ โดยใช้ทักษะและความคิดริเริ่มที่จำเป็นในการคาดการณ์ความต้องการและนำแนวคิดใหม่ๆ ที่ดีออกสู่ตลาด ผู้ประกอบการคือนักธุรกิจที่สามารถหัดและส่งความพร้อมของโอกาสทางธุรกิจในแต่ละสถานการณ์ได้ พวกเขาจะใช้โอกาสนี้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่โดยใช้วิธีการผลิตแบบใหม่ในตลาดต่างๆ

ประจักษ์ ปฏิทัศน์ (2562) ได้กล่าวว่า ผู้ประกอบการมีความหมายที่หลากหลายตามแนวคิดของนักวิชาการในแต่ละยุค ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามบริบทและสถานการณ์ โดยปัจจุบันได้มีการให้ความหมายผู้ประกอบการว่าคือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ประกอบธุรกิจโดยการผลิตสินค้าและบริการ ที่สามารถทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการแลกเปลี่ยนระหว่างตลาด ปัจจัยการผลิตกับตลาดสินค้าและบริการ ซึ่งได้รับผลตอบแทนเป็นกำไรและผู้ประกอบการมีส่วนสำคัญอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโต ผ่านความสามารถในการบริหารจัดการความเสี่ยง (Risk management) การเน้นให้ความสำคัญต่อความสามารถในการนำเสนอนวัตกรรม (Innovator) แม้จะไม่ใช่ผู้สร้างนวัตกรรม (Inventor) ก็ตาม โดยผู้ประกอบการยุคใหม่ต้องสามารถแสวงหาโอกาสความสำเร็จจากสภาพความต้องการของผู้บริโภคต้องสามารถปรับตัวตามความต้องการของผู้บริโภคได้ก่อนคู่แข่งในตลาด รวมถึงต้องสามารถเสนอสินค้าและบริการได้ตรงใจผู้บริโภค

จตุพัฒน์ ประพจนสมบุรณ์ (2562) ได้ให้ความหมายของผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) หมายถึง ผู้เริ่มทำธุรกิจด้วยความกล้าเสี่ยง และมุ่งมั่นอุตสาหะสู่ความสำเร็จโดยสร้างสรรค์ธุรกิจขนาดย่อมขึ้นมา ผู้ประกอบการจะเสาะแสวงหาโอกาสในการดำเนินธุรกิจ และพยายามอย่างเต็มที่เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจและตนเองพร้อมกัน

สุดถกาศ สุดแก้ว (2563) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่ดำเนินธุรกิจเป็นของตนเอง สามารถวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการระบุโอกาสทางธุรกิจ ภายใต้แนวคิดสมัยใหม่ ทันทต่อการเปลี่ยนแปลง และการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ โดยเปลี่ยนโอกาสเหล่านั้นให้เป็นธุรกิจที่ประสบความสำเร็จได้ เพื่อสร้างความได้เปรียบและคงอยู่ตลอดไป

ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร (2563) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคลที่ดำเนินธุรกิจ โดยมีบุคลิกภาพภายในของบุคคลที่มุ่งทำงานให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย โดยบุคคลดังกล่าวจะประกอบอาชีพผู้ประกอบการทางธุรกิจหรือไม่ก็ได้ แต่จะมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในตนเอง

เกวสิน สมบูรณ์ (2563) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคลที่มีการใช้กระบวนการในการสร้างหรือแสวงหาโอกาสและดำเนินการให้เกิดขึ้น แม้อาจไม่สามารถควบคุมทรัพยากรที่ใช้ได้ทั้งหมด ความเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวข้องกับการให้ความหมายหรือแนวคิด การสร้างธุรกิจใหม่ และการกระจายผลประโยชน์และคุณค่าแก่บุคคล องค์กร และสังคม

กัลยา สร้อยสิงห์ (2565) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ลงทุนประกอบธุรกิจโดยยอมรับความเสี่ยงต่อการขาดทุนและกำไร รวมทั้งควบคุมดำเนินการธุรกิจด้วยตนเอง ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความรู้ เกี่ยวกับธุรกิจที่ประกอบการ มีเงินทุนอยู่บ้าง ไม่ใช่กู้มาลงทุนทั้งหมด พร้อมทั้งทำงานหนัก นอกจากนี้ยังต้องมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจอีกหลายประการ อาทิ การบริหารบุคคล การเงินและบัญชี การจัดซื้อ การบริหารการตลาด การโฆษณา การผลิต การบริหารความเสี่ยง การขนส่ง และวัฏจักรธุรกิจ

พิทยา บุญยศิลาพงศ์ (2566) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ริเริ่มทำธุรกิจด้วยความกล้าเสี่ยง และมุ่งมั่นอุทิศหาความสำเร็จโดยก่อร่างสร้างธุรกิจ ผู้ประกอบการจะเสาะแสวงหาโอกาสในการดำเนินธุรกิจ และพยายามอย่างเต็มที่เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจและตนเอง

Singye (2021) ระบุว่าผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในด้านนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและการสร้างความหลากหลายในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ รวมถึงการค้ำระหว่างประเทศ ซึ่งการเป็นผู้ประกอบการยังเกี่ยวข้องกับความสามารถในการรับความเสี่ยง การคิดสร้างสรรค์ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้ธุรกิจดำเนินไปอย่างยั่งยืน

Hayes (2025) กล่าวว่า ผู้ประกอบการคือบุคคลที่เริ่มต้นและดำเนินธุรกิจหรือสตาร์ทอัพ โดยอาศัยแนวคิด เวลา และทรัพยากรของตนเอง พร้อมรับความเสี่ยงทางการเงินเพื่อเสนอสินค้าและบริการสู่ตลาดและสร้างกำไร ผู้ประกอบการมองหาโอกาสและริเริ่มสร้างธุรกิจใหม่ นำแนวคิดบุคคล และทรัพยากรมารวมกันเพื่อขยายกิจการ โดยเริ่มจากการลงทุนทั้งเวลา เงิน และความพยายามของตนเอง การเป็นผู้ประกอบการไม่ได้จำกัดเพียงการเริ่มธุรกิจ แต่รวมถึง

การแก้ปัญหา สร้างคุณค่า และพัฒนาสิ่งที่ยั่งยืน ความเข้าใจในบทบาท ความท้าทาย และประเภทของธุรกิจที่ผู้ประกอบการสร้างจะช่วยให้เห็นถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสร้างแรงบันดาลใจในการนวัตกรรมในอนาคต

กล่าวโดยสรุป ผู้ประกอบการหมายถึง บุคคลซึ่งเป็นผู้ลงทุน ผู้ก่อตั้งหรือเป็นเจ้าของธุรกิจ ซึ่งมีเป้าหมายในการประกอบการให้ประสบความสำเร็จ โดยการวางแผน มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล รวมทั้งพร้อมยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยผู้ประกอบการจะมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ และมีส่วนร่วมต่อการดำเนินธุรกิจทุกขั้นตอนมีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ มีทักษะความคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงเป็นผู้ที่มองเห็นโอกาสในการสร้างนวัตกรรม เพื่อสร้างสรรค์ให้กับสินค้าและบริการ เพื่อให้องค์กรหรือธุรกิจสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ และในงานวิจัยนี้หมายถึง ผู้ประกอบการด้านวิสาหกิจชุมชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมในจังหวัดสุรินทร์

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ มีนักวิจัยและผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้า ได้กล่าวไว้ ดังนี้

Frese (2000) ได้อธิบายถึง ลักษณะของผู้ประกอบการที่ต้องการความสำเร็จนั้นจะมีปัจจัยภายในเป็นแรงผลักดันพร้อมกับความสามารถด้านจิตใจ และมีปัจจัยภายนอก ด้านความสามารถ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และความรู้ทางเทคนิค ดังคำอธิบายต่อไปนี้

1. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) คือ ความสามารถและความพยายามที่จะนำพาธุรกิจของตนเองเข้าไปสู่อีโอกาสทางธุรกิจ สามารถพึ่งพาตนเอง ตัดสินใจได้ในสถานการณ์ที่บีบบังคับ
2. ความมีนวัตกรรม (Innovativeness) คือ การมีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และการนำเทคโนโลยีนวัตกรรม มาใช้ในกระบวนการผลิตและการดำเนินการบริหารจัดการธุรกิจ
3. ความกล้าเสี่ยง (Risk taking) คือ ความเต็มใจและความพร้อมของแต่ละบุคคลในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางธุรกิจ ซึ่งไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะการดำเนินธุรกิจนั้นมีความเสี่ยงและปัญหาต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา
4. การแข่งขันเชิงรุก (Competitive Aggressive) คือ การสร้างอุปสรรคให้กับคู่แข่งในตลาดที่ต้องการเข้ามาแข่งขันในตลาดเดียวกันด้วยวิธีการต่าง ๆ
5. ความมั่นคงสม่ำเสมอและใฝ่ ใจในการเรียนรู้ (Stability and Learning Orientation) คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์หรือความผิดพลาดที่เคยพบเจอ และต้องไม่มีความย่อท้อต่อสิ่งที่เคยทำหรือตัดสินใจผิดพลาดไป
6. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) คือ พฤติกรรมที่มีความสนใจหรือชอบในความท้าทาย โดยถือว่าความท้าทายเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้สามารถทำงานได้ดีมากขึ้น

7. ความซื่อสัตย์ของผู้ประกอบการ (Personal Integrity) คือ การที่ผู้ประกอบการได้เรียนรู้ถึงความน่าไว้วางใจ รวมถึงความเชื่อถือของลูกค้าและผู้จัดหาวัตถุดิบ

8. คตินิยมประเพณีและแนวความคิดสมัยใหม่ (Traditionalism and Modernism) คือ ทักษะที่มีต่อโลกธุรกิจ โดยมีความสนใจในเรื่องของธรรมเนียมประเพณี บริหารด้วยหลักของศาสนา

กานติมา สุริย์จามรี (2562) ได้สรุปลักษณะความเป็นผู้ประกอบการไว้ทั้งหมด 13 ด้านคือ

1. ความกล้าเสี่ยง (Risk Taking) คือ ความกล้าลงมือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีโอกาสประสบความสำเร็จพอสมควร

2. ความยืดหยัดอดทน (Perseverance) คือการมีพันธะผูกพันต่อเป้าหมายในระยะยาว มีความยืนหยัด ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

3. มนุษย์สัมพันธ์ (Human Relations Ability) คือความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถให้ความยอมรับนับถือผู้อื่น มีการแสดงออกที่บ่งชี้ถึงความมีธรรมาภิบาล ไม่ตรีสามารถโน้มน้าวจิตใจและแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้

4. ความใฝ่ความสำเร็จ (Achievement Orientation) คือมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และจัดการระบบระเบียบการทำงาน ตั้งมาตรฐานการทำงานไว้สูง และทำงานด้วยความทุ่มเท เพื่อให้บรรลุสำเร็จ

5. การจัดการความล้มเหลว (Dealing with Failure) คือไม่ท้อถอยเมื่อเกิดความล้มเหลว ถือว่าความผิดพลาดคือบทเรียนที่ควรจะเรียนรู้

6. แรงจูงใจและพลัง (Motivation and Energy) คือ ทำงานด้วยความกระตือรือร้น เต็มไปด้วยพลังสามารถทำงานติดต่อกันได้เวลานาน

7. วิสัยทัศน์และเป้าหมาย (Vision and Goals) คือการตระหนักถึงสิ่งที่ตนเองต้องการในชีวิต การคาดการณ์ถึงสถานะที่นาจะเป็นในอนาคต

8. การแสวงหาข้อมูล (Information Seeking) คือการค้นหาและแสวงหาข้อมูลต่างๆ จากผู้อื่นเพื่อนำมาใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

9. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) คือ ความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ โดยไม่ยึดติดอยู่กับแนวความคิดเดิม

10. ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) คือความเชื่อว่าตนเองมีความสามารถในการกระทำและจัดการสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

11. กล้าริเริ่มและรับผิดชอบ (Initiative and Responsibility) คือมีความต้องการเป็นผู้ก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมต่างๆ พยายามผลักดันให้บรรลุผลสำเร็จและพร้อมจะยอมรับผลที่เกิดขึ้น

12. การแสวงหาโอกาส (Opportunity Seeking) คือการพยายามมองหาช่องทางที่จะเป็นโอกาสสำหรับการริเริ่มกิจกรรมใหม่

13. ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity) คือการไม่เอาเปรียบเอาเปรียบลูกค้า มีความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินธุรกิจและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

สุดฉกาจ สุดแก้ว (2563) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ออกมาเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ไม่ลำบากใจกับการยืดหยุ่นต่อกฎข้อบังคับ ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จนั้นพร้อมจะยืดหยุ่นต่อกฎข้อบังคับเพื่อให้ได้ในสิ่งที่พวกเขาต้องการ

2. พร้อมทั้งจะเผชิญกับศัตรูที่มีอำนาจมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีถ้าสามารถเห็นช่องทางโอกาสโดยไม่ต้องเผชิญกับศัตรูที่มีอำนาจมาก

3. มีความอดทนรอ โดยเริ่มจากกิจการขนาดเล็ก ๆ กิจการใหม่ส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะวางแผนมาอย่างดีแค่ไหน ในช่วงแรกก็ต้องถือว่าเป็นการทดลอง การเริ่มต้นจากขนาดเล็กทำให้ผู้ก่อตั้งบริษัทมีโอกาสที่จะทดลอง และปรับแนวความคิดทางธุรกิจให้ดีขึ้นก่อนที่จะรุกก้าวแบบเต็มที่

4. พร้อมทั้งจะปรับเปลี่ยนกลยุทธ์อย่างรวดเร็ว อนาคตมักไม่ค่อยเป็นไปอย่างที่เราคาดหวัง สิ่งที่ถูกคาดหวังมักจะเปลี่ยนแปลงไปอยู่เรื่อย ๆ คู่แข่งตอบโต้กับความคิดริเริ่มของเราด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เราไม่ได้คาดคิด

5. รู้ว่าจะสร้างข้อตกลงได้อย่างไร ผู้ประกอบการที่สร้างข้อตกลง จะต้องไม่รู้ลึกอึดอัดกับความเสี่ยง และต้องไม่รู้ลึกหวาดหวั่นเพียงเพราะว่ามีข้อมูลไม่เพียงพอต่างจากบริษัทขนาดใหญ่ที่มีความมั่นคง แต่ผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการจะต้องตัดสินใจให้ดีที่สุดจากความไม่แน่นอนและเดินหน้าต่อไปให้ได้

พัทธรณ ฐระธรรมานนท์ (2564) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของผู้ประกอบการที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะซึ่งสามารถช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการมองเห็นโอกาสทางธุรกิจและการดำเนินธุรกิจให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จนประสบความสำเร็จได้ ประกอบด้วย

1. แรงผลักดัน หมายถึง แรงจูงใจให้บุคคลทำงาน โดยลักษณะทางด้านบุคลิกภาพ เช่น ความรับผิดชอบ ความกระฉับกระเฉง ความคิดริเริ่ม ความเพียรพยายาม และความทะเยอทะยาน ผู้ประกอบการที่มีแรงผลักดัน จะมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่า ผู้ประกอบการที่ปล่อยปะละเลยและทำงานแบบตามบุญตามกรรม

2. ความสามารถด้านจิตใจ ประกอบด้วย สติปัญญา ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ผู้บริหารธุรกิจขนาดย่อมต้องใช้สติปัญญาอย่างมีเหตุผล

ต้องสามารถปรับการกระทำของคนให้เข้ากับความต้องการของธุรกิจในสถานการณ์ต่างๆ (ความคิดสร้างสรรค์) และสามารถวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดได้ (ความคิดวิเคราะห์)

3. ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและพนักงาน โดยประกอบด้วย ความมั่นคงด้านอารมณ์ ความสามารถในการเข้าสังคม การรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา ผู้บริหารที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีย่อมสร้างความร่วมมือในหมู่พนักงานให้เกิดขึ้น ทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจในการใช้บริการ และมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าผู้ที่ไม่มีความสัมพันธ์ที่ดี

4. ความรู้ทางเทคนิค เป็นความรู้ในธุรกิจที่ดำเนินการ ทั้งนี้ผู้ประกอบการต้องมีความรู้ในกิจการที่ดำเนินการเป็นอย่างดี และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

พิทยา บุญยศิลาพงศ์ (2566) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการ เป็นลักษณะส่วนตัวของผู้ที่ต้องการจะเริ่มทำธุรกิจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถนำไปปรับใช้ต่อยอดในการทำธุรกิจได้ โดยแบ่งองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้ประกอบการออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) หมายถึง ความสามารถและความตั้งใจที่จะนำตนเองไปสู่โอกาส เป็นคนที่สามารถทำงานได้ด้วยตนเอง และสามารถตัดสินใจได้ในภาวะบีบบังคับ

2. ความมีนวัตกรรม (Innovation) หมายถึง การเป็นผู้มีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับสินค้าใหม่ ๆ การบริการและเทคโนโลยีใหม่ๆ

3. ความกล้าเสี่ยง (Risk Taking) ความกล้าเสี่ยงแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ กล้าเสี่ยงต่อสิ่งที่ไม่รู้ กล้าใช้ทรัพย์สินจำนวนมาก และกล้ากู้ยืมทรัพย์สินจำนวนมาก

4. การบริหารจัดการ (Business Management) เป็นกระบวนการที่ทำให้เป้าหมายของธุรกิจประสบผลสำเร็จ

5. ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ หมายถึง การที่เจ้าของกิจการมีความมั่นคง ไม่เก็บสิ่งผิดพลาดมาเป็นอารมณ์ หรือผิดหวังท้อแท้ แต่จะนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาเรียนรู้

6. ความใส่ใจในความสำเร็จ หมายถึง ความต้องการที่จะบรรลุมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศ และความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะประสบความสำเร็จในการแข่งขัน

Miller (2020) กล่าวว่า ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จมีคุณลักษณะสำคัญ 10 ประการ ได้แก่

1. ความอยากรู้อยากเห็น ที่ช่วยให้ค้นหาโอกาสใหม่ ๆ
2. ความเต็มใจทดลอง โดยใช้วิธีการทดสอบอย่างเป็นระบบ
3. ความสามารถปรับตัวเมื่อต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลง
4. การตัดสินใจอย่างเด็ดขาด
5. การรู้จักตนเองและข้อจำกัดของตัวเอง

6. ความสามารถรับความเสี่ยงอย่างรอบคอบ
7. ความพร้อมเผชิญความล้มเหลว
8. ความมุ่งมั่นไม่ยอมแพ้
9. ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา
10. การมุ่งเน้นระยะยาวเพื่อสร้างธุรกิจที่ยั่งยืน

กล่าวสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการคือ การที่ผู้ประกอบการมีแรงจูงใจในการทำธุรกิจหรือการทำงานโดยใช้ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และเรียนรู้ที่จะนำความคิดสร้างสรรค์มาคิดแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆ ภายใต้การคิดและการแสวงหาความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง เมื่อได้ตกผลึกความคิดจะนำมาสะท้อนตนเอง เพื่อมองโอกาสในเส้นทางของการประกอบการต่อไป

ทักษะผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการ เป็นบุคคลที่ดำเนินธุรกิจด้วยความมุ่งมั่นอุทิศสาคู่ความสำเร็จและพัฒนาธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จในลักษณะของผลกำไร และการเติบโตขององค์กร ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องมีทักษะจำเป็นสำหรับสร้างและดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ดังมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงทักษะผู้ประกอบการไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2553) ได้กล่าวว่า ทักษะผู้ประกอบการ เป็นทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ทักษะที่มีความครอบคลุม และส่งผลต่อความสำเร็จของผู้เรียนในเศรษฐกิจโลกยุคใหม่ โดยมีทักษะที่สำคัญประกอบด้วย

1. ทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ คือการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นความสามารถในการพิจารณาประเมินและตัดสินสิ่งต่างๆ หรือ เรื่องราวที่เกิดขึ้น ที่มีข้อสงสัยหรือ ข้อโต้แย้ง โดยการพยายามแสวงหาคำตอบที่มีความสมเหตุสมผล ซึ่งการเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในการพิจารณา และคิดวิเคราะห์ต่อสถานการณ์ที่ต้องเผชิญเกี่ยวกับธุรกิจของตนด้วยความมีเหตุผล และมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จ

2. ทักษะการสื่อสาร คือการสื่อสารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการส่งผ่านข้อมูลสารสนเทศ เป็นทักษะจำเป็นในผู้ประกอบการทั้งหลายในปัจจุบัน เพราะพนักงานจำเป็นต้องมีความสามารถที่จะส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ หลากหลายชนิด รวมทั้งความรู้สึกต่างๆ ให้ความคิด การรับรู้ ความคาดหวัง คำสั่ง ทศนคติ และความรู้เหล่านี้ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทักษะการร่วมมือ คือความเต็มใจของแต่ละคนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พฤติกรรมของบุคคลที่ทำร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อไปสู่ เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง การทำงานร่วมกับคนอื่นในทางต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

4. ทักษะความคิดสร้างสรรค์ คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ คือองค์ประกอบที่องค์การในปัจจุบันต้องการมากที่สุดเนื่องจากการมีความคิดสร้างสรรค์จะส่งผลให้บุคคล มีแนวคิดใหม่ๆ หรือสามารถออกแบบการทำงานได้อย่างหลากหลาย นำมาสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทักษะความคิดสร้างสรรค์คือ การใช้ความหลากหลายของเทคนิคการใช้ความ (การระดมความคิด) การสร้างสรรค์ความคิดใหม่ๆ ที่คุ้มค่า วิเคราะห์และประเมินผลความคิดของ เพื่อปรับปรุง และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของตนอยู่ตลอดเวลา การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

5. ทักษะการวางแผน การเป็นผู้ประกอบการทักษะการวางแผน (Plan) ถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งการวางแผน คือการกำหนดวิถีทางที่จะปฏิบัติไว้เป็นการล่วงหน้า ซึ่งจะทำให้เกิดผลสำเร็จตามความต้องการ การวางแผนจะต้องมีกระบวนการนึกคิดที่สมบูรณ์ และเป็นสาระถูกต้อง เพื่อให้สามารถช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ พัฒนากลยุทธ์ จัดทำแผนงาน จัดสรรงบประมาณการใช้ทรัพยากรต่างๆ กำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ และแนวนโยบายที่ดีที่สุดสำหรับกิจการของตนเอง

6. ทักษะการประสานงาน เป็นทักษะที่สำคัญในการเป็นผู้ประกอบการ เนื่องจากการประสานงานคือรูปแบบการติดต่อสื่อสารให้เกิดความคิด ความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้องทั้งเวลา และกิจกรรมที่จะต้องกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมานฉันท์ และมีประสิทธิภาพเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่เกิดการงานซ้ำซ้อน ขัดแย้งกัน หรือเหลื่อมล้ำกัน การประสานงานจึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารและการปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือองค์กร

7. ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ถือเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการเป็นผู้ประกอบการยุคปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงและให้ประชาชนให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี ประกอบกับเทคโนโลยีเป็นทักษะที่พนักงานทุกคนและทุกช่วงอายุจำเป็นต้องมี ไม่ว่าจะเป็โปรแกรมสำเร็จรูปที่ช่วยในการทำงานได้สะดวกขึ้น รวดเร็วขึ้น ลดข้อผิดพลาด และลดระยะเวลาในการทำงานลง สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ ในการดำเนินงาน และการตัดสินใจได้ทันเวลา และเป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การบัญชี และการยื่นภาษีออนไลน์ที่ถือว่าเป็นสารสนเทศที่สำคัญขององค์การ ในการนำมาใช้เพื่อการวางแผนการทำงานการตัดสินใจลงทุนตลอดจนการกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ทางธุรกิจ

8. ทักษะด้านสุขภาพ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการและการใช้ชีวิตของผู้ประกอบการให้เกิดความสมดุล ทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา เข้าใจในการประกอบกิจการที่ห่วงใยผู้บริโภค ผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ปลอดภัยนำไปสู่การดำเนินกิจการที่เจริญรุ่งเรืองในอนาคต

พิทวัส เอื้อสังคมเศรษฐ์ และคณะ (2560) กล่าวว่า ทักษะผู้ประกอบการเป็นการดำเนินการในกิจกรรม หรือการมีความรู้ ในการที่จะสร้างธุรกิจหรือดำเนินกิจการให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งทักษะผู้ประกอบการประกอบด้วย ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านการบริหาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะด้านบุคคล

สำคัญสุด สีหตุลานนท์ (2560) กล่าวว่า ทักษะผู้ประกอบการ เป็นปัจจัยที่มีความหลากหลายและสามารถส่งผลต่อความสำเร็จของการประกอบการของผู้ประกอบการ ซึ่งทักษะประกอบด้วย ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการตลาด ทักษะในการบริหารจัดการ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

ศิริจันทร์ เชื้อสุวรรณ (2560) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ เป็นบุคคลที่มองเห็นโอกาส คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ต้องการความสำเร็จ ยอมรับความเสี่ยง ซึ่งความเป็นผู้ประกอบการอาจเกิดกับผู้ประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากผู้ประกอบธุรกิจก็ได้ โดยทักษะของผู้ประกอบการประกอบไปด้วย

1. ทักษะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการจะให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือนวัตกรรมเป็นอย่างแรก ซึ่งอาจเกิดขึ้นเมื่อเริ่มต้นตั้งธุรกิจ หรือดำเนินธุรกิจไปแล้วระยะหนึ่งแล้วก็ได้ การทำงานของพนักงานก็สามารถใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อสร้างนวัตกรรมในการทำงานได้ เช่นกัน โดยการคิดหาวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เช่น ปรับปรุงการให้บริการลูกค้าให้สะดวก รวดเร็วขึ้น พัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ การแก้ปัญหาในการทำงานด้วยวิธีการใหม่ ซึ่งการคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้บุคลากรยืดหยุ่นต่อการปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนางาน อันจะส่งผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพ

2. ทักษะการจัดสรรทรัพยากร ผู้ประกอบการต้องมีการจัดสรรทรัพยากร เวลาที่มีอยู่ และความมุ่งมั่นให้เข้ากันอย่างเหมาะสม (Resources, time and effort) เพื่อให้แนวคิดหรือนวัตกรรมที่คิดขึ้นกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการ การทำงานของพนักงาน ต้องจัดสรรทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นงบประมาณ เครื่องมือ และเวลา

3. ทักษะการยอมรับความเสี่ยงหรือกล้าเสี่ยง คือความกล้าเผชิญกับความเสี่ยง โดยต้องประเมินสถานการณ์ของธุรกิจเป็นระยะ ๆ และหาวิธีจัดการกับความเสี่ยง หากได้รับมอบหมายให้ทำงานใหม่ที่มีความท้าทาย ซึ่งเสี่ยงที่จะทำได้หรือทำไม่ได้ แต่หากกล้าเปลี่ยนแปลง ก็จะเป็นโอกาสในการเติบโต จึงควรใช้ประโยชน์จากความไม่แน่นอน แสวงหาและคว้าโอกาสที่ผ่านเข้ามา และจัดการกับความเสี่ยงในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้น เช่น ทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบมากขึ้น จัดทำสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน จัดทำมาตรการป้องกันข้อผิดพลาดในการทำงาน

วิไล พึ่งผล (2561) กล่าวว่า ทักษะผู้ประกอบการของผู้บริหารระดับสูงทั่วโลกที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีคุณสมบัติหลายประการ แต่ทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการ

รุ่นใหม่ประกอบด้วย ทักษะการบริหารการทำงาน ทักษะทางสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะปรากฏกายการมีบุคลิกภาพที่ดี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จ

สุดฉกาจ สุดแก้ว (2563) กล่าวว่า ผู้ประกอบการคือบุคคลที่มีโอกาส และผลประโยชน์ในธุรกิจ โดยเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการเงิน การจัดการวัตถุดิบและการเผชิญกับความเสี่ยงในการริเริ่ม หรือดำเนินธุรกิจ โดยทักษะผู้ประกอบการที่สำคัญประกอบด้วย

1. ทักษะการตลาดสำหรับผู้ประกอบการ หมายถึง ทักษะในการวิเคราะห์การตลาดผ่านเครื่องมือต่างๆ ที่ช่วยให้เข้าใจกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อความสำเร็จของการทำการตลาด ซึ่งถือเป็นทักษะที่จะช่วยผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการประสบความสำเร็จ

2. ทักษะการสื่อสารสำหรับผู้ประกอบการ ถือเป็นทักษะที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะเป็นผู้ประกอบการให้ประสบความสำเร็จซึ่งไม่เพียงแต่ในเรื่องของการเป็นผู้ประกอบการเพียงอย่างเดียว แต่การสื่อสารยังเพิ่มโอกาสในชีวิตและการทำงาน โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารการใช้ภาษาต่างประเทศเช่น ภาษาอังกฤษที่จะช่วยเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ

3. ทักษะการใช้เทคโนโลยี คือ ทักษะที่มีความจำเป็นและสำคัญเนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญกับการทำงานและการทำธุรกิจเช่น การประชาสัมพันธ์ การสนับการขายสินค้าทางออนไลน์

อภิรักษ์ อุดมศรี (2564) ได้กล่าวถึง ทักษะผู้ประกอบการ ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการให้ธุรกิจสามารถดำเนินการได้อย่างดีประกอบด้วย 6 ด้านคือ 1) ทักษะการบริหารจัดการเครื่องมือ 2) ทักษะวิสัยทัศน์ในการบริหารธุรกิจ 3) ทักษะการมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม 4) ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร 5) ทักษะการบริหารคุณภาพประสิทธิภาพในทุกด้านขององค์กร และ 6) ทักษะด้านทัศนคติในการพัฒนาศักยภาพและปรับปรุงคุณภาพ

อัมพรพรรณ วงษ์ท่าเรือ (2565) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการให้มิตศักยภาพให้สูงขึ้น ประกอบด้วยการมีทักษะดังต่อไปนี้

1. ทักษะการมีแผนงาน/แผนธุรกิจที่ดี องค์กรที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการวางแผนงาน แผนธุรกิจที่ดีจะมีการบรรจุนโยบาย วิสัยทัศน์ และเป้าหมายว่าต้องการให้องค์กรเติบโตหรือพัฒนาองค์กรไปในทิศทางใด จะวางแผนทางการดำเนินงานขององค์กรอย่างไร จะใช้เครื่องมือวิธีการหรือจะใช้นวัตกรรมใดเข้ามาช่วยในการบริหารงานหรือทำงาน มีแผนงบประมาณเพื่อช่วยขับเคลื่อนแผนงานที่วางไว้รวมถึงการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่มีอาจคาดการณ์ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาองค์กรเกิดความสำเร็จในระดับที่ตั้งไว้ในระยะเวลาที่กำหนด

2. ทักษะการสื่อสารที่ดี แบ่งเป็นการสื่อสารภายในองค์กรและการสื่อสารภายนอกองค์กร โดยการสื่อสารภายในองค์กร เมื่อมีแผนงาน/แผนธุรกิจที่ดีแล้ว การสื่อสารให้บุคลากรในองค์กรรับทราบแผนที่กำหนดขึ้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และควรเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างผู้บริหารลงมาจนถึงในระดับผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้บุคลากรในองค์กรทราบแนวทางปฏิบัติงานที่ชัดเจน เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

3. ทักษะการนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมมาใช้ในการเพิ่มศักยภาพ การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าและการบริหารจัดการในองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในปัจจุบันผู้ประกอบการที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้าและในการดำเนินธุรกิจ มักจะมีความได้เปรียบในการแข่งขันมากกว่าคู่แข่งที่ไม่ได้ใช้การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการที่ได้รับรางวัล มีการดำเนินการได้ตั้งแต่ต้นน้ำ-ปลายน้ำไปจนถึงขั้นตอนที่กระจายผลิตภัณฑ์สู่ตลาดและการบริการหลังการขาย

4. ทักษะด้านการรักษามาตรฐาน (Standard) การพัฒนาด้านมาตรฐานต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบครอบคลุมทั้งด้านมาตรฐานการผลิตและบุคลากรด้านมาตรฐาน โดยผู้ประกอบการมีการนำระบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการดำเนินการ เช่น การใช้ระบบ Operational Excellence Management Group หรือ กลุ่มบริหารการผลิตและปฏิบัติการเพื่อบูรณาการการบริหารจัดการด้านการผลิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง และมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. ทักษะด้านการเพิ่มผลิตภาพ คือการเพิ่มศักยภาพด้านผลิตภาพนั้น ผู้ประกอบการควรต้องดำเนินการทั้งการเพิ่มผลิตภาพรวมและผลิตภาพแรงงาน ผู้ประกอบการต้องเริ่มด้วยการวางแผนกลยุทธ์เพื่อให้สามารถทราบได้ว่าจะใช้เครื่องมือใดมาช่วยในการยกระดับการเพิ่มผลิตภาพขององค์กรให้เหมาะสม ซึ่งมีหลายวิธีที่ผู้ประกอบการเลือกใช้ เช่น การนำเทคโนโลยีอัตโนมัติมาใช้ในการจัดสรรทรัพยากร การตรวจสอบ ติดตามประเมินผลและการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ การรับฟังเสียงจากลูกค้าขององค์กรเพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้า เป็นต้น

พิมพ์ชนก เปรมจิตต์ (2566) กล่าวว่า ผู้ประกอบการในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคดิจิทัลจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์และวางแผน แนวทางการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อจะได้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญผู้ประกอบการยุคดิจิทัลจะทำได้ความเข้าใจบริบทการดำเนินธุรกิจได้อย่างถ่องแท้ เนื่องจากผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์มาแล้วอย่างถี่ถ้วน จึงสามารถนำข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมาอย่างมีคุณภาพมาช่วยดำเนินธุรกิจได้เป็นอย่างดี

Jardim (2021) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะผู้ประกอบการ ประกอบด้วย กรอบการทำงาน ด้านที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จในโลกยุคโลกาภิวัตน์และดิจิทัล ได้แก่

1. ทักษะการมุ่งเน้นและเปิดรับสิ่งใหม่ ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) เป็นทักษะที่สร้างมุมมองใหม่และท้าทายความคิดเดิม จิตวิญญาณแห่งการริเริ่ม (spirit of initiative) ที่ทำให้ผู้ประกอบการเป็นคนกระตือรือร้นมากกว่าเป็นผู้ตอบสนอง และความมั่นใจในตนเองกับความยืดหยุ่น (self-efficacy and resilience) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการจัดการกับความไม่แน่นอนในโลกดิจิทัล

2. ทักษะด้านสมรรถนะการสร้างคุณค่า ประกอบด้วย การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการประเมินผล (strategic planning and evaluation) ที่ช่วยในการกำหนดแผนงานที่ชัดเจน การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (problem-solving and decision-making) ที่จำเป็นสำหรับการสร้างโซลูชันที่มีประสิทธิภาพ และภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) สามารถสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาทีมงาน

3. ทักษะการสื่อสาร ประกอบด้วย การสื่อสารที่ชัดเจนและเป็นภาพ (clear and visual communication) การทำงานเป็นทีมและการสร้างเครือข่าย (teamwork and networking) และการสื่อสารแบบดิจิทัล (digital communication) เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และขยายธุรกิจในยุคดิจิทัล

Lopes et al. (2023) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะผู้ประกอบการ ประกอบด้วย การจัดประเภท และเชื่อมโยงความสามารถด้านการประกอบกิจการที่หลากหลาย ซึ่งครอบคลุมทักษะ (skills) สมรรถนะ (capabilities) และขีดความสามารถ (competencies) โดยแบ่งทักษะออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ

1. ทักษะพื้นฐาน (Basic Skills) ที่ครอบคลุมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจ และการจัดการ

2. ทักษะเฉพาะทาง (Specialized Skills) ที่เกี่ยวข้องกับการระบุโอกาส การวิเคราะห์ตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3. ทักษะภาวะผู้นำ (Leadership Skills) ที่รวมถึงการจูงใจ การสื่อสาร และการสร้างวิสัยทัศน์

Tjahjadi et al. (2024) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะผู้ประกอบการ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะด้านการประกอบกิจการที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นความสำคัญของการวางแผนทางตลาดและประสิทธิภาพทาง และยังคงกล่าวถึงความรู้ด้านการประกอบกิจการ (Entrepreneurial Knowledge) ครอบคลุมความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจ การเงิน การตลาด และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทักษะด้านการประกอบกิจการ (Entrepreneurial Skills) ประกอบด้วย ความสามารถ

ในการวิเคราะห์โอกาส การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และการบริหารจัดการทรัพยากร ส่วน สมรรถนะด้านการประกอบการ (Entrepreneurial Competencies) หมายถึงการประยุกต์ใช้ ความรู้และทักษะเข้ากับสถานการณ์จริงในการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าทักษะผู้ประกอบการ คือการดำเนินกิจกรรมหรือการมีความรู้ ในการที่จะสร้าง ธุรกิจหรือดำเนินกิจการให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งทักษะมีอยู่หลายประการขึ้นอยู่กับการนำไปปรับใช้ ของผู้ประกอบการเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทของธุรกิจ และสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาธุรกิจให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของทักษะผู้ประกอบการ ผู้วิจัย สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะผู้ประกอบการ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของทักษะผู้ประกอบการ

องค์ประกอบทักษะ ผู้ประกอบการ	นักวิชาการ/ผู้วิจัย/ปี										ความถี่	ใช้ศึกษา			
	กิตติศักดิ์ สีนางคานนท์ และคณะ อรณิชชชา ทศดา และคณะ (2568)	ทรงศักดิ์ ภาสอิน (2561)	สดภา สดแก้ว (2563)	พิทักษ์ เอื้อสังคมเศรษฐ์ (2560)	วิไล พงษ์ผล (2561)	สำคัญเลิศ สีสหิตลานนท์ (2560)	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ศิริจันทร์ เต็ดสุวรรณ (2560)	อัมพรพรรณ วงษ์ทักเรือ (2565)	พิมพ์พจนก เปรมจิตต์ (2566)	ฉกรรจ์ ฉางศรี (2564)			Jardim (2021)	Looes et al. (2023)	Tiahiadi et al. (2024)
1 ทักษะการตลาด			✓		✓							✓	✓	2	
2 ทักษะการสื่อสาร		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	✓
3 ทักษะการใช้เทคโนโลยี			✓	✓				✓		✓	✓			6	✓
4 ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์	✓		✓						✓	✓				4	
5 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์				✓		✓	✓				✓			4	
6 ทักษะด้านการวางแผน		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	✓
7 ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์	✓					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	✓
8 ทักษะการประสานงาน							✓				✓	✓	✓	4	
9 ทักษะด้านสุขภาพ							✓							1	
10 ทักษะด้านการรักษามาตรฐาน								✓					✓	2	
11 ทักษะด้านการเพิ่มผลิตภาพ									✓	✓		✓		3	

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของทักษะผู้ประกอบการ (ต่อ)

องค์ประกอบทักษะผู้ประกอบการ	นักวิชาการ/ผู้วิจัย/ปี							ความถี่	ใช้ศึกษา		
	กิตติศักดิ์ ลิขิตวงศานนท์ และคณะ อรณิชา ทศดา และคณะ (2568)	ทรงศักดิ์ ภัสร์อิน (2561)	สธภา สดแก้ว (2563)	พิพัทธ์ เอื้อสังคมเศรษฐ์ (2560)	วิไล พงษ์ผล (2561)	ลำคัลลิต สหิตลานนท์ (2560)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศึกษา ศิริจันทร์ เต็มสุวรรณ (2560)			อัมพรพรรณ วงษ์ท่าเรือ (2565)	
12 ทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ						✓		✓	✓	✓	4
13 ทักษะการยอมรับความเสี่ยง							✓		✓		3
14 ทักษะการจัดการทรัพยากร		✓							✓	✓	3

ที่มา : ผู้วิจัย (2567)

จากตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะผู้ประกอบการ จากนักวิชาการ และนักวิจัยจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทักษะผู้ประกอบการที่เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical framework) ที่ได้จากการสังเคราะห์มีจำนวนทั้งหมด 14 องค์ประกอบ แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์พิจารณาจากองค์ประกอบที่มีความถี่สูง ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป ได้องค์ประกอบเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยี 3) ทักษะด้านการวางแผน และ 4) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ ดังต่อไปนี้

1. ทักษะการสื่อสาร

หมายถึง ทักษะทางการสื่อสาร และความสามารถในการติดต่อสื่อสารของผู้ประกอบการ อย่างมีเหตุผล โดยคำนึงถึงผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ดำเนินกิจกรรมอยู่ไม่ว่าจะเป็น พนักงาน ลูกค้า หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับธุรกิจที่ประกอบการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ไว้วางใจและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในการดำเนินธุรกิจให้ราบรื่น

2. ทักษะการใช้เทคโนโลยี

หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การออกแบบผลิตภัณฑ์ การนำเสนอสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้กับเอกสาร ภาษี การคำนวณรายได้ กระบวนการขั้นตอนดังกล่าว ล้วนแต่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ธุรกิจขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทักษะด้านการวางแผน

หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในวางแผนคิดวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ พัฒนากลยุทธ์ จัดทำแผนงาน จัดสรรงบประมาณการใช้ทรัพยากรต่างๆ และมีแนวทางการดำเนินงานที่รอบคอบสามารถจัดทำแผนที่เหมาะสมกับธุรกิจของตนเอง เพื่อการพัฒนาธุรกิจให้เติบโตต่อไป

4. ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์

หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการจะมีความคิดสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาไปสู่การคิดเชิงนวัตกรรม การนำเสนอผลิตภัณฑ์นวัตกรรมที่เป็นผลลัพธ์จากการคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่ม ที่ได้ลงมือปฏิบัติภายใต้การคิดและการแสวงหาความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง

สรุปได้ว่า ประเภอบการมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจสู่ความสำเร็จ โดยเน้นคุณลักษณะ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าเสี่ยง และทักษะการจัดการธุรกิจ ทักษะผู้ประกอบการที่สำคัญ ได้แก่ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การวางแผน และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อช่วยในการสร้างโอกาสและปรับตัวในสภาวะที่เปลี่ยนแปลง ผู้ประกอบการที่ดีต้องมองการณ์ไกล พร้อมรับความเสี่ยง และมีความมุ่งมั่นอดสาหะเพื่อพัฒนาตนเองและธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน เห็นได้ว่าผู้ประกอบการยุคใหม่ควรปรับตัวและเรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกธุรกิจปัจจุบันและในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การจัดการจัดการเรียนรู้ คือการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล สำหรับนักศึกษาครู ดังนั้นในการศึกษาแนวคิดและความหมายของทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อนำมาประกอบในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

ความหมายของการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาความหมายของการจัดการเรียนรู้พบว่า มีนักวิชาการท่านต่างๆ ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมไว้โดยสรุปได้ดังนี้

รังสิยา นรินทร์ (2562) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้หมายถึงการออกแบบ กระบวนการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวัง โดยนำเอาหลักการแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีสอน กิจกรรม เทคนิคการสอนและ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มาเป็นส่วนประกอบ เพื่อให้เกิดกระบวนการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

อรยา แจ่มใจ (2563) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการใด ๆ ก็ตามที่ผู้สอน นำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาตน ในทุก ๆ ด้านอย่างเต็มศักยภาพ

กมลชนก โยธาจันทร์ (2565) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้จัดหรือ ดำเนินการให้สอดคล้องกับผู้เรียน ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลและความสามารถทางปัญญา วิธีการเรียนรู้โดยบูรณาการคุณธรรมค่านิยม ค่านิยมอันพึงประสงค์การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้า ทดลองและแสวงหาความรู้ ด้วยตนเองตามความถนัด ตามความสนใจตลอดจนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิด การพัฒนาและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

ธกฤต จันทสโร (2565) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน โดยการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ ที่หลากหลายเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร

Chaw & Tang (2018) ได้ให้ความหมาย การจัดการเรียนรู้ หมายถึง ระบบที่อาจให้ผู้เรียน เข้าถึงทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ เช่น วิดีโอ แบบทดสอบ และการสนทนาในฟอรัม เพื่อสนับสนุน การเรียนรู้ของพวกเขา ซึ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบครอบคลุมที่ช่วยส่งเสริม ความก้าวหน้าทางวิชาการผ่านโครงสร้างตัวกลางที่ส่งเสริมการจัดกลุ่มร่วมมือออนไลน์ การฝึกอบรม วิชาชีพ และการสนทนา

Veluvali & Surisetti (2022) ได้ให้ความหมาย การจัดการเรียนรู้ หมายถึง ระบบที่ช่วยให้ การเรียนรู้สามารถดำเนินต่อไปได้ภายหลังจากที่หยุดชะงักชั่วคราวและไม่แน่นอนจากการระบาด ของ COVID-19 ทั่วโลก และตั้งแต่นั้นมา การจัดการเรียนรู้ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการมีส่วนร่วม ของผู้เรียนมากขึ้นในการศึกษาระดับอุดมศึกษา

Prahani et al. (2022) ได้ให้ความหมาย การจัดการเรียนรู้ หมายถึง ระบบที่ใช้กัน อย่างแพร่หลายในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสอนและการเรียนรู้ โดยข้อมูล บันทึกรการใช้งานที่สร้างขึ้นโดยทั้งผู้เรียนและผู้สอน ทำให้สามารถพัฒนาและนำไปใช้ในการแทรกแซง ด้วยการวิเคราะห์การเรียนรู้ที่มุ่งหวังให้เกิดการอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการสอนและการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนของครู กระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้สอนได้จัดหรือดำเนินการให้สอดคล้องกับผู้เรียน รวมถึงสภาพการเรียนการสอนที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมุ่งไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนดไว้

มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนจนถึงการประเมินผล ซึ่งผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนที่นำมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมุ่งไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนดไว้ ซึ่งความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

กุลิสรา จิตรขณาวณิช (2562) การจัดการเรียนรู้ มีความสำคัญหลายประการดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม ในการจัดการเรียนรู้ แต่ละครึ่งโดยทั่วไป ผู้สอนจะกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนรู้เอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น หรือต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง ไปในทางที่พึงประสงค์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา

2. การจัดการเรียนรู้ช่วยให้จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมาย ทั้งนี้ การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษาของสังคมไทยอาจจะมีทั้งความเหมือนกันและต่างกัน แต่ไม่ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาในแต่ละระดับจะกำหนดไว้อย่างไร สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาบรรลุผลก็คือ การจัดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้การศึกษามีคุณภาพ ๆ

3. การจัดการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสามารถที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต อย่างมีความสุข ซึ่งทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้เรียนที่สถานศึกษาควรจัดให้กับผู้เรียนมีหลายทักษะ ด้วยกัน เช่น ทักษะกระบวนการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะทาง วิทยาศาสตร์ ทักษะการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

4. การจัดการเรียนรู้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่สามารถแยกดีชั่วถูกผิดออกอย่างมีเหตุผล มีหลักยึดปฏิบัติในการใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม และทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

5. การจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนรู้จักเอาตัวรอด เนื่องจากการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างองค์ความรู้พัฒนาให้ผู้เรียนมีสติปัญญาที่ชาญฉลาด รวมทั้งพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับ ผู้เรียน และยังสามารถช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ในการดำรงชีวิตให้มีความสุขในสังคม ดังนั้น เมื่อผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ ประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ

6. การจัดการเรียนรู้ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

7. การจัดการเรียนรู้สามารถนำไปสู่การสร้างเสริมอาชีพหรือรายได้ให้กับผู้เรียน

8. การจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้น้องค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้พัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติให้มีความก้าวหน้าได้

พัชรมัย อินอ่อน (2564) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียน ตั้งใจเรียนและเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทางคือ ความสำเร็จในชีวิต หรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนของผู้เรียน ดังนี้

1. มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้
2. เกิดทักษะหรือมีความชำนาญในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้
3. เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน
4. สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกได้

Rosário & Dias (2022) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ระบบ Learning Management System มีบทบาทสำคัญในการบริหาร จัดการ ติดตาม และส่งมอบเนื้อหาการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดเก็บข้อมูลนักเรียน ระบบนี้ช่วยให้เกิดมุมมองที่ครอบคลุมต่อกระบวนการเรียนรู้และผลการปฏิบัติงานของครู นักเรียน ฝ่ายบริหาร และระบบการศึกษาโดยรวม นอกจากนี้ การใช้ Learning Management System ยังช่วยระบุโอกาสและความท้าทายที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ระบบการจัดการเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

Pacheco et al. (2025) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในสภาพแวดล้อมดิจิทัล โดยช่วยให้ครูและผู้เรียนสามารถติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ ระบบจัดการการเรียนรู้ช่วยเพิ่มการโต้ตอบระหว่างครูและนักเรียน การควบคุมกิจกรรม และการเข้าถึงเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยให้การสร้างรายงานและการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้มีความสะดวกและแม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การนำ LMS มาใช้จึงมีความสำคัญต่อการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างครบถ้วน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้านไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทั้งนี้ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนเป็นสำคัญ หากผู้สอนเลือกใช้วิธีการจัดการ

การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้านไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ซึ่งองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้คือ การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน จึงจะสามารถทำให้ การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สำหรับ องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดทั้งหมดในหลักสูตรเพื่อทำความเข้าใจ และสามารถนำสิ่งต่างๆที่บรรจุไว้ในหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุ จุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนด ที่สำคัญถ้าผู้สอนไม่ได้มีการศึกษาเรียนรู้รายละเอียดต่างๆ ในหลักสูตรก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าสอนเนื้อหาอะไร เพื่ออะไร และวัดผลประเมินผลอย่างไร

2. จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้เริ่มต้นจะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้ง เพราะจะทำให้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย สามารถทราบว่าผู้เรียนจะเกิดพฤติกรรมใดบ้าง รวมทั้งสามารถวางแผนเตรียมเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

3. การจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกัน เพราะจะทำให้ผู้สอนทราบว่า จะจัดการเรียนรู้อย่างไร ใช้วิธีการใดบ้าง โดยการจัดการเรียนรู้จะต้องเลือกวิธีการที่น่าสนใจ มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

4. สื่อการเรียนรู้ การนำสื่อการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนทราบว่า จะจัดการเรียนรู้อย่างไร ใช้วิธีการใดบ้าง โดยการจัดการเรียนรู้จะต้องเลือกวิธีการที่น่าสนใจ มีความเหมาะสมกับเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

5. การวัดผลและประเมินผล จะทำให้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุผลตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยทำให้ผู้สอนนำข้อมูลที่ได้จากการวัดผล และประเมินผลไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถนำปัญหา ที่ค้นพบมาใช้ในการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

6. ผู้สอน หรือครูเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นและเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปสู่ผู้เรียน

7. ผู้เรียน หรือนักเรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับผู้สอน เพราะถ้าไม่มีผู้เรียนหรือผู้รับความรู้ และประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้เพราะไม่มีผู้รับ

Turnbull, Chugh & Luck (2022) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายด้านที่สนับสนุนการดำเนินงานและกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างครบวงจร ระบบจัดการการเรียนรู้ต้องได้รับการควบคุมด้วยนโยบายเฉพาะที่ครอบคลุมเรื่อง บัญชีผู้ใช้ หลักสูตร ความเป็นเจ้าของ การสนับสนุน การใช้งาน และการป้องกันข้อมูล องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้ระบบทำงานได้อย่างเป็นระบบและปลอดภัย อีกทั้งนโยบายควรมีความเข้าใจง่าย สามารถใช้กับแพลตฟอร์มต่าง ๆ และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การพิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

Bonilla-Priego et al. (2024) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาผ่านระบบการจัดการเรียนรู้ (LMS) ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายด้านที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเรียนรู้ องค์ประกอบเหล่านี้ ได้แก่ คุณภาพของเนื้อหาข้อมูล คุณภาพของผู้สอน การควบคุมตนเองของผู้เรียน การรับรู้ถึงประโยชน์ของระบบ และความพึงพอใจของผู้เรียน ทั้งนี้ การรับรู้ถึงประโยชน์ของ LMS ถูกกำหนดโดยคุณภาพของผู้สอนและเนื้อหาข้อมูล ส่วนการควบคุมตนเองสูงของผู้เรียนอาจลดความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการรับรู้ประโยชน์กับความพึงพอใจ การพิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้เสริมในสาขาวิชาบัญชี

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวมาในข้างต้นมีหลายอย่างด้วยกันเริ่มตั้งแต่ หลักสูตร จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน รวมทั้งองค์ประกอบทางจิตวิทยา คือ บรรยากาศทางจิตวิทยา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป ก็ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างสมบูรณ์ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มศักยภาพและไม่บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

บริบทจังหวัดสุรินทร์

ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์

สุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเป็นมายาวนาน จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ข้อมูลในพงศาวดารเรื่องเล่าตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นที่อยู่ของชนหลายเผ่าพันธุ์ทั้ง ไทย เขมร ลาว กวยหรือกวย ทำให้มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตัวเมืองสุรินทร์พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์มีมนุษย์เข้ามาตั้งชุมชนแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ลักษณะชุมชนเป็นเนินดินมีคูน้ำคันดินล้อมรอบขนาดกว้างประมาณ 1,000 เมตร ยาวประมาณ 1,300 เมตร เป็นลักษณะเฉพาะของแผนผังเมืองโบราณตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นซึ่งพบทั่วไปในเขตภาคอีสานตอนล่าง จะเห็นได้ว่าตัวเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันนี้เคยเป็นบ้านเมืองมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณกาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมืองสุรินทร์ในอดีตตลอดจนถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของชาวสุรินทร์ได้เป็นอย่างดี (กรมศิลปากร, 2563)

ในช่วงหลังของพุทธศตวรรษที่ 18 อารยธรรมขอมโบราณเสื่อมลงเมืองสุรินทร์น่าจะเป็นบ้านเมืองสืบมาจนถึงในราวสมัยอยุธยาตอนปลายราวต้นพุทธศตวรรษที่ 24 สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ พระมหากษัตริย์ แห่งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯ ให้อพยพชุมชนหลายแห่งในจังหวัดสุรินทร์เป็นเมือง ตัวเมืองสุรินทร์ในขณะนั้นเรียกว่า บ้านคูประทายสมัน จึงโปรดให้ยกขึ้นเป็นเมืองคูประทายสมัน มีพระสุรินทร์ภักดีเป็นเจ้าเมืองทำราชการขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย สมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ ยกฐานะเจ้าเมืองคูประทายสมันขึ้นเป็นพระยา นามว่า พระยาสุรินทร์ภักดี ปกครองเมืองคูประทายสมัน ขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์, 2565)

สมัยรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้เมืองในบริเวณนี้หลายเมือง ได้แก่ เมืองคูประทายสมัน เมืองขุขันธ์ และเมืองสังขะ อันเป็นเมืองที่มีความชอบในราชการสงคราม ทำราชการขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ พร้อมกับโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองคูประทายสมันเป็นเมืองสุรินทร์ ตามชื่อเจ้าเมืองในคราวเดียวกัน ต่อมาเปลี่ยนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปกครองสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

จังหวัดสุรินทร์เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษา อันได้แก่ ชาวไทยพื้นเมือง ชาวกวย หรือส่วย และชาวเขมร วัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดสุรินทร์เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงความหลากหลายและความรุ่งเรืองของวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ วัฒนธรรม สุรินทร์เป็นจังหวัดที่ขึ้นชื่อในด้านการเลี้ยงช้าง วัฒนธรรมการเลี้ยงช้างจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวสุรินทร์มาอย่างยาวนาน ชาวส่วย ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่อาศัย

อยู่ในจังหวัดสุรินทร์ มีความชำนาญในการฝึกและเลี้ยงช้างจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา ปัจจุบันการเลี้ยงช้างยังคงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์ และนอกจากนั้นจังหวัดสุรินทร์ ยังมีประเพณีที่เป็นที่รู้จักกันก็คือ ประเพณีบวชนาคช้าง ซึ่งเป็นการบวชนาคโดยใช้ช้างเป็นพาหนะ ซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างคนกับช้าง รวมถึงแสดงถึงความเคารพและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ประเพณีนี้ถือเป็นประเพณีที่มีความเป็นเอกลักษณ์และหาชมได้ยากในภูมิภาคอื่นของประเทศ เกิดจากความเชื่อ และวิถีชีวิตที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ประเพณีบวชนาคช้างเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความเป็นเอกลักษณ์และความภาคภูมิใจของชาวสุรินทร์ ประเพณีเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, 2564)

อาชีพของคนในจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่กว้างขวาง และมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้วิถีชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ผูกพันกับการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก อาชีพหลักที่ประชากรในจังหวัดสุรินทร์ประกอบอาชีพเป็นหลักในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การทำนา การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการเลี้ยงช้างซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัด ทั้งนี้ จังหวัดสุรินทร์ยังมีการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น งานฝีมือและอุตสาหกรรมขนาดย่อม การทอผ้าไหม เครื่องประดับเงิน ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ เช่น ตัวเมืองสุรินทร์ การค้าขายสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์งานฝีมือ และสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการกระจายรายได้ภายในจังหวัด นอกจากนี้การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดงานเทศกาลแสดงช้างสุรินทร์และงานประเพณีท้องถิ่นยังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ อาชีพส่วนใหญ่ของคนในจังหวัดสุรินทร์จึงผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นหลัก การทำนา การเลี้ยงสัตว์ และการทำหัตถกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ การค้าขายและบริการ โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว ก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดและช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, 2564)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ประมาณ 2,000 ปี หลักฐานที่ปรากฏมีทั้งในรูปของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ จำนวนมากย่อมแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

ศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของชาวสุรินทร์ที่ควรค่าแก่การภาคภูมิใจ อีกทั้งจังหวัดสุรินทร์ยังมีชุมชนโบราณอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลาย อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวสุรินทร์

ซึ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรม เพราะภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมนั้นมีชื่อเสียง มีความโดดเด่นเป็นที่ยอมรับ แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ทำให้ศิลปะดั้งเดิมที่อาจสูญหายไปเมื่อเวลาผ่านไป ฉะนั้น การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านหัตถกรรมของจังหวัดสุรินทร์จะช่วยให้เกิดการการอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและเทคนิคการทำงานแก่คนรุ่นใหม่ สามารถเปิดโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยการสร้างงานและการส่งออกสินค้า เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการท่องเที่ยวและยังใช้เป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนหรือโครงการฝึกอบรมที่สามารถต่อยอดพัฒนาเกิดเป็นเทคนิคใหม่ ๆ ในการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้ โดยนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทำเป็นเครื่องใช้สอยทำให้มีคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม มีดังนี้ (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์, 2542)

1. ผ้า

จังหวัดสุรินทร์ได้ประกาศลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัดสุรินทร์ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่นและสะท้อนให้เห็นมรดกภูมิปัญญาวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์อันโดดเด่นของจังหวัดสุรินทร์ ดังนี้ ผ้าโฮล, ผ้าอัมปรม, อัมปรม, ผ้าสมอ, ผ้าสะมอ, ซมอ, ผ้าอันลุยซิม, อันลุยซิม, อันลุยซิม, ผ้าละเบ็ก, ผ้าสาคุ, ผ้าหางกระรอก, ผ้ากะเนียว ผ้าแต่ละประเภทมีความเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นแตกต่างกันออกไปตามกระบวนการทอและวัสดุที่ใช้ ผ้าไหมที่ทำชื่อเสียงให้แก่จังหวัดสุรินทร์ คือ “ผ้าโฮล” เป็นผ้าไหมที่ใช้นุ่นเพื่อความสวยงามในโอกาสต่างๆ และได้รับเลือกเป็นเครื่องแต่งกายในพิธีกรรมสำคัญ เป็นผ้าที่มีกระบวนการทอที่ต้องอาศัยช่างทอที่มีฝีมือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของการย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ และมีสุนทรียภาพ ในการจัดองค์ประกอบสีให้ออกมาสวยงามลงตัว

2. เครื่องประดับ

ชาวสุรินทร์เป็นช่างทำเครื่องประดับที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ งานมือที่เป็นเครื่องประดับต่าง ๆ ทั้งที่ทำด้วยทองหรือเงินได้รับการถ่ายทอดมาหลายชั่วอายุคน ถึงกับมีคำพูดว่า ด้วยวัตถุอย่างนี้และเวลาเพียงเท่านั้น ไม่มีช่างคนใหม่ที่ไม่สืบทอดมาทำได้วิจิตรงดงามเพียงนี้ หัตถกรรมเครื่องประดับที่ขึ้นชื่อและมีเพียงแห่งเดียวถึงจะทำเทียมหรือเลียนแบบ อย่างไรก็ตามก็ไม่เหมือนหัตถกรรมประณีตของสุรินทร์ ประณีตไม่ได้ตรงกับคำว่า ประคำ เสียที เดียว เพราะศิลปหัตถกรรมที่เรียกว่า

ประเก้อม นั้น หมายถึงลูกทองหรือลูกเงินที่นำ มาร้อยเป็นเครื่องประดับ เป็นได้ทั้งสร้อยคอ สร้อยข้อมือ เข็มขัด ต่างหู และอื่น ๆ จริง ๆ แล้วลูกประเก้อมที่ทำด้วยเงินลูกหนึ่งราคาไม่ถึงสิบบาท เมื่อนำมาร้อยเรียงเป็นเครื่องประดับ แต่ละชิ้น ราคาจะมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่ที่จำนวนลูกประเก้อม นี้เอง หมู่บ้านที่สืบสานศิลปะ ประเก้อมสุรินทร์ปัจจุบันที่ขึ้นชื่อ คือ บ้านโชค ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินทร์ ซึ่งเป็น ชุมชนทำหัตถกรรมเครื่องประดับประเภทประเก้อมสืบสกุลมากกว่า 500 ปี มีเทคนิคพิเศษในการทำลวดลายที่แตกต่างจากที่อื่น

3. เครื่องเงิน

เครื่องเงิน ประคำหรือประเก้อมของจังหวัดสุรินทร์ เป็นศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดต่อกันมา หลายร้อยปี เดิมบรรพบุรุษของชาวเขวาสินรินทร์มีความสามารถด้านการตีทองเป็นเครื่องประดับต่างๆ ภายหลังได้หันมาตีเครื่องเงินแทน จนกลายเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการผลิตลูกประคำเงินที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เรียกกันว่า “ลูกประเก้อม” ซึ่งเป็นภาษาเขมรใกล้เคียงกับภาษาไทยว่า "ประคำ" การทำลูกประเก้อมมีขั้นตอนคือนำแผ่นเงินมาตีเป็นลูกกลมหรือรีเกลี้ยงๆ แล้วนำมาลงยา และลงลายต่างๆ ที่มีความสวยงาม ลวดลายส่วนใหญ่เป็นลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ อาทิ ลายกลีบ บัว ลายดอกพิกุล ลายดอกทานตะวัน ลายพระอาทิตย์ ลายไข่มวงดา หรือลายตาราง เป็นต้น ส่วนรูปทรงก็แตกต่างกันไป มีทั้งรูปทรงเป็นทรงสูงเงิน ทรงหมอนแปดเหลี่ยม ทรงกรวย ทรงมะเฟือง ทรงตะโพน และทรงตะกรุด ลูกประเก้อมต่างๆ มีหลายขนาดด้วยกัน โดยขนาดเล็กที่สุดมีตั้งแต่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณครึ่งเซนติเมตร จนถึงขนาดใหญ่ประมาณ 3 เซนติเมตร ลูกประเก้อม ที่มีลวดลายและรูปทรงที่สวยงามเหล่านี้ นิยมนำไปทำเป็นเครื่องประดับของสุภาพสตรีไม่ว่าจะเป็น เข็มขัด สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู ฯลฯ

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมจังหวัดสุรินทร์ คือภูมิปัญญาที่มีกำเนิดมาจาก ภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทำเป็นเครื่องใช้สอยทำให้มีคุณค่าของศิลปะ และวัฒนธรรม เช่น ผ้าไหม เครื่องประดับ เครื่องเงิน ซึ่งการศึกษาและสนับสนุนภูมิปัญญา ด้านหัตถกรรมในจังหวัดสุรินทร์นั้นไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม แต่ยังเป็นปัจจัย สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและสนับสนุนทักษะของผู้ประกอบการของแรงงานตลาด ในอนาคตนั้นก็คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ในแต่ละพื้นที่ได้ ทำให้ สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการในตลาดเกิดการถ่ายทอดความรู้ การส่งต่อความรู้ จากรุ่นสู่รุ่นเกี่ยวกับเทคนิคการทำงานหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ และยังสนับสนุน ความผู้ประกอบการ สร้างโอกาสทางธุรกิจ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน สังคม และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

สภาพทั่วไปของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตสุรินทร์

สภาพทั่วไปของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตสุรินทร์ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่สะท้อนบริบทและสภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์มีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการศึกษาแก่ประชากรวัยเรียน ครอบคลุม 17 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอจอมพระ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอลำดวน อำเภอสำโรงทาบ อำเภอเขวาสินรินทร์ อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอรัตนบุรี อำเภอสนนอม อำเภอโนนนารายณ์ อำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิง อำเภอสังขะ อำเภอบัวเชด อำเภอพนมดงรัก และอำเภอศรีณรงค์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์, 2567)

ในแง่ของภูมิศาสตร์ เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่นและประเทศเพื่อนบ้าน โดยทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม ทิศใต้ ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ และทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งทำให้พื้นที่มีลักษณะทั้งชายแดนและชนบท ส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน แบ่งออกเป็น 9 กลุ่มงานและ 1 หน่วยงาน ได้แก่ กลุ่มอำนวยการ กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มนโยบายและแผน กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา กลุ่มบริหารงานการเงินและสินทรัพย์ หน่วยตรวจสอบภายใน กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกลเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และกลุ่มกฎหมายและคดี

บุคลากรในสำนักงานและสถานศึกษา

ข้อมูลบุคลากรในสำนักงาน ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565 มีผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 1 คน รองผู้อำนวยการ 3 คน ศึกษานิเทศก์ 12 คน บุคลากรทางการศึกษา 33 คน พนักงานราชการ 1 คน และลูกจ้างชั่วคราว 10 คน รวมทั้งหมด 60 คน สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานฯ มีผู้อำนวยการโรงเรียน 83 คน รองผู้อำนวยการ 124 คน ข้าราชการครู 2,662 คน บุคลากรทางการศึกษา 3 คน พนักงานราชการ 212 คน ลูกจ้างประจำ 59 คน และลูกจ้างชั่วคราว 153 คน รวมทั้งสิ้น 3,296 คน ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการจัดการศึกษาและการดูแลนักเรียนในเขตพื้นที่อย่างเป็นระบบ

นักเรียนและการจัดการเรียนการสอน

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565 มีทั้งสิ้น 23,965 คน จำแนกเป็นนักเรียนชาย 9,134 คน และนักเรียนหญิง 14,831 คน จัดเรียนใน 846 ห้องเรียน โดยแบ่งตามชั้นเรียนได้ดังนี้: มัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 8,432 คน (285 ห้องเรียน) มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8,056 คน (284 ห้องเรียน) และมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 7,477 คน (277 ห้องเรียน)

การจัดการเรียนการสอนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์เน้นการบูรณาการการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย พร้อมส่งเสริมให้ใช้ แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และความรู้ด้านการประกอบกรให้กับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

บทบาทของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนสถานศึกษาในสังกัดให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม จัดสวัสดิการและกองทุนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้มีความสามารถพิเศษ รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และองค์กรภายนอก เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีมาตรฐานและคุณภาพ เหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชาชีพ พร้อมนำความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

เกตุมณี มากมี (2560) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดการศึกษา โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการเรียนการสอน มี 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ 2) การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 3) การสะท้อนความคิดในด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ระหว่างนักวิจัยหลักกับครูนักวิจัยในโรงเรียน
 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

พิชญา สุวรรณโน (2564) ทำการศึกษาเรื่อง เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเทคนิค การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และศึกษากระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับเทคนิคการจัดการเรียนการสอนของครู ในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า 1) เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นมี 6 วิธี ได้แก่ เทคนิค การกระตุ้นความคิด การใช้กระบวนการกลุ่ม การทดลอง การใช้โครงงาน การใช้กระบวนการ STEM education & project base learning และการใช้สถานการณ์จำลองและ 2) กระบวนการนำภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับเทคนิคการจัดการเรียนการสอนของครูมี 5 วิธี ได้แก่ การสำรวจข้อมูล โดยลงพื้นที่ในชุมชน การสำรวจและสัมภาษณ์คนในชุมชน การสัมภาษณ์ผู้ปกครองจากการเยี่ยมบ้าน นักเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน และ การตอบแบบสอบถาม

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการ เรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อพัฒนารูปแบบการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านนักเรียน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านนักเรียน และด้านสิ่งแวดล้อมใน ชุมชน ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า รูปแบบมีลักษณะเป็นแผนภูมิโครงสร้าง แสดงกระบวนการในการดำเนินการส่งเสริมให้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นเตรียม: ผู้บริหาร แต่งตั้งคณะทำงาน ประชุมชี้แจง วางแผนการทำงาน จัดทำฐานข้อมูลครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และชี้แจง บทบาท ขั้นสอน: ครูผู้สอนและครูภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา วางแผนการ จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ขั้นสรุป: วัดและประเมินผลการเรียนรู้ สรุปผลการจัดการเรียนรู้ และยกย่อง ให้รางวัล/แรงเสริมเพื่อสร้างความ ร่วมมือ ผลการประเมินรูปแบบฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความ

มีประโยชน์ของรูปแบบมีผลการประเมินสูงที่สุด ส่วนด้านความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้และด้านความเหมาะสมของรูปแบบมีผลการประเมินในระดับมาก

จันทิมา ก้อนทอง (2561) ทำการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การเป็นผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษา ผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ภาคกลาง มีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการเป็นผู้ประกอบการ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการและกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้กลยุทธ์ในการประกอบการ ด้านความรู้ความชำนาญมากที่สุดรองลงมาคือด้านลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งยังอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการเผชิญปัญหาอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจและความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ พบว่า ตัวแปรด้านความรู้ความชำนาญ และด้านลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

พฤทธิพงษ์ ไชยพหล (2562) ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำรงชีพในการขับเคลื่อน การพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพในชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ศึกษาการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนศิรีวงสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง และ 3) วิเคราะห์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนศิรีวงการดำเนินการวิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนศิรีวงได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ผ่านการ พัฒนาระบบการผลิต การตลาด และการรวมกลุ่มอาชีพขึ้นอย่างหลากหลายในชุมชน ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาจำหน่าย ซึ่งช่วยยกระดับการดำรงชีพ ก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ทำทนายสำหรับชุมชนศิรีวง คือ การหาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ ดำเนินไปควบคู่กับยุทธวิธีการดำรงชีพที่และสามารถรักษาความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

กษมาพร ทองเอื้อ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษา พบว่า มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 42 ตัวแปร 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ประกอบด้วย 14 ตัวแปร 3) ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 6 ตัวแปร 4) ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหาร ประกอบด้วย 6 ตัวแปร 5) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ตัวแปร และ 6) ด้านการพัฒนา การออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 ตัวแปร

สุดฉกาจ สุดแก้ว (2563) ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ การสร้างทักษะผู้ประกอบการของกลุ่มครูผู้สอน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยในประเทศไทยในบริบทการศึกษานอกระบบ (Non-formal education) มีวัตถุประสงค์ในการหารูปแบบการเรียนการสอนทักษะที่สำคัญในการเป็นผู้ประกอบการ ผลการวิจัยพบว่าสามารถแบ่งทักษะออกเป็น 3 หมวด ได้แก่ 1) ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ คือการมีวินัยภายในตนเอง มีความสามารถในการยอมรับและจัดการความเสี่ยง การมีความคิดที่สร้างสรรค์ 2) ทักษะในด้านเทคนิค คือ ความรู้เฉพาะด้านในอุตสาหกรรม ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการออกแบบ 3) ทักษะในด้านการจัดการ คือ ทักษะด้านการวางแผน เพื่อกำหนดเป็นแผนในการสร้างและดำเนินกิจการหรือประกอบอาชีพ ทักษะด้านการตัดสินใจ และทักษะการสร้างแรงจูงใจ

ทวิชากร ขุนภักดี (2564) ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างนวัตกรรมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) 2) ทำความเข้าใจเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างนวัตกรรม โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และ 3) ค้นหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสร้างนวัตกรรมของกลุ่มอาชีพแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือช่วงที่ 1 จุดเริ่มต้นของการสร้างผลิตภัณฑ์ช่วงที่ 2 การปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า และช่วงที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และเข้าร่วมโครงการเครือข่ายองค์ความรู้ (KBO) 2. เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างนวัตกรรม โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า 1) เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1.1) การได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ 1.2) การมีต้นทุนทางวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชน 1.3) การมีต้นทุนด้านทักษะอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 1.4) การมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 1.5) การได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญภายนอก และ 2) เงื่อนไขด้านลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อการสร้างนวัตกรรมประกอบด้วย 2.1) ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนที่เกี่ยวกับการสร้างผลิตภัณฑ์ 2.2) ความรู้และประสบการณ์จากการเรียนรู้ในการทำงานที่ส่งเสริมในการสร้าง

ผลิตภัณฑ์ 2.3 การมีทักษะเชิงช่างในการประดิษฐ์อุปกรณ์และ 2.4) การเข้าอกเข้าใจอย่างรู้ถึงการใช้สินค้าและผลิตภัณฑ์ 3. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยพบแนวทางในการส่งเสริม ประกอบด้วย 3.1 การสนับสนุนด้านความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ 3.2) การส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด 3.3) การส่งเสริมการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์

ปริยานันท์ โพธิ์ศิริวัฒน์ (2565) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานของผู้ประกอบการ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการกลุ่มผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครสวรรค์ที่แจ้งขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 316 คน ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของสินค้าได้แก่ ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำข้อมูลเพื่อปรับปรุงธุรกิจด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์และการตลาด ด้านการเสริมสร้างความสามารถทางการบริหารการเงิน การบัญชี การลงทุน

อรรถรัตน์ ตาเมืองมูล และ อัจฉรา ศรีพันธ์ (2567) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง 2) เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเซรามิก 2) ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเซรามิก 3) วัตถุประสงค์และสิ่งที่ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเซรามิก 4) วิธีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเซรามิก ใช้วิธีการสาธิตลงมือปฏิบัติจริงในขณะที่ทำงาน 5) สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเซรามิก ใช้การปฏิบัติงาน 6) การประเมินผลความรู้ภูมิปัญญาเซรามิกเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ และ 7) การต่อยอดเพื่อพัฒนาสินค้าเซรามิกเป็นการเพิ่มผลิตภัณฑ์เซรามิกในรูปแบบต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า สภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จะใช้พื้นที่ในบ้านของตนเองเป็นพื้นที่การผลิตเซรามิก และในขณะเดียวกันพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้สืบทอด โดยใช้วิธีการจดจำ สอบถาม และฝึกให้ลงมือทำเพื่อให้เกิดการจดจำ

พิทยา บุญยศิวาพงศ์ (2566) ทำการศึกษาเรื่อง กิจกรรมเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการโดยใช้สถานประกอบการธุรกิจชุมชนตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างกิจกรรมเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการ

โดยใช้สถานประกอบการธุรกิจชุมชนตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน
 กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน และกลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษา รวม 90 คน ผลการวิจัย
 พบว่า 1) สภาพปัจจุบันที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอน
 ปลายในด้านทักษะการเป็นผู้ประกอบการ คือ นักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็น
 ผู้ประกอบการ และนักเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนเนื่องจากเป็นวิชาบังคับที่ไม่ตรงกับ
 ความสนใจของนักเรียน และปัญหาการขาดความพร้อมของครูผู้สอน และโรงเรียนขาดสื่อแหล่ง
 การเรียนรู้ในด้านทักษะการเป็นผู้ประกอบการ 2) ผลการใช้กิจกรรมเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการ
 โดยใช้สถานประกอบการธุรกิจชุมชนตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถสรุปเป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้คือ
 REC MODEL ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่รับผิดชอบต่อชุมชน และสังคม
 ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

อรณิชา ทศตา, ศิรินธร เอื้อยศิริเมธี, วิศาล ภูษณงค์, และกชพร ใจจดทน (2568)
 ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการผ่านการบูรณาการภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน
 ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่น พัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ และทดลองใช้พร้อมประเมินประสิทธิผลของกลยุทธ์
 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรส่วนใหญ่ยังขาดการบูรณาการระหว่างการเป็นผู้ประกอบการกับภูมิปัญญา
 ท้องถิ่น การเรียนรู้ด้านภูมิปัญญามักเน้นการอนุรักษ์มากกว่าต่อยอดเชิงเศรษฐกิจ ครูส่วนใหญ่ขาด
 ทักษะในการสอนเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ นักเรียนต้องการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง
 และสร้างรายได้ในอนาคต ส่วนชุมชนต้องการให้สถานศึกษาสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
 อย่างสร้างสรรค์ ผลการพัฒนากลยุทธ์ เรียนรู้ สู่อุรกิจ พิชิตนวัตกรรม บนฐานภูมิปัญญา พบว่า มี
 กระบวนการส่งเสริมประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ
 หลักสูตร การใช้กิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
 ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ ผลการทดลองใช้และประเมิน
 ประสิทธิภาพพบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะการเป็นผู้ประกอบการเกิน
 กว่า 80% และมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญา ส่วนครูมีความสามารถในการจัดการ
 เรียนรู้และพัฒนาวัตกรรมการสอนอยู่ในระดับมาก

กิตติศักดิ์ สีนธวงศานนท์, เอี่ยมพร หลินเจริญ, ปกรณ์ ประจันบาน, และอนุชา กอนพ่วง
 (2568) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ
 โรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการ

บริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า โรงเรียนพยายามบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรแต่ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด การจัดการเรียนการสอนมักขึ้นอยู่กับความสามารถและความสนใจของครูผู้สอน และยังขาดแนวทางการบูรณาการอย่างเป็นระบบ การมีส่วนร่วมของชุมชนมักเป็นกิจกรรมเชิงพิธีการหรือจัดครั้งคราว ยังขาดความต่อเนื่องและความร่วมมืออย่างยั่งยืน ส่วนการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการถ่ายทอดความรู้ยังจำกัด และส่วนใหญ่ยังพึ่งพาการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในพื้นที่จริง ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) วัตถุประสงค์ การส่งเสริมและสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) สำคัญ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คุณภาพ 4) องค์ประกอบ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางและใช้เทคโนโลยี 5) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การตรวจสอบรูปแบบพบว่ามีความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

Muhamad Ahsan (2016) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตวิญญาณผู้ประกอบการบนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้ประกอบการที่ Pesantren (โรงเรียนประจำอิสลาม) ผลการวิจัยคือการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้ประกอบการที่ Pesantren Sunan Drajat โดยได้รับแรงบันดาลใจจากปรัชญา catur piwulang ที่เป็นแกนหลักในการมอบจิตวิญญาณให้กับนักเรียนและชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาจิตวิญญาณของผู้ประกอบการได้สร้างแบบจำลองที่โดดเด่นในการเตรียมผู้ประกอบการอิสลามรุ่นต่อรุ่นสำหรับอนาคต ในทางปฏิบัติแล้วข้อค้นพบนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการพัฒนาการพัฒนาผู้ประกอบการได้ โดยเฉพาะที่ร้าน Pesantren ในประเทศอินโดนีเซีย แบบจำลองนี้ยังสามารถใช้เพื่อจูงใจให้ลูกบ้านคนอื่นพัฒนาสถาบันผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นเพื่อให้กลายเป็นสถาบันที่เป็นอิสระและไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลอื่น ความคิดริเริ่มของงานวิจัยนี้คือการเปิดเผยบทบาทความเป็นผู้นำและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้ประกอบการที่ Pesantren Sunan Drajat และชุมชนโดยรอบ

Hidayat (2017) ทำการศึกษาเรื่อง การฝึกอบรมผู้ประกอบการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเสริมพลังสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ 1) สภาพข้อเท็จจริงของผู้ประกอบการที่เป็นเพศหญิง 2) กระบวนการของการฝึกอบรมผู้ประกอบการบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) ผลกระทบของการฝึกอบรมผู้ประกอบการที่มีต่อการเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประกอบการที่เป็นเพศหญิง ไม่มีความรู้ ทักษะ และทักษะที่เพียงพอในการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการ 2) การฝึกอบรมการเป็นผู้ประกอบการสามารถระบุ

ความต้องการการเรียนรู้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถพัฒนาตามศักยภาพที่มีอยู่ การพัฒนาผู้ประกอบการอยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดของผู้ประกอบการการพัฒนาได้รับการปรับให้เข้ากับขนบธรรมเนียม กฎเกณฑ์ และค่านิยมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีอยู่ในสังคม

3) ผลการฝึกอบรมสามารถปรับปรุงได้ความรู้ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อเพิ่มรายได้ของผู้เรียน รายได้ที่เพิ่มขึ้นก็มีผลกระทบเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ

Komalasari (2019) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเป็นผู้ประกอบการเพื่อปรับปรุงความตั้งใจของผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบงานฝีมือบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเป็นผู้ประกอบการ ปรับปรุงความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ผลลัพธ์ของการตรวจสอบ พบว่าการพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเป็นผู้ประกอบการสามารถสร้างความตั้งใจ ในการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนดีขึ้นหลังจากใช้งานฝีมือและรูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการ อย่างมีระดับนัยสำคัญ 0.05

Aryani (2019) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อต่อยอดธุรกิจสร้างสรรค์ของนักศึกษา การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อระบุคุณค่า ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความพยายามเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาในการค้นหาแบบการเรียนรู้ การเป็นผู้ประกอบการในวิทยาเขต การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มี ส่วนร่วม เพื่อให้ได้ความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์จำนวน 3 ราย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษาครั้งนี้คือ การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ แบบผู้ประกอบการขึ้นมาใหม่ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น อันประกอบด้วย 1) การถ่ายทอดผ่าน ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ ได้แก่ การปลูกฝังค่านิยมทางสังคมและบุคลิกภาพของ ผู้ประกอบการ 2) ค่านิยมของภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในด้านศาสนาและประเพณี/วัฒนธรรม ทำให้เกิดความเป็นผู้ประกอบการที่รักค่านิยมท้องถิ่น 3) พัฒนาศักยภาพผ่านความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมของผู้ประกอบการรายบุคคล 4) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง

Kisno, Milfayetty, Sitanggang & Lubis (2023) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางเชิงระบบ สำหรับการบริหารจัดการโรงเรียนโดยเน้นผู้ประกอบการในโรงเรียนอาชีวศึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้แนวทางเชิงระบบในการบริหารจัดการโรงเรียนโดยเน้นการสร้างผู้ประกอบการ ในโรงเรียนอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แม้รัฐบาลจะมีความพยายามส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ แต่ความก้าวหน้ายังคงจำกัด การศึกษาเชิงคุณภาพนี้ได้สำรวจโรงเรียนอาชีวศึกษาจำนวน 5 แห่ง ที่ดำเนินโครงการโรงเรียนเชิงผู้ประกอบการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยกระบวนการย่อข้อมูล การนำเสนอข้อมูล และการสรุปผล ผลการวิเคราะห์เผยว่า แนวทาง

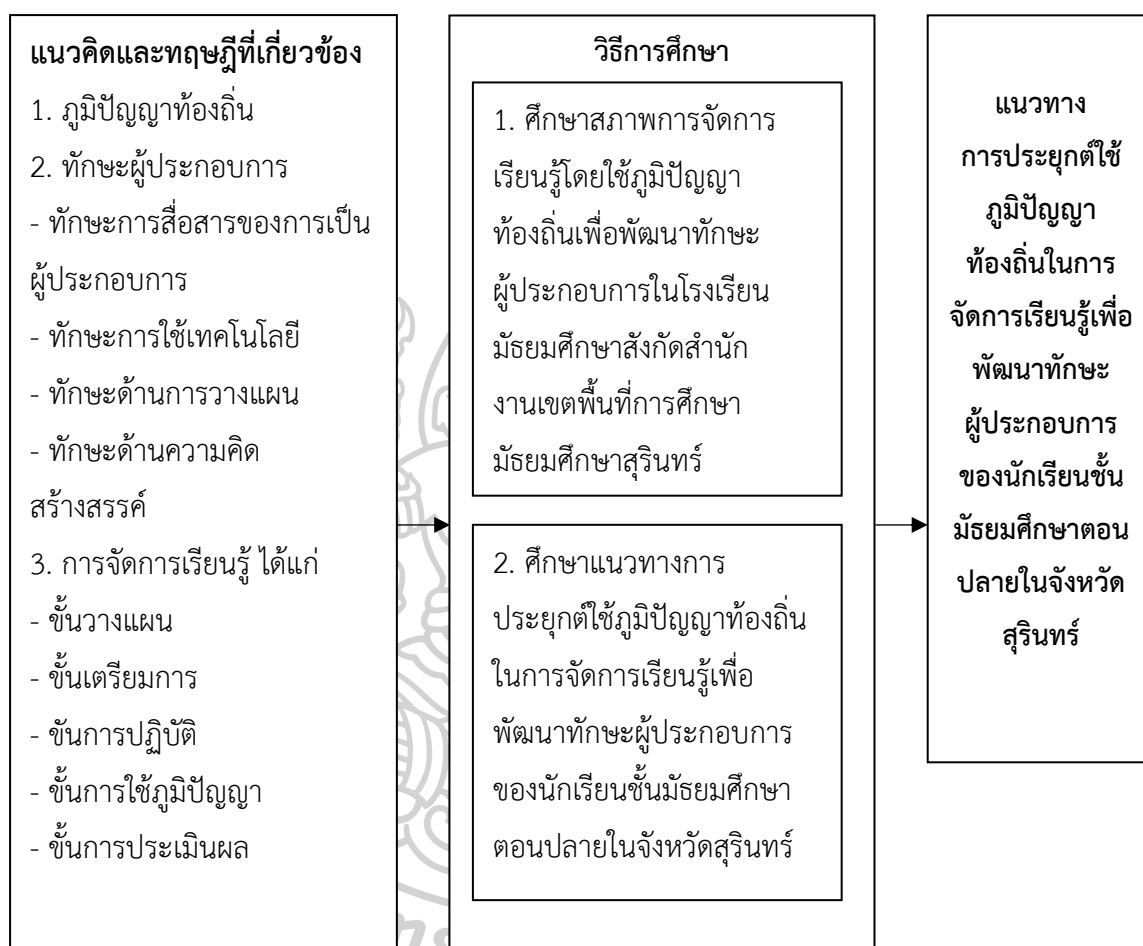
เชิงระบบในการพัฒนาโรงเรียนเชิงผู้ประกอบการประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ชั้นเตรียม (Preparation) ชั้นวางแผน (Planning) ชั้นปฏิบัติ (Implementation) ชั้นการตลาด (Marketing) นอกจากนี้ โรงเรียนที่ต้องการพัฒนาเป็นโรงเรียนเชิงผู้ประกอบการจะต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ได้แก่ การจัดการกับพันธมิตรภายนอก, งบประมาณ, บุคลากร, โครงสร้างพื้นฐาน, การตลาด และการจัดจังหวะกิจกรรมให้เหมาะสม

Sherly, Kisno, & Kesner (2023) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้ประกอบการในโรงเรียนอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยอิงผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ผู้ประกอบการสำหรับนักเรียนอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยอิงผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งใช้ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาประกอบด้วย การศึกษาเบื้องต้น การสร้างผลิตภัณฑ์เริ่มต้น การทดสอบความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติ การทดสอบเบื้องต้น การทดสอบผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายด้วยการกึ่งทดลอง การเผยแพร่ และการนำไปปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการตลาดของผลิตภัณฑ์เป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ผู้ประกอบการบนพื้นฐานแนวคิดสังคมนิยมสร้างสรรค์ (Social Constructivism) การออกแบบรูปแบบประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป (ข้อมูลโรงเรียน ความสามารถพื้นฐาน นักเรียนตามแนวคิด Pancasila สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน เป้าหมายของนักเรียน และสื่อการเรียนรู้) 2) สมรรถนะหลัก (วัตถุประสงค์ การทำความเข้าใจอย่างมีความหมาย คำถามกระตุ้น กระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล การเสริมทักษะ และการสะท้อนผล) และ 3) ภาคผนวก (ใบงานนักเรียน แหล่งอ้างอิง คำศัพท์ และบรรณานุกรม) ผลการประเมินผลิตภัณฑ์เริ่มต้นพบว่า แผนและรายการทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ “ดี” สำหรับปีเริ่มต้น ผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาที่ใช้หลักสูตร Emancipated Curriculum สามารถนำหรือปรับใช้รูปแบบเริ่มต้นนี้จนกว่าจะดำเนินการทดสอบขั้นสุดท้าย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะผู้ประกอบการตามแนวคิด เกี่ยวกับทักษะผู้ประกอบการตามพิมพ์ชนก เปรมจิตต์ (2566), อัมพรพรรณ วงษ์ท่าเรือ (2565) อภินันท์ อุดมศรี (2564), สุดฉกาจ สุดแก้ว (2563), ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561), วิไล พิงผล (2561) พิทวัส เอื้อสังคมเศรษฐ์ (2560), สำคัญสุด สีหตุลานนท์ (2560), ศิริจันทร์ เชื้อสุวรรณ (2560) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2553), อรณิชา ทศดา และคณะ (2568), กิตติศักดิ์ สีนรุจสานนท์และคณะ (2568), Jardim (2021), Lopes et al. (2023) และ Tjahjadi et al.

(2024) เพื่อระบุความสัมพันธ์ระหว่างทักษะผู้ประกอบการ และแนวคิดการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแนวคิดและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ จำรัส เสียงเพราะ (2551) ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 2) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนต่อไป ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.1 นักเรียน

ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์เป็นผู้ที่ได้รับประสบการณ์จากการจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 4 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้น ม.4-ม.6) ปีการศึกษา 2567
2. มีภูมิลำเนา หรือกำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ไม่ต่ำกว่า 1 ปี
3. นักเรียนต้องเคยมีประสบการณ์เรียนรู้ในรายวิชา หรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดการเรียนรู้โดยครูในโรงเรียน

4. นักเรียนต้องมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมการให้ข้อมูล

1.2 ครู

ซึ่งเป็นตัวแทนของครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนรายวิชา หรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ใช้การเลือก แบบเจาะจง จำนวน 4 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สังกัดโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
2. มีประสบการณ์การสอนรายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ไม่น้อยกว่า 1 ปี
3. มีความเต็มใจและแสดงเจตจำนงที่จะเข้าร่วมการวิจัย โดยการให้ข้อมูลผ่าน การสัมภาษณ์เชิงลึก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะ ผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียน

เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

- ประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ

- ประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อทักษะผู้ประกอบการ (ทักษะด้านการสื่อสาร, ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ, ทักษะด้านการวางแผน และทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์)

2.1.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับครู

เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

- ประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ (ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการปฏิบัติ, ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการประเมินผล)

2.2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview)

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมด้านเนื้อหาและด้านภาษาของข้อความ และปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อนำไปขออนุญาตและ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยนำหนังสือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสัมภาษณ์ไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเดินทางไปเก็บข้อมูล รวบรวม ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง จนได้สัดส่วนตามที่กำหนดไว้

4. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

5. นำผลการศึกษามาเขียนบรรยายสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

4. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตในพื้นที่ โดยได้นำวิธี การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าดังนี้

4.1 การตรวจสอบข้อมูลตามแหล่งบุคคล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เพื่อเปรียบเทียบ และยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างแหล่งต่าง ๆ ซึ่งช่วยลดความเอนเอียงที่อาจเกิดขึ้นจาก การพึ่งพาข้อมูลจากแหล่งเดียว

4.2 การตรวจสอบข้อมูลตามแหล่งเวลา

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อสังเกตความเปลี่ยนแปลงและตรวจสอบ ความสอดคล้องของข้อมูลตามระยะเวลา ทำให้สามารถเห็นความต่อเนื่องและความถูกต้อง ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

การตรวจสอบข้อมูลทั้งสองมิติข้างต้นช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยและสร้าง ความมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้สะท้อนสภาพความเป็นจริงของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์อย่างถูกต้อง และครบถ้วน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดสุรินทร์ จากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) จากกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและครูในจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้การวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารบันทึกการสนทนาของ ผู้จัดบันทึก โดยสรุปใจความจากเอกสาร ความถี่ของคำ และเนื้อหาที่สนใจ โดยคำนึงถึงสถานการณ์ การสัมภาษณ์ และจัดหมวดหมู่ในส่วนที่คล้ายคลึงกันในแต่ละประเด็นจากผลการสัมภาษณ์แล้ว นำเสนอเป็นคำบรรยายแบบความเรียง

6. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการบรรยาย (Narrative) ในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยจัดโครงสร้างเรื่องราว จัดหมวดหมู่ จัดกลุ่มของข้อมูลและเหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องกัน เน้นการถ่ายทอดประสบการณ์ มุมมอง และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้การอ้างอิง จากบทสนทนาหรือเหตุการณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสังเกต เพื่อให้ข้อมูลมีความสมจริง

และทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับข้อมูลที่นำเสนอ โดยการใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การนำเสนอแบบบรรยาย สะท้อนถึงความรู้สึกและข้อมูลที่หลากหลายของความคิดเห็น และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.1 นักเรียน

ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์เป็นผู้ที่ได้รับประสบการณ์จากการจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้น ม.4-ม.6)

ปีการศึกษา 2567

2. มีภูมิลำเนา หรือกำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ไม่ต่ำกว่า 1 ปี

3. นักเรียนต้องเคยมีประสบการณ์เรียนรู้ในรายวิชา หรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดการเรียนรู้โดยครูในโรงเรียน

4. นักเรียนต้องมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมการให้ข้อมูล

1.2 ครู

เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยมาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน

โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สังกัดโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. มีประสบการณ์การสอนรายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ไม่น้อยกว่า 1 ปี

3. มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสามารถนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ของนักเรียน โดยมาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน

โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในชุมชนว่าเป็น ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือ ครูภูมิปัญญาและมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี
2. มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม เช่น การทอผ้าไหมและเครื่องประดับเงิน หรือองค์ความรู้อื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะในพื้นที่สุรินทร์
3. เคยมีประสบการณ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเยาวชนหรือชุมชน เช่น การเป็นวิทยากร การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือการทำงานร่วมกับโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นประเด็นการสนทนากลุ่มที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

2.1.1 ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับนักเรียน

ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ มีหัวข้อหลัก ได้แก่

บทนำ แนะนำตัวผู้ดำเนินการวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการสนทนา อธิบายข้อกำหนดด้านการรักษาความลับ ขอความยินยอมในการบันทึกเสียง และแนะนำผู้เข้าร่วมสนทนา (นักเรียน)

คำถามสำหรับการสนทนา

- ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการเรียนรู้
- ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการผ่านการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

- ประเด็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่นักเรียนพบและแนวทางแก้ไข

2.1.2 ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับครู

ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับครูผู้สอนท้องถิ่น มีหัวข้อหลัก ได้แก่

บทนำ แนะนำตัวผู้ดำเนินการวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการสนทนา อธิบายข้อกำหนดด้านการรักษาความลับ ขอความยินยอมในการบันทึกเสียง และแนะนำผู้เข้าร่วมสนทนา (ครู)

คำถามสำหรับการสนทนา

- ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการเรียนรู้
- ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

- ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการผ่านกระบวนการประยุกต์ใช้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ประเด็นเกี่ยวกับอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

2.1. ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหัวข้อหลัก ได้แก่

บทนำ แนะนำตัวผู้ดำเนินการวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการสนทนา อธิบายข้อกำหนดด้านการรักษาความลับ ขอความยินยอมในการบันทึกเสียง และแนะนำผู้เข้าร่วมสนทนา (ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น)

คำถามสำหรับการสนทนา

- ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการเรียนรู้
- ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

- ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการผ่านกระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น

- ประเด็นเกี่ยวกับอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

2.2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในงานวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่ผ่านมา เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างเครื่องมือ คือ คู่มือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guide) โดยออกแบบคำถามให้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยและบริบทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 นำคู่มือการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสม ทั้งด้านเนื้อหา ความครบถ้วน และความถูกต้องของภาษาที่ใช้ จากนั้นจึงปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ในคู่มือการสนทนากลุ่ม

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อนำไปขออนุญาตและ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม

2. ผู้วิจัยนำหนังสือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและคู่มือการสนทนากลุ่มไปกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเดินทางไปเก็บข้อมูล รวบรวม ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง จนได้สัดส่วนตามที่กำหนดไว้

4. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกเสียงและข้อความทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของประเด็นเนื้อหา

5. นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและข้อความทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนานำมาถอดความอย่างละเอียดพร้อมทั้งนำเสนอโดยการเขียนบรรยายตามประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

4. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อยืนยันความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากหลายแหล่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การตรวจสอบจากแหล่งบุคคล (Person Source) ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อหาความสอดคล้องหรือความแตกต่างของมุมมองที่แต่ละกลุ่มสะท้อนออกมา

การใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งด้านข้อมูล ช่วยให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ลดอคติที่อาจเกิดจากการใช้แหล่งข้อมูลใดแหล่งข้อมูลหนึ่ง และสะท้อนภาพรวมของการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการได้อย่างรอบด้าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในจังหวัดสุรินทร์ จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัด สุรินทร์ ได้แก่ นักเรียน ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ และผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียง จากการสนทนากลุ่มและเอกสารบันทึกการสนทนาของผู้จัดบันทึก โดยสรุปใจความจากเอกสาร ความถี่ของคำ และเนื้อหาที่สนใจ โดยคำนึงถึงสถานการณ์การสัมภาษณ์ และจัดหมวดหมู่ในส่วนที่ คล้ายคลึงกันในแต่ละประเด็นจากผลการสัมภาษณ์แล้วนำเสนอเป็นคำบรรยายแบบความเรียง

6. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการบรรยาย ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในจังหวัดสุรินทร์ โดยจัดโครงสร้าง เรื่องราว จัดหมวดหมู่ จัดกลุ่มของข้อมูลและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกัน เน้นการถ่ายทอดประสบการณ์ มุมมอง และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้การอ้างอิงจากบทสนทนาหรือเหตุการณ์ที่ได้จากการ สัมภาษณ์หรือการสังเกต เพื่อให้ข้อมูลมีความสมจริงและทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับข้อมูลที่นำเสนอ โดยการใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การนำเสนอแบบบรรยาย สะท้อนถึง ความรู้สึกและข้อมูลที่หลากหลายของความคิดเห็นและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กรณีเฉพาะ (Case Study Approach) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ และ 3) ผู้เชี่ยวชาญ ในฐานะผู้อาศัยภายในชุมชนและมีความชำนาญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสามารถนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งหมด 8 คน เพื่อให้ทราบข้อมูลสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ โดยผลการศึกษาพบว่า สามารถอธิบายข้อมูลได้เป็น 2 มิติ ได้แก่ ด้านนักเรียนและด้านครูผู้สอน ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นแนวทางสำคัญที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและสัมผัสกับแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอันโดดเด่นทั้งด้านหัตถกรรมผ้าไหมและเครื่องเงิน โรงเรียนหลายแห่งจึงได้นำจุดเด่นเหล่านี้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการ ฝึกทักษะ และเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านโดยตรง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง เข้าใจถึงคุณค่า และเกิดความตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ

จากการสัมภาษณ์นักเรียนหลายคน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลากหลายรูปแบบ เช่น การทอผ้าไหม การย้อมสีธรรมชาติ ตลอดจนการทำเครื่องประดับเงิน ซึ่งทุกกิจกรรมล้วนมีการสอนเชิงปฏิบัติจริงควบคู่กับการเรียนรู้เชิงวิชาการในห้องเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างรอบด้าน ดังที่นักเรียนได้กล่าวว่า

“หนูเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้ได้ไปเรียนรู้จากชาวบ้านโดยตรงค่ะ อย่างเช่นที่ได้ไปเรียนกับแม่ขวัญใจ (ปราชญ์ชาวบ้าน) เกี่ยวกับการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นกิจกรรม

ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง หนูได้เรียนรู้วิธีการทอ การเตรียมเส้นไหม รวมถึงกระบวนการผลิตทั้งหมดเลยคะ...”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

การมีส่วนร่วมดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา และช่วยให้พัฒนาความคิดเชิงระบบ ความอดทน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นผู้ประกอบการ

ในทำนองเดียวกันกับนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 เล่าถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนว่า

“โรงเรียนสวยวิทยากรได้คัดเลือกนักเรียน 20 คนที่สนใจด้านการทอผ้า เข้าไปเรียนกับโรงเรียนช่างทอไต้ถุน ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หนูได้เรียนรู้ตั้งแต่การมัดหมี่ ย้อมสีธรรมชาติ จนถึงขั้นตอนการทอผ้าไหม ทำให้เข้าใจคุณค่าของผ้าไหมและรู้สึกอยากอนุรักษ์ไว้ครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

กิจกรรมดังกล่าวช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในโรงเรียนกับชีวิตจริง และทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ตามวิถีชุมชนได้จริงนอกจากนี้ โรงเรียนยังได้จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้านงาน เครื่องเงิน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะในพื้นที่ อำเภอ เขวาสินรินทร์ที่มีการสืบทอดการทำเครื่องประดับเงินมาอย่างยาวนาน นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการตั้งแต่การออกแบบ ละลายโลหะ การหล่อแม่พิมพ์ จนถึงการแกะสลักลายบนเครื่องเงิน ดังที่นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 เล่าไว้ว่า

“โรงเรียนของหนูพาไปเรียนที่กลุ่มช่างเงินในชุมชนคะ หนูได้ลองออกแบบเครื่องประดับเอง แล้วก็ฝึกใช้เครื่องมือในการหล่อและขัดลายเครื่องเงิน พอเห็นผลงานของตัวเองเสร็จ มันทำให้รู้สึกภูมิใจมากคะ ไม่เคยคิดว่าจะทำได้ด้วยตัวเอง”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

การเรียนรู้ด้านเครื่องเงินช่วยเสริมทักษะที่หลากหลาย เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การใช้มืออย่างประณีต และความรับผิดชอบในงานที่ทำ อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังคุณค่าและความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นแนวทางอาชีพในอนาคตได้

จากข้อมูลข้างต้น ระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด สุรินทร์ปรากฏชัดเจนผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรูปแบบการเรียนรู้เป็น เชิงปฏิบัติ ซึ่งนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ภายใต้การถ่ายทอดความรู้โดยปราชญ์ชาวบ้านหรือช่างฝีมือ ในชุมชน โรงเรียนให้การสนับสนุนผ่านโครงการหรือความร่วมมือกับศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น การจัด กิจกรรมในลักษณะนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้จริง เรียนรู้โดยตรงจากผู้เชี่ยวชาญ และสามารถติดตามกระบวนการผลิตหรือการสร้างสรรค์ผลงานตั้งแต่ต้นจนจบ

1.2 ด้านการเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจรากเหง้า ทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะความเป็น ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่มุ่งเน้นการสร้างอาชีพจากทรัพยากรและองค์ ความรู้ในท้องถิ่น การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การทำงานร่วมกับชุมชน การวางแผนผลิตภัณฑ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ และการสื่อสารเชิงธุรกิจ ล้วนเป็นองค์ประกอบที่บูรณาการอยู่ในกระบวนการ เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างครบถ้วน

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า นักเรียนที่ได้มีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญา ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการทำผ้าไหมหรือการทำเครื่องเงิน ล้วนสามารถพัฒนาองค์ความรู้และต่อยอด เป็นแนวทางประกอบอาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 4 คน ต่างให้ข้อมูลที่ สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับทักษะผู้ประกอบการได้อย่างชัดเจน ดังนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมการย้อมสีผ้าไหมว่า

“หนูคิดว่ามันช่วยเยอะมากเลยคะ โดยเฉพาะตอนที่ทำโครงการเกี่ยวกับการย้อมสีผ้า ไหม หนูได้ศึกษาเรื่องสารมอร์แดนต์ที่ช่วยให้สีติดแน่นกับเส้นไหม และคิดว่าในอนาคตสามารถ นำความรู้ตรงนี้ไปต่อยอด พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้นได้...”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1

จะให้เห็นว่า นักเรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังเป็นการบ่มเพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การทดลอง และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการเป็นผู้ประกอบการในลักษณะ เดียวกัน นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ก็กล่าวถึงทักษะต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ด้านผ้าไหมว่า

“การเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการหลายด้านครับ เช่น ทักษะการวางแผน การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี ผมเคยใช้โปรแกรมออกแบบลายผ้า และยังได้คิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ อย่างพวงกุญแจ กระเป๋า...”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2

แสดงให้เห็นว่านักเรียนได้รับองค์ความรู้จากการลงมือปฏิบัติ และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีร่วมกับภูมิปัญญาเดิม เพื่อพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาเชิงธุรกิจสำหรับนักเรียนที่มีประสบการณ์ด้านเครื่องเงิน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในอำเภอเขวาสินรินทร์ นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 ได้สะท้อนว่า

“หนูได้เรียนรู้ตั้งแต่การออกแบบลายเครื่องเงิน การแกะลายด้วยมือ การขัดเงา แล้วก็ยังมีโอกาสคิดสินค้าชิ้นใหม่ ๆ อย่างต่างหูหรือเข็มกลัดที่ใช้ลายประจำท้องถิ่น หนูได้วางแผนคำนวณต้นทุนแล้วก็ทดลองขายในงานตลาดนัดของโรงเรียนด้วยค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่ากระบวนการเรียนรู้ด้านเครื่องเงินมีความครอบคลุมตั้งแต่การฝึกฝนทักษะฝีมือ จนถึงการเรียนรู้การตลาดและการคำนวณต้นทุน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการและการคิดเชิงธุรกิจในตัวนักเรียน และนอกจากนี้ นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ได้แสดงมุมมองที่ลึกซึ้งซึ่งต่อบทบาทของเครื่องเงินในเชิงเศรษฐกิจว่า

“การได้เรียนรู้วิธีการหล่อ การขึ้นรูป และการผลิตเครื่องประดับเงิน ทำให้หนูเห็นว่าภูมิปัญญานี้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงมากค่ะ เพราะไม่ใช่แค่สวยอย่างเดียว แต่ว่ามีเรื่องราวมีเอกลักษณ์ หนูอยากทำเพจออนไลน์เพื่อขายสินค้าที่พวกเราทำกับกลุ่มช่างในชุมชนด้วยค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4

การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสามารถต่อยอดในเชิงธุรกิจออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มของผู้ประกอบการยุคใหม่ที่ต้องใช้ทักษะด้านดิจิทัลควบคู่กับความเข้าใจในรากวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านผ้าไหมและเครื่องเงินได้เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและลึกซึ้ง นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในหลายมิติ ทั้งด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์ การวางแผน การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืนในอนาคต

1.3 ด้านกิจกรรมที่โรงเรียนของนักเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

โรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปในรูปแบบการเรียนการสอนทั้งในรายวิชาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับชุมชน เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และได้สัมผัสกับบริบทจริงของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้าไหม และการทำเครื่องเงิน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่าของจังหวัดสุรินทร์

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายที่เชื่อมโยงกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เช่น กิจกรรม “โซสสวย” เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ได้เรียนรู้ในรูปแบบโครงงานเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าไหมตั้งแต่ต้นจนจบ กระบวนการ ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการเข้าฐานในแต่ละฐานการเรียนรู้ เช่น การย้อมสีธรรมชาติ การทอ และการจัดแสดงผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เพื่อให้นักเรียนได้ทั้งทักษะเชิงวิชาชีพและเข้าใจรากเหง้า ทางวัฒนธรรมของชุมชน ตามคำกล่าวว่า

“ที่โรงเรียนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างเลยคะ อย่างเช่น กิจกรรม ‘โซสสวย’ ที่จะทำให้พวกเราเข้าฐานเรียนรู้ต่างๆ รวมถึงการทอผ้าไหม การย้อมสี และการจัดแสดงผลิตภัณฑ์ด้วยคะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

สำหรับนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กล่าวถึงกิจกรรมที่จัดในลักษณะบูรณาการหลาย กลุ่มสาระ เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การจัดตลาดนัดวิชาการ และการเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาร่วม ถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยกล่าวว่า

“กิจกรรมที่โรงเรียนจัดก็มีหลายอย่างครับ เช่น การเลี้ยงไหม ปลูกหม่อน แล้วก็ มี ตลาดนัด ‘โมติง สวยวิทย์’ ที่นักเรียนต้องคิดและขายของจริง ซึ่งเป็นสินค้าจากภูมิปัญญาชุมชน ครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

ทั้งสองกรณีสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นมิได้เป็นเพียงกิจกรรมเสริม แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ และส่งเสริม การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

ขณะที่ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องเงิน โรงเรียนในพื้นที่อำเภอเขวาสินรินทร์ ก็มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้สัมผัสกับองค์ความรู้ด้านนี้อย่างใกล้ชิด นักเรียนได้เล่าถึงกิจกรรมที่โรงเรียนจัดร่วมกับกลุ่มช่างในชุมชน โดยนักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมเวิร์กช็อปในหัวข้อ “ปะเก้อมเขวาสินรินทร์” ซึ่งเป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของทางโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการการทำเครื่องประดับเงินผ่านการลงมือปฏิบัติจริงจริงในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การออกแบบไปจนถึงการขัดเงาผลงาน โดยนักเรียนเล่าว่า

“โรงเรียนของหนูมีกิจกรรม เวิร์คช็อปเครื่องเงินค่ะ เป็นกิจกรรมที่ได้ไปฝึกงานจริงกับกลุ่มช่างในชุมชน เราได้ลองออกแบบลายเอง ใช้เครื่องมือช่างจริงๆ แล้วพอทำเสร็จเขาก็เอามาจัดแสดงในงานวิชาการของโรงเรียนด้วยค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเกี่ยวกับเครื่องเงินไม่ได้เป็นแค่การสอนฝีมือดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว แต่ยังช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ การทำตลาด และการสร้างแบรนด์ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน

จากบทสัมภาษณ์ของนักเรียน แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง โดยยึดโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ อันเป็นการส่งเสริมทักษะวิชาชีพ ความคิดสร้างสรรค์ และแนวคิดเชิงผู้ประกอบการ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

1.4 ด้านวิธีการสอนของครูที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ประกอบการ

วิธีการสอนของครูถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ครูไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้วางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริง และสร้างโอกาสให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองผ่านการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง

จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่าครูมีบทบาทหลากหลายในการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การออกแบบโครงการ การเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดเวิร์กช็อปฝึกทักษะอาชีพ ตลอดจนการประเมินผลที่คำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้เป็นสำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยให้การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนในทุกด้าน

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ให้ข้อมูลว่า ครูมีวิธีการสอนที่หลากหลายและเข้าถึงนักเรียนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในรายวิชาที่บูรณาการภูมิปัญญาผ้าไหม ครูได้วางแผนให้ทั้งนักเรียนที่มีพื้นฐานและไม่มีพื้นฐานสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ ซึ่งกล่าวว่า

“หนูคิดว่าวิธีการสอนของคุณครูดีมากเลยคะ เพราะบางคนที่ไม่มีพื้นฐานเลยก็สามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ หนูเองโชคดีที่บ้านทำเกี่ยวกับผ้าไหมอยู่แล้วเลยพอมีความรู้บ้าง แต่เพื่อนๆ บางคนก็ไม่รู้เลย พอครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการสอน เพื่อนๆ ก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน หนูคิดว่า การเรียนแบบนี้มันทำให้ทุกคนได้ซึมซับความรู้และสามารถนำไปต่อยอดได้ในอนาคต”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กล่าวว่าครูมีการบูรณาการวิชาการเข้ากับกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับบริบทของท้องถิ่น เช่น การเชื่อมโยงการเรียนรู้เรื่องผ้าไหม การยอมรับวิถีชีวิต หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ให้เป็นหัวข้อในโครงการหรือกิจกรรมในชั้นเรียน โดยให้นักเรียนใช้ทักษะในวิชาต่าง ๆ เข้ามาเสริม เช่น วิทยาศาสตร์ ในการทดลองย้อมสี คณิตศาสตร์ในการคำนวณต้นทุน หรือภาษาไทยและสังคมในการสื่อสารเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ และที่สำคัญ ครูยัง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้วางแผนและลงมือปฏิบัติจริง ผ่านการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยกระบวนการนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนตั้งคำถาม ศึกษาข้อมูล ทดลองลงพื้นที่ และประเมินผลงานของตนเอง รวมถึงสามารถนำเสนอแนวคิด ผลิตภัณฑ์ หรือแนวทางการตลาด ในการจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะ การสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการวางแผน และทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งถือเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการในอนาคต ดังบทสัมภาษณ์

“วิธีการสอนของครูมีประโยชน์และส่งเสริมทักษะรอบด้าน เช่น ให้นำทดลองจริง คิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติ และฝึกสื่อสาร ได้การทำโครงงาน การอบรม และกิจกรรมกลุ่มครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

ในกรณีของนักเรียนที่เรียนรู้จากภูมิปัญญาเครื่องเงิน นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ให้ข้อมูลว่า

“ครูจะคอยแนะนำว่าเราควรออกแบบยังไงให้ดูทันสมัย แต่ก็ยังคงลายแบบดั้งเดิมไว้คะ ตอนทำงานกับช่างในชุมชน ครูก็ช่วยสอนให้เราจดบันทึกต้นทุน คำนวณเวลา ทำให้หนูได้เห็นว่าการเป็นผู้ประกอบการต้องคิดละเอียดมาก”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากคำสัมภาษณ์ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่าวิธีการสอนของครู มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในกลุ่มนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน การวางแผน การบริหารเวลา หรือการประเมินต้นทุนและความคุ้มค่า ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นในโลกของธุรกิจ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ครูเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและลงมือทำจริง ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการได้ครบทุกด้าน ทั้งการวางแผน ความคิดสร้างสรรค์ การจัดการทรัพยากร และการตัดสินใจในสถานการณ์จริง ครูไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสอนในห้องเรียน แต่ยังคงอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้ออกแบบกระบวนการ และผู้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ นักเรียน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในบริบทของการเรียนรู้ที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายและมีคุณค่า การสอนในลักษณะนี้ยังช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน และต่อยอดเป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืนในอนาคต

1.5 ด้านปัญหาหรืออุปสรรคที่นักเรียนพบในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แม้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และพัฒนาทักษะผู้ประกอบการได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตามนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคบางประการที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้และประสิทธิภาพในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งอุปสรรคเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านเวลา 3) ความเข้าใจเนื้อหา และ 4) ปัจจัยด้านบุคคล เช่น

จากการสัมภาษณ์นักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่าปัญหาที่พบบ่อยคือ ข้อจำกัดด้านเวลา เนื่องจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมักต้องใช้เวลาในการฝึกฝนและลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบางครั้งไม่สามารถจัดให้สอดคล้องกับตารางเรียนปกติได้ ทำให้ผู้เรียนต้องแบ่งเวลาเรียนกับกิจกรรมภายนอกโรงเรียน โดยนักเรียนมีความเห็นคล้ายคลึงกันดังที่กล่าวไว้

“มีเวลาเรียนไม่มากพอสำหรับกิจกรรมที่ต้องใช้เวลานานค่ะ เช่น การย้อมสีธรรมชาติ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอบางครั้งต้องขอยืมจากชุมชน เช่น กี้ออผ้า เส้นไหม ส่วนบางนักเรียนขาดความสนใจ โดยเฉพาะในเรื่องของผ้าไหมและวัฒนธรรมชุมชน”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

“ผมคิดว่าอุปสรรคหลักๆ คือมันมีความซับซ้อนเยอะครับ โดยเฉพาะกับคนที่ไม่มีพื้นฐานมาก่อน แต่ถ้าได้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญหรือชาวบ้านจริงๆ อย่างที่โรงเรียนพาไปเรียนกับแม่ขวัญใจ ก็จะช่วยให้เข้าใจมากขึ้น อีกอย่างนึงคือเรื่องของเวลา เพราะว่ากิจกรรมลักษณะนี้ต้องใช้เวลาค่อนข้างเยอะในการลงมือปฏิบัติจริงๆ ครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในเรื่อง ความเข้าใจเนื้อหาที่เป็นเชิงเทคนิค โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องเงิน ซึ่งมีรายละเอียดสูง ต้องใช้ความประณีตและแม่นยำในการใช้อุปกรณ์ อีกนักเรียนหนึ่งสะท้อนว่า

“เครื่องมือบางอย่างใช้ยากมากค่ะ ต้องใช้ความระมัดระวัง เช่น ตอนแกะลายหรือหลอมโลหะ หนูไม่เคยทำมาก่อนก็เลยรู้สึกว่ามันยากมากค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

ในบางกรณี ปัญหาด้าน ทักษะของผู้เรียนบางกลุ่ม ก็เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะในช่วงแรกที่นักเรียนยังไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับทักษะในชีวิตจริง หรือมองว่ากิจกรรมเป็นเพียงงานอดิเรก

“บางคนก็รู้สึกว่าไม่ค่อยสำคัญค่ะ เพราะเขาไม่สนใจงานฝีมืออยู่แล้ว เลยทำให้เวลาทำกิจกรรมกลุ่ม บางคนก็ไม่ค่อยร่วมมือ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากข้อมูลที่ได้จากนักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่าแม้กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ แต่การดำเนินการยังคงประสบกับอุปสรรคหลายด้าน ทั้งในเชิงโครงสร้าง เวลา ทรัพยากรมนุษย์ และทัศนคติของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและวางแผนอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยมีแนวทางการแก้ไขอุปสรรคด้วยการวางแผนและดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โรงเรียนควรจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอเพื่อสนับสนุนกิจกรรมโดยเฉพาะ ทั้งในด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ ตลอดจนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในชุมชนหรือองค์กรภายนอก เพื่อเสริมศักยภาพด้านทรัพยากรที่มีอยู่ ขณะเดียวกันควรมีการจัดตารางเวลาให้ยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น จัดกิจกรรมในรูปแบบค่ายฝึกอบรมในช่วงเวลานอกคาบเรียน หรือกิจกรรมเสริมในวันหยุด เพื่อให้ผู้เรียนมีเวลาฝึกฝนอย่างเต็มที่โดยไม่กระทบกับการเรียนในรายวิชาหลัก รวมถึงควรมีการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนและครูอย่างเหมาะสม เช่น การพัฒนาเอกสารหลักสูตร

หรือคู่มือการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูผู้สอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ครูสามารถสื่อสารเนื้อหาที่ซับซ้อนในง่ายต่อการเข้าถึงของผู้เรียน อีกทั้งยังควรสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน โดยการเปิดเวทีแสดงผลงานต่อสาธารณชน เช่น การจัดนิทรรศการ การประกวด หรือการนำผลงานไปจำหน่ายในกิจกรรมตลาดนัด ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างประสบการณ์ที่แท้จริงแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนรู้สึกภูมิใจในความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้

1.6 ด้านข้อเสนอในการปรับปรุงการสอนสำหรับจัดการเรียนรู้ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ต้องการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมที่สนุกและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากปัจจุบันนักเรียนส่วนใหญ่เริ่มไม่ค่อยสนใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมากนัก ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความสูญหายทางองค์ความรู้ในอนาคต ดังนั้นการเพิ่มเวลาในการเรียนรู้กิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและเห็นคุณค่า รวมถึงการจัดกิจกรรมที่สนุกและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เช่น การเดินแบบผ้าไหม การจัดประกวด การออกแบบลายผ้าโดยมีเงินรางวัลเป็นแรงจูงใจ เป็นต้น รายละเอียดดังกล่าวสามารถสังเคราะห์ได้

“หนูอยากให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ดึงดูดนักเรียนมากขึ้นค่ะ เพราะรู้สึกว่าคนรุ่นใหม่เริ่มไม่ค่อยสนใจเรื่องพวกนี้แล้ว กลัวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะหายไปในอนาคต หนูคิดว่าถ้ามีกิจกรรมที่สนุกและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันมากขึ้น”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

อีกข้อเสนอที่สำคัญคือ การจัดกลุ่มเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน เนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้และความสามารถแตกต่างกัน บางคนมีพื้นฐานด้านศิลปะหรืองานช่าง บางคนอาจไม่มีเลย หากมีการจัดกลุ่มให้เหมาะสมจะช่วยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและพัฒนาได้ตามศักยภาพ

“บางคนมีพื้นฐานอยู่แล้วก็ทำเร็ว แต่บางคนเพิ่งเริ่ม ก็ทำไม่ทัน ถ้ามีแบ่งกลุ่มตามระดับ หรือให้พี่ช่วยสอนน้องก็จะดีขึ้นครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

นักเรียนยังเสนอให้ มีการบูรณาการความรู้หลากหลายวิชาเข้ากับการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ 1) การบูรณาการคณิตศาสตร์ ใช้ในการคิดต้นทุนสินค้า การตั้งราคาขาย การคำนวณกำไรขาดทุน การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย รวมถึงการวางแผนด้านปริมาณและต้นทุนการผลิต

- 2) การบูรณาการวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในกระบวนการย้อมสีธรรมชาติหรือการดูแลรักษาวัสดุ
- 3) การบูรณาการภาษาไทย การเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้ซื้อเข้าใจและเกิดความประทับใจ
- 4) การบูรณาการเทคโนโลยีและดิจิทัล การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ และนำเสนอสินค้าในช่องทางออนไลน์
- 5) การบูรณาการศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม น่าสนใจ ดังบทสัมภาษณ์ที่กล่าวไว้ว่า

“หนูอยากให้มีการสอนเรื่องการตั้งราคาขาย การทำบัญชี และออกแบบบรรจุภัณฑ์เพิ่มค่ะ เพราะบางครั้งเราทำของเสร็จ แต่ไม่รู้จะเอาไปขายยังไง”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

อีกประเด็นที่นักเรียนให้ความสนใจคือ การส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายผลงานจริง โดยเสนอให้มีการเปิดพื้นที่ตลาดในโรงเรียน หรือสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในงานแสดงสินค้าของชุมชน เพื่อเพิ่มแรงจูงใจและฝึกฝนทักษะการขายจริง

“ถ้าโรงเรียนมีโครงการให้เราขายของจริง หรือเอาสินค้าไปออกบูธในงานของอำเภอก็จะดีมากค่ะ หนูจะได้ลองพูดกับลูกค้าและคิดโปรโมชั่นด้วยบ้าง”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

นอกจากนี้ นักเรียนบางรายยังเสนอให้ ครูได้รับการพัฒนาทักษะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถสื่อสารและถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านได้

กล่าวคือ ข้อเสนอในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนจากนักเรียน ได้แก่ การเพิ่มความถี่ของกิจกรรมและความต่อเนื่องในการฝึกฝน การจัดกลุ่มเรียนรู้ตามความสามารถ การบูรณาการความรู้ข้ามสาขาวิชา การเปิดพื้นที่จำหน่ายผลงานจริง และการพัฒนาศักยภาพของครูในการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ข้อเสนอเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนต้องการเรียนรู้ในรูปแบบที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง มีความยืดหยุ่น มีพื้นที่ให้สร้างสรรค์ และได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนอย่างจริงจัง การปรับปรุงการเรียนรู้ให้ตอบสนองข้อเสนอเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกที่มีคุณภาพ และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการพัฒนาผู้เรียนในระยะยาว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน

สามารถนำมาสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของผู้เรียนได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน

ประเด็นการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ พัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน
1. ด้านการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกับครู ชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น - มีความร่วมมือจากผู้ปกครองและหน่วยงานภายนอก - นักเรียนมีบทบาทที่จำกัดในกระบวนการออกแบบกิจกรรม
2. ด้านการเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ	- นักเรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงและเข้าใจกระบวนการผลิต - พัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ สื่อสาร และนำเสนอผลงาน - ฝึกการจำลองสถานการณ์การขาย การตั้งราคาและโฆษณาสินค้า
3. ด้านกิจกรรมที่โรงเรียนของนักเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น - นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์และเข้าร่วมงานแสดงสินค้า - มีการบูรณาการในกิจกรรมภาคเรียนและกิจกรรมพิเศษ เช่น ชุมนุมหรือวันวิชาการ
4. ด้านวิธีการสอนของครูที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ประกอบการ	- ครูใช้วิธีสอนแบบโครงงานและประสบการณ์จริง - มีการแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน - ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ และการนำเสนอด้วยตนเองผ่านเทคโนโลยี
5. ด้านปัญหาหรืออุปสรรคที่นักเรียนพบในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- เวลาเรียนและตารางเรียนไม่เอื้อต่อความต่อเนื่องของกิจกรรม - ทรัพยากรฝึกปฏิบัติมีจำกัด ต้องใช้ร่วมกัน - นักเรียนบางส่วนยังขาดความมั่นใจในการสื่อสารและการนำเสนอ

ตารางที่ 2 สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน (ต่อ)

ประเด็นการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ พัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน
6. ด้านข้อเสนอในการ ปรับปรุงการสอนสำหรับ จัดการเรียนรู้ที่ใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	- นักเรียนต้องการให้จัดกิจกรรมหลากหลายและเชิงวิทยากร ภายนอก - เสนอให้มีพื้นที่แสดงผลงานจริง เช่น นิทรรศการและตลาดนัด - ควรฝึกจำลองการขายจริงและใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น

2. ทักษะที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ

2.1 ทักษะการสื่อสาร

ทักษะด้านการสื่อสารถือเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะการสื่อสารกับลูกค้า พนักงาน และผู้เกี่ยวข้องในระบบธุรกิจ การมีทักษะด้านการสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างความเข้าใจ ความน่าเชื่อถือ ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางธุรกิจ และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงลูกค้า ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจากหลายโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งได้ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้าไหม และการทำเครื่องเงิน พบว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการสื่อสารในหลากหลายมิติ ดังนี้

1) ด้านความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ทักษะการสื่อสารมีความสำคัญ เนื่องจากการเป็นผู้ประกอบการในอนาคตจำเป็นต้องสื่อสารกับลูกค้า เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและนำเสนอสินค้าได้น่าสนใจและชัดเจน สร้างความเชื่อถือทั้งสำหรับผู้ประกอบการและสินค้า ซึ่งทำได้ผ่านหลายช่องทางเช่น ลงเฟซบุ๊ก TikTok หรือทำคลิปแนะนำสินค้า ดังที่นักเรียนกล่าวว่า

“ผมคิดว่าทักษะการสื่อสารสำคัญมากครับ เพราะว่าถ้าเราจะขายของหรือทำธุรกิจเราต้องพูดให้น่าสนใจ ต้องอธิบายให้ลูกค้าเข้าใจว่าสินค้าเราดียังไง มีจุดเด่นยังไง แล้วสมัยนี้ก็มีสื่อออนไลน์เยอะครับ ถ้าเราสื่อสารเก่ง เราก็สามารถนำเสนอสินค้าได้หลายช่องทาง ทั้งโพสต์ลงเฟซบุ๊ก TikTok หรือทำคลิปแนะนำสินค้าครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ของนักเรียน พบว่า พวกเขาเห็นตรงกันว่าทักษะการสื่อสารมีความจำเป็นในการนำเสนอสินค้าและดึงดูดลูกค้าในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการสื่อสารที่สามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้าได้

2) ด้านการจัดการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเข้าใจการใช้ภาษาในการสื่อสารทางธุรกิจ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจการใช้ภาษาในการเป็นผู้ประกอบการมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ทำให้เกิดทักษะการนำเสนอ ฝึกการพูดให้เหมาะสมและเข้ากับบริบทในการสื่อสาร เช่น การใช้ทั้งภาษาท้องถิ่น ภาษากลาง ในการนำเสนอกลุ่มลูกค้าที่มาจากทั้งในและนอกพื้นที่ โดยนักเรียนกล่าวไว้ว่า

“ได้ใช้ทักษะการนำเสนอ ฝึกการพูดให้เหมาะสมและเข้ากับบริบทในการสื่อสาร เช่น การใช้ทั้งภาษาท้องถิ่น ภาษากลาง ในการนำเสนอกลุ่มลูกค้าที่มาจากทั้งในและนอกพื้นที่ค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ นักเรียนสะท้อนว่า การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในพื้นที่จริงทำให้พวกเขาเข้าใจถึงความเหมาะสมของภาษาในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าในพื้นที่หรือลูกค้าจากภายนอก

3) ด้านการอธิบายและวิธีการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริโภคสนใจ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้สามารถนำมาใช้นำเสนอผลิตภัณฑ์ได้จริง ผ่านการประยุกต์ใช้เทคนิคที่หลากหลาย เช่น การใช้วีดิโอสตรีมมิงและข้อมูลสินค้า โดยอธิบายให้ชัดเจนครอบคลุม และพูดด้วยการเน้นจุดเด่นของสินค้า เช่น ผ้าไหมย้อมจากสีธรรมชาติ ทอด้วยกี่โบราณ ซึ่งเป็นการสร้างคุณค่าให้สินค้า โดยนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอไว้ว่า

“ครูให้พวกหนูฝึกซ้อมพูดหน้าชั้น บางคนก็อัดวิดีโอรีวิวลินค้าเลยคะ ส่วนหนูหนูใช้ภาพประกอบแล้วเขียนคำโฆษณาแบบสั้นๆ เอาคะ เช่นว่า ‘ผ้าทอธรรมชาติ สีจากเปลือกไม้ ไม่ใช่สีเคมี อ่อนโยนต่อผิว ใช้น้ำไม่ร้อน’ ประมาณนี้คะ เพราะว่าการพูดแบบนี้มันทำให้คนฟังเห็นภาพ มันทำให้สินค้าเราน่าสนใจขึ้นจริงๆคะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการนำเสนอผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและสื่อสารคุณค่าได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการใช้ การเล่าเรื่องถึงกระบวนการทำผ้าไหม ผ่านถ้อยคำที่สั้น กระชับ แต่มีพลังในการสื่อความหมาย ซึ่งนักเรียนได้เลือกใช้คำโฆษณาเชิงบรรยาย เช่น “ผ้าทอธรรมชาติ สีจากเปลือกไม้ ไม่ใช่สีเคมี อ่อนโยนต่อผิว ใช้แล้วไม่ร้อน” ซึ่งเป็นคำที่เน้นคุณลักษณะของสินค้าเชิงจริยธรรมและความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่สะท้อนทั้งความคิดสร้างสรรค์และความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน

4) ด้านการใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อช่วยเผยแพร่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้สามารถนำมาใช้เผยแพร่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าท้องถิ่นได้ เช่น การสื่อสารผ่านการเขียนโดยใช้โพสต์เตอร์ หรือโซเชียลมีเดียที่แสดงขั้นตอนการผลิตผ้าไหม ตั้งแต่การสาวไหมจนถึงผลิตภัณฑ์สุดท้าย เพื่อทำให้คนสนใจสินค้าท้องถิ่นมากขึ้น รวมถึงการสื่อสารผ่านช่องทาง TikTok โดยใช้วิธีอธิบายให้เห็นคุณค่าของสินค้า โดยมีนักเรียนกล่าวว่า

“กลุ่มของหนูช่วยกันทำโปสเตอร์ค่ะ เอาไปติดในงานนิทรรศการของโรงเรียน แบ่งหน้าที่ทำกับเพื่อนค่ะ โดยหนูเป็นคนเขียนเนื้อหาเกี่ยวกับว่า ไหมที่เราทอเนี่ย ใช้สีธรรมชาติ จากใบไม้ ไม่ใช่สารเคมี แล้วก็ใส่ภาพการทำเข้าไปทุกขั้นตอนให้คนเห็นแล้วเข้าใจง่าย คนที่มาอ่านจะ เห็นว่าผ้าผืนหนึ่งมันมีเรื่องราววิธีการทำเยอะมากค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ของนักเรียน แสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถนำความรู้และทักษะด้านการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์อย่างโปสเตอร์ ซึ่งนักเรียนได้ใช้ทั้งข้อความบรรยายและภาพประกอบ เพื่ออธิบายกระบวนการผลิตผ้าไหมอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย การเลือกเนื้อหาที่เน้นจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ เช่น การใช้สีธรรมชาติที่ปลอดภัยจากสารเคมี และการนำเสนอเรื่องราวเบื้องหลังของกระบวนการผลิต เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และกระตุ้นความสนใจของผู้ชมได้เป็นอย่างดี

5) ด้านการนำเทคนิควิธีการสื่อสารไปใช้ในชีวิตจริง พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างทักษะการสื่อสารสามารถนำไปใช้จริงได้ ผ่านการใช้ถ้อยคำที่สละสลวยและเข้าใจง่าย เหมือนเวลาที่ฝึกพูดตอนนำเสนอโครงการ รวมถึง

การเรียนรู้ช่วยสร้างความมั่นใจแก่นักเรียนทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน เข้าใจง่าย รายละเอียดตั้งคำสัมภาษณ์

“สำหรับชีวิตจริง หนูว่าเอาไปใช้ในการพูดคุยกับคนทั่วไปได้ค่ะ อย่างเช่นเวลาเราจะต้องพูดหรือแนะนำอะไร เราก็จะพยายามใช้คำที่มันสละสลวยให้คนที่ฟังเข้าใจได้ง่าย เหมือนเวลาที่เรารู้สึกพูดตอนนำเสนอโครงการค่ะ มันช่วยให้หนูพูดเก่งขึ้น”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์นักเรียนสะท้อนว่าการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนหรือกิจกรรมเท่านั้น แต่ทำให้พวกเขาเข้าใจและใช้ทักษะการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้นนักเรียนสามารถนำเทคนิคที่ได้ฝึกฝน เช่น การเลือกใช้ถ้อยคำที่สละสลวย การเรียบเรียงประโยคให้น่าสนใจ ไปปรับใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นในสถานการณ์จริง เช่น การแนะนำสินค้า หรือการพูดในที่สาธารณะ ซึ่งช่วยให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น โดยเกิดจากการฝึกนำเสนอโครงการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความกล้าแสดงออกและความชัดเจนในการสื่อสาร นักเรียนสามารถจัดลำดับความคิด พูดเป็นขั้นตอน และอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตจริง ทั้งในการเรียน การทำงาน และการเข้าสังคมในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า นักเรียนได้พัฒนาทักษะด้านการสื่อสารผ่านการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าจริง การฝึกพูดต่อหน้าสาธารณชน หรือการอธิบายขั้นตอนการผลิตสินค้า ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงโดยตรงกับทักษะผู้ประกอบการ โดยเฉพาะในกรณีของเครื่องเงินซึ่งต้องการความเข้าใจในรายละเอียดและความสามารถในการถ่ายทอดคุณค่าของงานฝีมืออย่างถูกต้องและชัดเจน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออก และสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับกว้าง

2.2 ทักษะการใช้เทคโนโลยี

ทักษะการใช้เทคโนโลยีถือเป็นปัจจัยสำคัญการเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การนำเสนอสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้กับเอกสาร ภาษี การคำนวณรายได้ กระบวนการขั้นตอนดังกล่าวล้วนแต่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ธุรกิจขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการสัมภาษณ์นักเรียน ในฐานะตัวแทนในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์

ด้านทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะการใช้เทคโนโลยี ดังนี้

1) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการทำงานและพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญเป็นอย่างมากกับการเป็นผู้ประกอบการในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคแห่งการใช้เทคโนโลยีในการเข้าถึงข้อมูล การออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือการขายของออนไลน์ เทคโนโลยีช่วยให้ทุกอย่างรวดเร็วขึ้นและเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้กับธุรกิจของเราให้เติบโต รวมถึงเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการผลิต เช่น เครื่องสาวไหมหรือเครื่องปั่นไหมหม่อน ที่สามารถทำให้ผู้ประกอบการประหยัดเวลาในการผลิตสินค้าได้ นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าเทคโนโลยีช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยประหยัดเวลา และเพิ่มคุณภาพงาน โดยเฉพาะในกระบวนการผลิต และการจัดการทางธุรกิจ ดังที่กล่าวไว้ว่า

“ช่วยเยอะเลยครับ เทคโนโลยีทำให้เราทำงานได้เร็วขึ้น ประหยัดเวลา แล้วก็ทำให้คุณภาพของงานดีขึ้นด้วย อย่างการทอผ้าไหม ถ้ามีเครื่องสาวไหมหรือเครื่องปั่นไหมหม่อนก็จะช่วยให้ได้เส้นไหมมากขึ้น ทำงานเร็วขึ้นครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า นักเรียนเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างเทคโนโลยีกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของผู้ประกอบการยุคใหม่

2) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อศึกษาหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อศึกษาหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ก่อนแล้ว เช่น ใช้ในการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้าไหม และการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมถึงการหาข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายผ้า และออกแบบลายผ้าเองโดยใช้โปรแกรม GeoGebra ทำให้ได้ลายใหม่ ๆ ที่ไม่มีใคร ฉะนั้นการนำเทคโนโลยีมาช่วยค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือออกแบบลวดลายใหม่ ทำให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ได้ ตามที่นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์เล่า ดังนี้

“เวลาทำชิ้นงานทอผ้าไหม ผมชอบหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตครับ หนูดูยูทูปวิธีทอผ้าไหมของภาคต่าง ๆ แล้วมาประยุกต์ให้เข้ากับของสุรินทร์ อย่างวิธีมัดหมี่ลายดอกไม้ ผมก็ลองปรับให้

เป็นลายใหม่ที่ดีทันสมัยขึ้น ซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีช่วยให้เราเห็นลวดลาย ดีไซน์ใหม่ๆที่เราไม่เคยเห็น แล้วอยากลองทำตามดูครับ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

“หนูเคยใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้าไหม และการออกแบบผลิตภัณฑ์ เช่น เข้าไปดูในเพจต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนช่างทอ หรือหน่วยงานที่เผยแพร่ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

สะท้อนว่านักเรียนใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการต่อยอดความรู้ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความร่วมสมัยแต่ยังคงความเป็นรากฐานของท้องถิ่นเอาไว้

3) ด้านการสนับสนุนให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะของตนเอง เช่น การฝึกใช้แอป Canva ในการออกแบบโปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม การใช้โปรแกรมสมการในการสร้างลวดลายผ้า GeoGebra รวมถึงการทดลองใช้เครื่องจักรพื้นฐาน เช่น เครื่องสาวไหม และใช้การฝึกนำเสนอสินค้าโดยใช้ PowerPoint หรือคลิปวิดีโอ ตามที่นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า

“มีค่ะ ครูจะฝึกให้ใช้โปรแกรมที่หลากหลายเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ เช่น โปรแกรมออกแบบ และการนำเสนอ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

“ตอนที่เรียนทำเครื่องเงิน หนูได้ลองใช้แอป Canva ออกแบบโปสเตอร์โปรโมตสินค้า แล้วฝึกพูดใส่คลิปเพื่อโพสต์ลง TikTok มันช่วยให้หนูกล้าคิดกล้านำเสนอค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้สร้างภาพลักษณ์และแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้อย่างสร้างสรรค์

4) ด้านการใช้เทคโนโลยีที่มีส่วนช่วยให้ธุรกิจด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเติบโตและแข่งขันในตลาดปัจจุบัน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการฝึกทำการตลาดของธุรกิจ

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ธุรกิจมีความโดดเด่นและสามารถแข่งขันได้ในปัจจุบัน เช่น การออกแบบโปสเตอร์ที่น่าสนใจ แสดงถึงอัตลักษณ์ของผ้าไหม ในการดึงดูดลูกค้าให้อยากเข้ามาดู และซื้อสินค้า รวมถึงการใช้เทคโนโลยี เช่น ขายของออนไลน์ ออกแบบสินค้า หรือคำนวณรายรับรายจ่าย เป็นต้น นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวไว้ว่า

“ในกลุ่มผมรับหน้าที่จัดบันทึกรายรับรายจ่ายของกลุ่ม ใช้ Excel ช่วยทำตาราง ให้มันคิดยอดให้อัตโนมัติ จะได้ว่าลงทุนไปเท่าไร ขายได้กี่ผืน กำไรเท่าไร ซึ่งแบบนี้มันเหมือนทำธุรกิจจริง ๆ ครับ แล้วช่วยให้พวกเรารู้จักบริหารเงินต้นทุนกำไรด้วย”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

“พอได้ลองใช้แอปออกแบบเครื่องเงินเอง หนูรู้สึกว่าการงานเรามีความแตกต่าง แล้วก็ขายออนไลน์ได้ง่ายขึ้น เพราะคนสนใจรวดเร็วที่ไม่เหมือนใคร”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

ชี้ให้เห็นว่านักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แข่งขันได้ในตลาดจริง

5) ด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี หรือการปกป้องข้อมูลส่วนตัวในธุรกิจออนไลน์ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการสอนเกี่ยวกับความรู้ด้านความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี หรือการปกป้องข้อมูลส่วนตัวในธุรกิจออนไลน์ ผ่านวิชาคอมพิวเตอร์ เช่น การสอนให้เข้าใจถึงแหล่งข้อมูลที่มีความปลอดภัย การโอนเงินหรือซื้อของออนไลน์ ต้องตรวจสอบข้อมูล รวมถึงการใช้ในด้านธุรกิจเช่น การไม่ใช้รูปภาพที่ติดลิขสิทธิ์ในการขายของหรือนำเสนอสินค้า เพื่อเลี่ยงปัญหาในการละเมิดต่างๆ ในอนาคต รายละเอียดดังกล่าวสัมภาษณ์ของนักเรียน

มีค่ะ เรียนในรายวิชาคอมพิวเตอร์ คุณครูก็จะสอนให้รู้จักเลือกแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือก่อนจะนำมาใช้เผยแพร่ แล้วก็สอนเกี่ยวกับการใช้งานอินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย เช่น การอ้างอิงแหล่งที่มาหรือการไม่ใช้รูปภาพที่ติดลิขสิทธิ์ หนูว่าความรู้พวกนี้สำคัญนะค่ะ เพราะการทำธุรกิจออนไลน์ต้องระวังเรื่องพวกนี้มากๆ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

สะท้อนว่าทักษะเทคโนโลยีของนักเรียนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงด้านการผลิตหรือการตลาด แต่ยังรวมถึงจริยธรรมดิจิทัลในการประกอบธุรกิจด้วย

จากข้อมูลข้างต้น นักเรียนได้แสดงให้เห็นถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในหลายแง่มุมของการเป็นผู้ประกอบการ ทั้งในด้านการผลิต การตลาด การออกแบบ และความปลอดภัยทางดิจิทัล โดยเฉพาะในบริบทของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำเครื่องเงินและการทอผ้าไหม เทคโนโลยีไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้เท่านั้น แต่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถต่อยอดผลงานและเผยแพร่ไปสู่ระดับที่กว้างขึ้นได้

2.3 ทักษะด้านการวางแผน

ทักษะด้านการวางแผนคือ การผู้ประกอบการที่มีทักษะในวางแผนคิดวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ พัฒนากลยุทธ์ จัดทำแผนงาน จัดสรรงบประมาณการใช้ทรัพยากรต่างๆ และมีแนวทางการดำเนินงานที่รอบคอบสามารถจัดทำแผนที่เหมาะสมกับธุรกิจของตนเอง เพื่อการพัฒนาธุรกิจให้เติบโตต่อไป ซึ่งในการสัมภาษณ์นักเรียน ในฐานะตัวแทนในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ด้านทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านการวางแผน 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านประสบการณ์วางแผนโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวางแผนโครงการหรือกิจกรรมในการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การวางแผนโครงการงานที่เกี่ยวกับการทอผ้าไหม และการออกแบบลายผ้า โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหาการออกแบบกระบวนการทดลอง ซึ่งใช้ทักษะการวางแผนมากำหนดการทำงานให้เป็นกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นตอนการดำเนินงาน ตารางเวลา งบประมาณ ไปจนถึงการเตรียมอุปกรณ์และวางแผนการเก็บข้อมูลผลการทดลอง โดยนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“หนูมีประสบการณ์ตรงในการวางแผนโครงการงานที่เกี่ยวกับการทอผ้าไหม โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหาหรือโจทย์ของโครงการว่าเราต้องการศึกษาหรือพัฒนาอะไร”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการออกแบบโครงการงาน โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งการออกแบบลายผ้าไหมและกระบวนการผลิตเครื่องเงิน โดยวางแผนตั้งแต่กำหนดวัตถุประสงค์ไปจนถึงการประเมินผลลัพธ์

2) ด้านการกำหนดเป้าหมายหรือวางแผนการทำงานร่วมกับเพื่อนหรือคนในชุมชน ในบริบทของการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดและวางแผนการทำงานในบริบทของการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้การกำหนดเป้าหมายการทำงาน

เพื่อขับเคลื่อนงานให้เรียบร้อยตามแผนที่ตั้งไว้ เช่น การกำหนดแผนในการทำงานตั้งแต่การวางหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม การประสานปราชญ์ชุมชนในท้องถิ่นเพื่อลงเก็บข้อมูลรวมถึงการรับฟังข้อเสนอแนะจากพื้นที่เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ดังที่นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์เล่าไว้ว่า

“เคยครับ เรากำหนดเป้าหมายว่าจะออกแบบลายใหม่ที่แปลกตา แล้วแบ่งหน้าที่กัน เช่น คนวาดรูป คนแก้สมการ คนติดต่อกับแม่ ๆ ในชุมชน แล้วก็เก็บความคิดเห็นจากผู้ปกครองในวันประชุมด้วย”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

นักเรียนหลายคนมีโอกาสร่วมวางแผนกับเพื่อนและชุมชน โดยแบ่งหน้าที่ ติดต่อกับช่างหรือปราชญ์ชุมชน และปรับแผนตามความคิดเห็นที่ได้รับ เพื่อให้การทำงานเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทจริง

3) ด้านการจัดลำดับความสำคัญและบริหารเวลา เมื่อวางแผนดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีการจัดลำดับความสำคัญและบริหารเวลาเป็นอย่างดีก่อนที่จะลงพื้นที่ไปดำเนินโครงการและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากเวลาในการเรียนรู้แต่ละครั้งมีข้อจำกัดทำให้การจัดลำดับความสำคัญและการวางแผนด้านเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การออกแบบลาย และนำรูปแบบไปให้พื้นที่คัดเลือกแล้วจึงนำมาสรุปผลเป็นโครงการที่เรียบร้อย หรือการกำหนดเวลาในการเตรียมเส้นไหมและการย้อมสีให้ผลลัพธ์ออกมาดีและเป็นไปตามที่ต้องการ

“กำหนดความสำคัญในการทำงานจะทำให้รู้ว่าต้องใช้เวลากับขั้นตอนไหนบ้างเพื่อให้โครงการเสร็จทันตามกำหนดค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

นักเรียนเน้นว่าการบริหารเวลาและลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสมช่วยให้โครงการเสร็จตามกรอบเวลาที่กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการย้อมไหมหรือผลิตเครื่องเงินซึ่งต้องการเวลาและความแม่นยำ

4) ด้านความรู้เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเป็นการเรียนรู้ผ่านวิชาคณิตศาสตร์ และนำมาปรับใช้กับการทำธุรกิจ เช่น การเรียนผ่านหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการคำนวณต้นทุน กำไร ขาดทุน และอัตราดอกเบี้ย ซึ่งจะจำลองสถานการณ์ให้นักเรียนเป็นเจ้าของธุรกิจ แล้วให้คำนวณเพื่อดูว่าธุรกิจจะคุ้มทุนหรือขาดทุน และต้องเตรียม

รับมืออย่างไร โดยที่นักเรียนบางกลุ่มจะได้เรียนผ่านสาขาที่เลือกคือ สายศิลป์คำนวณที่จะมีสอน การคำนวณต้นทุน การจัดการความเสี่ยง เป็นต้น

“โรงเรียนมีส่วนผ่านวิชาคณิตศาสตร์ แต่ต้องเอามาปรับเองในการธุรกิจ เพราะเนื้อหาวิชาจะสอนต้นทุน กำไร ขาดทุน และอัตราดอกเบี้ย อยู่แล้ว”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

“ตอนเราทำเครื่องเงิน หนูได้ลองคำนวณดูว่าถ้าซื้อเงินมาเท่านี้ ก็ขึ้นจะคืนทุน ถ้าขายราคานี้จะกำไรเท่าไร อันนี้ได้ใช้คณิตศาสตร์จริง ๆ เลยค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

ผู้เรียนได้ฝึกการบริหารความเสี่ยงโดยอิงจากเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์มาประยุกต์กับการประเมินต้นทุนและความคุ้มค่าในธุรกิจภูมิปัญญา เช่น การผลิตผ้าไหมหรือเครื่องเงิน

5) ด้านทักษะการวางแผนที่เรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการทำธุรกิจในอนาคต พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่าทักษะการวางแผนที่เรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้ในการจัดการต้นทุน วัตถุดิบ และเวลาการผลิตว่าจะย้อมสีไหมวันไหน ใช้สีอะไรบ้าง ควรตากไหมกี่วัน และมีเส้นไหมเพียงพอไหมสำหรับลายผ้าที่ลูกค้าสั่ง ซึ่งการวางแผนเหล่านี้ช่วยให้ไม่เกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงาน และช่วยให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเรียนรู้ยังทำให้เข้าใจวิธีวางแผนเป็นลำดับ รู้จักกำหนดเป้าหมาย แล้วก็ตัดสินใจได้ว่าควรใช้เวลา เงิน หรือทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด รายละเอียดดังกล่าวสัมภาษณ์

“หนูคิดว่าสามารถนำไปใช้ได้จริงค่ะ อย่างที่บ้านหนูทำผ้าไหมอยู่แล้ว หนูก็ได้นำความรู้เรื่องการวางแผนมาช่วยจัดการต้นทุน วัตถุดิบ และเวลาการผลิต เช่น การวางแผนว่าจะย้อมสีไหมวันไหน ใช้สีอะไรบ้าง ควรตากไหมกี่วัน และมีเส้นไหมเพียงพอไหมสำหรับลายผ้าที่ลูกค้าสั่ง ซึ่งการวางแผนเหล่านี้ช่วยให้ไม่เกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงาน และช่วยให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

นักเรียนเห็นว่าทักษะการวางแผนเหล่านี้มีประโยชน์ต่อชีวิตจริง โดยเฉพาะผู้ที่มีพื้นฐานจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม เช่น ทอผ้าไหม หรือทำเครื่องเงิน

จากการสัมภาษณ์นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมและการทำเครื่องเงิน พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการที่โดดเด่นในด้านทักษะการวางแผน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนได้ฝึกวางแผนตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย แบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม วิเคราะห์ต้นทุน-กำไร ไปจนถึงการบริหารเวลาให้ทันตามกรอบที่กำหนด

2.4 ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์

ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ คือการมีผู้ประกอบการมีความคิดสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาไปสู่การคิดเชิงนวัตกรรม การนำเสนอผลิตภัณฑ์นวัตกรรมที่เป็นผลลัพธ์จากการคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่ม ที่ได้ลงมือปฏิบัติภายใต้การคิดและการแสวงหาความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งในการสัมภาษณ์นักเรียน ในฐานะตัวแทนในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ด้านทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย เช่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านการทอผ้าไหมแบบมัดหมี่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ และการออกแบบลวดลายผ้าไหมผ่านโปรแกรม GeoGebra รวมถึงการทำพวงกุญแจ กระเป๋าเล็ก ๆ จากเศษผ้าไหม ตามที่นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวไว้ ดังนี้

“ตอนเรียนทำเครื่องเงิน หนูได้ลองออกแบบต่างหูที่ลายเหมือนลายไทย แต่ทำให้ดูเล็กลง ใส่ได้ทุกวัย หนูคิดว่าการออกแบบให้ทันสมัยวัยรุ่นทำให้ขายได้มากขึ้นค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการได้ลงมือออกแบบผลงานจริงช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้ดียิ่งขึ้น

2) ด้านการเผชิญกับปัญหาหรือความท้าทายในการทำโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่เคยต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในการทำกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นผ้า

ใหม่ เช่น ความไม่แน่นอนในการย้อมสีใหม่ การออกแบบลายผ้าและทดลองทอจริงซึ่งลายอาจไม่ตรงตามแบบที่วางไว้ ซึ่งบางครั้งวัตถุดิบไม่พอ ตามบทสัมภาษณ์ของนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“มีครั้งหนึ่งที่ลายที่ออกแบบมาไม่เข้ากับแม่พิมพ์ หนูก็ลองออกแบบใหม่ให้เป็นลายดอกไม้พื้นถิ่นแทน มันเลยได้เป็นแบบใหม่ที่น่ารักดีค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเป็นผู้ประกอบการ

3) ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้เกิดความคิดที่แปลกใหม่ในผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น การออกแบบลายผ้าให้ดูทันสมัย การใช้เปลือกไม้หรือพืชพื้นบ้านในการย้อมสี ก็ได้ลงผสมวัตถุดิบต่างชนิดกันดูเพื่อให้ได้สีใหม่ ซึ่งเป็นการทดลองที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ได้ บางคนยังสามารถใช้ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ในการเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ที่ตนออกแบบ ผ่านการจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมในโรงเรียน ตามบทสัมภาษณ์ของนักเรียนที่กล่าวว่า

“เวลาทำโครงการ หนูจะคิดว่าจะเล่าเรื่องยังไงให้คนฟังสนใจ เหมือนกับเล่าที่มาของลายผ้าใหม่ มีขั้นตอนและรายละเอียดความยากขนาดไหนค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเล่าเรื่อง เพื่อสื่อคุณค่าของผลิตภัณฑ์ให้เข้าใจง่ายและน่าสนใจยิ่งขึ้น

4) ด้านการมีการจัดกิจกรรมหรือเวทีให้ได้นำเสนอความคิดใหม่ๆ เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมจากโรงเรียนในด้านกิจกรรมหรือเวทีให้ได้นำเสนอความคิดใหม่ๆ เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การมีบูธให้นักเรียนแสดงผลงานที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยฝึกการนำเสนอและสื่อสารแล้ว ยังเปิดโอกาสให้เราได้แสดงศักยภาพ มีเวทีให้ทำสินค้ามาขายเป็นการโอกาสให้ได้ฝึกคิดสินค้าใหม่ นักเรียนบางคนกล่าวว่า การได้ทำซ้ำ ทดลอง และเปรียบเทียบผลงานกับเพื่อนทำให้เกิดไอเดียใหม่ๆ และกล้าทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่ต่างออกไป ดังนี้

“อย่างการทำเครื่องเงิน ถ้าเราทำแค่แบบที่เป็นตัวอย่าง มันก็ซ้ำๆ หนูเลยลองทำลายใหม่แบบโค้งไปมาเหมือนคลื่นน้ำ กลายเป็นว่าคนชอบมาก หนูเลยรู้สึกว่าจะต้องกล้าลองอะไรใหม่ๆ ค่ะ”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์นี้แสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้และการเปิดโอกาสให้ทดลองเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

5) ด้านความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ทักษะความคิดสร้างสรรค์คือทักษะที่สำคัญมากในการเป็นผู้ประกอบการในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันการจำหน่ายสินค้าให้ได้รับความนิยมนั้นต้องมีความโดดเด่น น่าสนใจและมีเอกลักษณ์ มีไอเดียใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ รวมถึงการมีความคิดสร้างสรรค์ก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในธุรกิจมากกว่าคนที่ไม่กล้าคิด นักเรียนบางคนได้ฝึกออกแบบบรรจุภัณฑ์หรือจัดตกแต่งผลงานให้สวยงามดึงดูดใจ ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ผลิตภัณฑ์ รายละเอียดดังกล่าวสัมภาษณ์

“ต้องออกแบบกล่องใส่ผลิตภัณฑ์ให้ดูน่าซื้อ ทันสมัยแล้วก็ดึงดูดแบบมองเห็นแล้วเตะตา”

นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์นี้แสดงให้เห็นว่าสะท้อนว่าความคิดสร้างสรรค์ไม่เพียงจำกัดอยู่ในกระบวนการผลิตเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงภาพลักษณ์ การตลาด และสิ่งแวดล้อมด้วย

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การเล่าเรื่องผลิตภัณฑ์อย่างน่าสนใจ หรือการตกแต่งบรรจุภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนไม่ได้เป็นแค่การคิดต่าง แต่เป็นการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาต่อยอดและปรับใช้ให้เข้ากับตลาดสมัยใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ผ่านการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าการเรียนรู้ดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่จำเป็นต่อการสร้างธุรกิจในปัจจุบัน ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การวางแผน และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ผู้เรียนสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปต่อยอดในชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญในแต่ละด้านได้ดังตาราง

ตารางที่ 3 การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน

ทักษะผู้ประกอบการ	การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน
1. ด้านทักษะการสื่อสาร	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนได้ฝึกนำเสนอผลงานและอธิบายขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์ - นักเรียนได้ฝึกพูดในที่สาธารณะและโต้ตอบกับบุคคลภายนอก - นักเรียนบางรายใช้ช่องทางออนไลน์ เช่น วิดีโอและไลฟ์สดในการสื่อสารผลิตภัณฑ์
2. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนใช้แอปพลิเคชันออกแบบโปสเตอร์และตัดต่อวิดีโอ - นักเรียนเรียนรู้การใช้โซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, TikTok, Line - นักเรียนรู้พื้นฐานการถ่ายภาพและตั้งค่าหน้าเพจขายของออนไลน์
3. ด้านทักษะการวางแผน	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนวางแผนการทำงานร่วมกับเพื่อน กำหนดเวลา และลำดับขั้นตอน - นักเรียนได้เรียนรู้การตั้งงบประมาณต้นทุน รายได้ และกำไรเบื้องต้น - นักเรียนพัฒนาแนวคิดการจัดลำดับความสำคัญ และวางแผนล่วงหน้าได้
4. ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนออกแบบลวดลายหรือผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยแต่ยังคงอัตลักษณ์ท้องถิ่น - นักเรียนทดลองใช้วัสดุทางเลือกหรือวัสดุเหลือใช้ในชุมชน - นักเรียนได้แสดงไอเดียของตนเองอย่างเปิดเผย และนำเสนอผลงานได้อิสระ

2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

2.1 ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือการวางแผนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน จากนั้นกำหนดแผนการสอนที่เชื่อมโยงกับหลักสูตร พร้อมจัดกิจกรรมและทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งในการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ในฐานะตัวแทนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการสอน รายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ผลจากการสัมภาษณ์ในด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

2.1.1 ด้านการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา พบว่า ด้านการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน

การสอนให้เหมาะกับเนื้อหาวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีกระบวนการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนสอนให้เหมาะกับเนื้อหาวิชา โดยเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรและพิจารณาขอบข่ายของหลักสูตร จากนั้นจึงเข้าไปศึกษาสภาพปัจจุบันในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจจุดเด่น จุดด้อย และทรัพยากรด้านภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น และดำเนินการออกแบบโดยบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นในหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้และเนื้อหาวิชาที่เหมาะสม เช่น สังคมศึกษา การงานอาชีพ หรือวิชาคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ต้องมีความเหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของพื้นที่ รายละเอียดดังกล่าวในคำสัมภาษณ์

“อย่างนี้ครับ โรงเรียนเราอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่มีวัฒนธรรมค่อนข้างหลากหลาย เราก็เริ่มต้นจากการสำรวจว่าชุมชนของเรามีภูมิปัญญาอะไรบ้าง เช่น ผ้าไหม การทอผ้า การทำผักเกลือ ตรงนี้แหละครับ ผมก็เอากระบวนการของภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาอยู่ในหลักสูตร ซึ่งไม่ได้อยู่ในวิชาเดียว แต่มันบูรณาการเข้าไปในหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวทางการวางแผนที่ครอบคลุมและบูรณาการหลายกลุ่มสาระวิชา โดยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเชื่อมโยงกับเป้าหมายการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน

นอกจากนี้ ยังพบว่า ครูมีการออกแบบแผนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครูจะกำหนดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การนำเสนอ การสื่อสาร และการวางแผนการขายสินค้า ดังคำกล่าวของ ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 และคนที่ 3 ว่า

“การวางแผนของดิฉันเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรก่อนเลยคะ โดยดูที่ขอบข่ายของหลักสูตรให้เข้าใจ่องแท้ จากนั้นดิฉันจะพิจารณาบริบทของชุมชน ซึ่งดิฉันอยู่ในชุมชนนี้มา 31 ปี ก็พอจะรู้จักบริบท จุดเด่น จุดด้อย ทรัพยากรของชุมชนอยู่พอสมควร เพราะฉะนั้นพอเห็นเนื้อหาวิชาหรือหัวข้อใดที่สามารถเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ดิฉันก็จะนำสิ่งนั้นมาวางแผนออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

“ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ดิฉันออกแบบแผนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้านคะ เริ่มตั้งแต่กระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหาหรือความต้องการของลูกค้าในชุมชน แล้วให้นักเรียนช่วยกันออกแบบผลิตภัณฑ์

ที่ตอบโจทย์ โดยยึดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก จากนั้นก็มีขั้นตอนให้เขียนแผนการผลิต คิดต้นทุน ราคาขาย ไปจนถึงการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์สินค้าของตัวเอง ซึ่งทุกกิจกรรมจะสอดแทรกทั้งการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการฝึกนำเสนอหน้าชั้นค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

ข้อมูลจากครูผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 2 ท่าน พบว่า ครูมีแนวทางในการช่วยเสริมการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่อิงบริบทของชุมชนอย่างลึกซึ้ง พร้อมออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้าไหม การย้อมสีธรรมชาติ หรือการเลี้ยงไหม มาเป็นเนื้อหาหลักในการบูรณาการเข้าสู่รายวิชาต่าง ๆ

ในทำนองเดียวกัน ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ได้นำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการเรียนรู้ โดยระบุว่า

“ในบางวิชาจะให้เด็กวางแผนธุรกิจเองครับ ตั้งแต่คิดสินค้าที่จะทำ ต้นทุน กำไร จุดคุ้มทุน ตั้งเป้ายอดขาย ซึ่งมันคือกระบวนการคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ได้จริง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้เน้นการคิดอย่างเป็นระบบ พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

จากบทสัมภาษณ์ของครูผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า แนวทางการวางแผนจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้สอนจะมีการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์ขอบข่ายสาระการเรียนรู้อย่างรอบด้าน เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของรายวิชาอย่างชัดเจน จากนั้นจึงดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ทรัพยากรในชุมชน เพื่อค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เมื่อได้ข้อมูลจากทั้งหลักสูตรและชุมชนแล้ว ครูจึงนำมาบูรณาการในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเนื้อหาในกลุ่มสาระต่างๆ อย่างเหมาะสม และคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย รวมถึงเป้าหมายของการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูให้ความสำคัญกับการวางแผนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติจริง และสะท้อนคิด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะในฐานะผู้ประกอบการได้รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การวางแผน และความคิดสร้างสรรค์ แนวทางดังกล่าวสะท้อนถึงความมุ่งมั่นของครูผู้สอนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีเป้าหมาย

เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต และในเวลาเดียวกันยังช่วยสืบสาน และต่อยอดภูมิปัญญาให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2.1.2 การออกแบบแผนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ทักษะมีดังนี้

1) การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีการออกแบบแผนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร โดยเป็นการจัดแผนการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการสื่อสารในหลายมิติ ผ่านการพูด การเขียน และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น การให้นำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยทดลองเป็นผู้ประกอบการที่สามารถสื่อสารกับลูกค้าได้ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานให้นักเรียน ได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้นำเสนอหน้าชั้นเรียน ผ่านการทำคลิป หรือส่งเข้าประกวดในเวที ต่าง ๆ เช่น สัปดาห์วิทยาศาสตร์ ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารว่า

“เราจะให้เด็กฝึกพูดนำเสนอผลิตภัณฑ์ของตัวเองครับ ต้องพูดได้ นำเสนอได้ อย่างเหมาะสม ชัดเจน และน่าสนใจ เพราะถ้าเป็นผู้ประกอบการต้องสื่อสารกับลูกค้าได้”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ สะท้อนให้เห็นว่าครูมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ฝึกฝนการสื่อสาร ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงของผู้ประกอบการ โดยเน้นการนำเสนอผลิตภัณฑ์จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม หรือสินค้าแปรรูปจากท้องถิ่น ผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพูดหน้าชั้น การจัดนิทรรศการ หรือการจำลองการขายสินค้า

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูมีการออกแบบแผนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครูจะ กำหนดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การนำเสนอ การสื่อสาร และการ วางแผนการขายสินค้า ดังคำกล่าวของ ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ว่า

“ในรายวิชา IS ที่ดิฉันรับผิดชอบตั้งแต่ ม.ต้นถึงม.ปลาย ดิฉันใช้การจัดการเรียนรู้ แบบโครงงานเป็นหลักค่ะ นักเรียนจะได้รับโจทย์ให้ไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วกลับมานำเสนอผล การเรียนรู้ ทั้งในรูปแบบการพูดหน้าชั้นเรียน การจัดทำคลิปลง YouTube หรือส่งเข้าประกวดในเวที

ต่างๆ เช่น สไลด์ทิวทัศน์ศาสตร์ ซึ่งรูปแบบเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการสื่อสารในหลายมิติ ทั้งการพูด การเขียน และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

บทสัมภาษณ์ของครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ขยายแนวทางการสอนของครูคนแรกให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้โครงงานเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาทักษะการสื่อสารในบริบทของผู้ประกอบการ ซึ่งนอกจากจะให้นักเรียนได้ฝึกพูดและเขียนแล้ว ยังให้โอกาสในการใช้เทคโนโลยีเพื่อถ่ายทอดแนวคิดและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อสาธารณะผ่านสื่อออนไลน์อีกด้วย

ในขณะเดียวกัน ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ได้กล่าวเสริมเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ผสมผสานการนำเสนอและการปฏิบัติจริงว่า

“ดิฉันให้เด็กๆ ซ้อมนำเสนอจริงในชั้นเรียนหลายรอบค่ะ และจะให้เพื่อนในห้องเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะ ทั้งในเรื่องเนื้อหา วิธีการพูด การใช้ท่าทางหรือภาษากาย เด็กจะได้ฝึกทักษะการสื่อสารแบบผู้ประกอบการจริงๆ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

ข้อมูลจากครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารในฐานะผู้ประกอบการไม่ได้จำกัดเฉพาะการพูดหรือเขียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสื่อสารเชิงจิตวิทยา เช่น การใช้ภาษากาย น้ำเสียง และการตอบคำถามของลูกค้า ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความเชื่อมั่นในตัวผลิตภัณฑ์ของตน

2) การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการออกแบบแผนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี โดยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะผ่านการทดลองปฏิบัติจริงเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจและใช้ทักษะได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการในยุคปัจจุบัน เช่น การใช้โปรแกรม Geogebra ซึ่งบูรณาการกับกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ในการออกแบบลวดลายผ้าไหมอย่างเป็นระบบ การใช้โปรแกรม Canva การตัดต่อคลิป การใช้ AI ทำรูปภาพสินค้าให้เคลื่อนไหว เพื่อใช้ในการขายออนไลน์ เช่น Facebook หรือ TikTok ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

“ให้เด็กเรียนรู้การทำ Canva การตัดต่อคลิป การใช้ AI ทำรูปภาพสินค้าให้เคลื่อนไหว
พื้นหลังสวยงาม เพื่อใช้ในการขายออนไลน์ เช่น Facebook หรือ TikTok ครับ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการวางแผนจัดกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีจริงในการฝึก
ปฏิบัตินักเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนสามารถนำเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ ในการสร้างสรรค์สื่อ
และการโฆษณาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านแพลตฟอร์มที่ผู้ประกอบการยุคใหม่ใช้งานอยู่จริง
เช่น การขายสินค้าผ่าน TikTok หรือการสร้างภาพโฆษณาเคลื่อนไหวด้วย AI

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูมีการออกแบบแผนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะ
ผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครู
จะกำหนดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้านความคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การนำเสนอ การสื่อสาร
และการวางแผนการขายสินค้า ดังคำกล่าวที่ว่า

“สำหรับทักษะด้านนี้ ดิฉันจะให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีในการผลิตชิ้นงานเลยคะ เช่น
ในโครงการออกแบบลายมัดหมี่ จะมีการใช้โปรแกรม Geogebra ซึ่งบูรณาการกับกลุ่มสาระ
คณิตศาสตร์ เด็กจะได้ฝึกออกแบบลวดลายผ้าไหมอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมีการใช้โปรแกรม
นำเสนอ เช่น PowerPoint, Canva รวมถึงการตัดต่อวิดีโอเพื่อทำคลิปเผยแพร่ในโซเชียลมีเดีย
นักเรียนจะได้ฝึกใช้เครื่องมือที่จำเป็นในโลกยุคใหม่คะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ พบว่า การบูรณาการเทคโนโลยีในระดับที่ลึกซึ้ง โดยเชื่อมโยงกับกลุ่ม
สาระอื่น เช่น คณิตศาสตร์ ผ่านการออกแบบลายผ้าไหมด้วย Geogebra ช่วยพัฒนาทักษะการคิด
อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้เครื่องมือออกแบบสื่อและตัดต่อวิดีโอ
เพื่อนำเสนอผลงานสู่สาธารณะผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในโลกของผู้ประกอบการยุค
ดิจิทัล

3) การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่
มีการออกแบบแผนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน
ผ่านรายวิชาที่มีความเหมาะสมต่อการสร้างทักษะผู้ประกอบการ โดยมีการออกแบบแผนการสอน
ที่หลากหลาย เช่น ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ STEM มาประยุกต์ใช้ฝึกทักษะของนักเรียน
เพื่อให้เกิดการวางแผนที่ครบวงจร เริ่มจากการระบุปัญหา วางแผน ทดลอง และปรับปรุงผลงาน

และใช้กระบวนการคิดทางเศรษฐศาสตร์ทำให้นักเรียนเข้าใจวางแผนธุรกิจ ตั้งแต่คิดสินค้าที่จะทำ ต้นทุน กำไร จุดคุ้มทุน ตั้งเป้ายอดขาย ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า

“เราจะให้เด็ก ๆ ร่วมกันวางแผนผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่การกำหนดวัสดุที่ใช้ การคำนวณ ต้นทุน กำไร การตั้งราคาสินค้า และช่องทางการขายครับ เด็กจะได้คิดและตัดสินใจร่วมกันเป็นกลุ่ม”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกวางแผนตั้งแต่ต้นทาง ถึงปลายทางของการประกอบธุรกิจ โดยเน้นการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดกระบวนการคิดร่วม วิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด Active Learning ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูมีการออกแบบแผนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครูจะ กำหนดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้าน การคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การนำเสนอ การสื่อสาร และการวางแผนการขายสินค้า จากคำกล่าวที่ว่า

“การวางแผนของเด็กไม่ได้มีแค่เรื่องการจัดทำสินค้านะคะ ดิฉันให้นักเรียนวางแผน ตารางการทำงานแต่ละวัน ว่ากลุ่มไหนจะทำอะไร ใครรับผิดชอบส่วนไหน เช่น กลุ่มทอผ้าไหมก็ต้อง แบ่งคนต้มเส้น ย้อมสี ทอ หรือคนดูแลการถ่ายวิดีโอโปรโมท เด็กจะได้รู้การบริหารเวลาและงานใน ทีม”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า เป็นการขยายการวางแผนไปสู่การบริหารจัดการทีม และเวลาอย่างเป็นระบบ โดยให้นักเรียนมีบทบาทในการกำหนดความรับผิดชอบของตนเองและ สมาชิกในกลุ่ม

4) การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีการออกแบบแผนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจให้นักเรียนรู้จักการคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยเริ่มจากสิ่งรอบตัวที่อยู่ใน ชีวิตประจำวันและมีความเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งความคิดสร้างสรรค์เมื่อได้รับการกระตุ้นจะทำให้เกิดผลงานและนวัตกรรมที่มีประโยชน์ พัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ทำเป็นกระเป๋า เสื้อ หรือเคสมือถือ เป็นต้น

“ผมให้เด็ก ๆ คิดลวดลายใหม่จากลายผ้าเดิม แต่ต้องไม่ทิ้งรากของลาย ให้เด็ก ๆ ตีความใหม่ให้เข้ากับยุคปัจจุบัน เป็นลายแพชั่น หรือใช้ AI วาดประกอบก็ได้ครับ เด็กจะได้ทั้งการคิดสร้างสรรค์และภูมิใจในลายของชุมชนเรา”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวทางการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาเดิม อีกทั้งยังสนับสนุนให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีร่วมในการพัฒนาไอเดียใหม่ ๆ ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งทักษะดิจิทัลและความคิดสร้างสรรค์

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูมีการออกแบบแผนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครูจะกำหนดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้าน การคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การนำเสนอ การสื่อสาร และการวางแผนการขายสินค้า ดังคำกล่าวที่ว่า

“ในโครงการที่ใช้ใหม่ที่บ้าน เด็ก ๆ จะได้คิดสร้างบรรจุภัณฑ์ใหม่ หรือคิดสโลแกนที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของสินค้า เด็กบางคนเขาก็เก่งเรื่องภาพ เขาจะมีคำศัพท์ใหม่วัยรุ่นเอามาพูดกัน เด็กก็จะได้เรียนรู้ที่จะสร้างความแปลกใหม่ จุดสนใจ ให้กับสินค้าโดยที่ไม่ต้องลอกเลียนแบบใคร”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ของครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 พบว่าครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกแบบความคิดใหม่ ๆ ในองค์ประกอบหลากหลาย ทั้งรูปแบบภายนอก การตั้งชื่อแบรนด์ ไปจนถึงเนื้อหาการสื่อสาร ซึ่งล้วนแต่เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถต่อยอดไปสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนและเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบชิ้นงานว่าตามคำกล่าวของครูผู้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ให้เด็กทำงานออกแบบเองทั้งหมดค่ะ ไม่ว่าจะเป็ชิ้นงานฝีมือ หรืองานตกแต่ง เช่น ทำกระเป๋าจากผ้าทอใหม่ ก็ให้คิดเองว่าจะมีลวดลายแบบไหน ใช้วัสดุเสริมอะไร ทำให้มันไม่เหมือนของทั่วไป แล้วก็ต้องนำเสนอจุดเด่นของผลงานตนเองด้วยค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ กล่าวได้ว่า ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการให้นักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบชิ้นงานที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด โดยให้นักเรียนมีอิสระ

ในการเลือกวัสดุ การประยุกต์ใช้วัสดุ และการออกแบบการนำเสนอ ซึ่งเป็นการฝึกทั้งด้านการสร้างสรรค์และการสื่อสารในเวลาเดียวกัน

2.2 ด้านการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุดผ่านขั้นตอนคือ การเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งในการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ในฐานะตัวแทนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการสอนรายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ในด้านการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.1 ด้านการเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ โดยเป็นการเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ทักษะมีดังนี้

1) การเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการเตรียมกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์จริงในการสื่อสารทั้งในรูปแบบการจำลองเป็นผู้ประกอบการภายในชั้นเรียน โดยจำลองการเสนอขายผลิตภัณฑ์ให้เพื่อนฟัง ให้เพื่อนช่วยให้คำแนะนำ ช่วยแนะนำ เพื่อให้ได้ฝึกใช้ภาษาพูดที่ชัดเจน น้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง และในรูปแบบการการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้าน นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการตั้งคำถาม การจดบันทึก และการถ่ายทอดเรื่องราวกลับมาเล่าให้เพื่อนฟัง ซึ่งช่วยส่งเสริมทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังที่ครูผู้สอนได้กล่าวถึงการเตรียมกิจกรรมไว้ว่า

“แผนที่เตรียมไว้จะให้เด็กได้คิดเลยครบบว่า ถ้าเขาจะเป็นผู้ผลิต เขาต้องรู้ว่าเขาจะผลิตอะไร ขายใคร ขายยังไง ต้องตั้งราคายังไง ต้นทุนเท่าไร กำไรเท่าไรถึงจะอยู่ได้ แล้วก็ให้ตั้งเป้าหมายยอดขายไปด้วยครับ เหมือนฝึกการทำธุรกิจจำลอง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าครูมีการวางแผนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการพูดและการนำเสนอ ผ่านสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับการประกอบอาชีพจริง ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการสื่อสารทั้งในเชิงเนื้อหาและบุคลิกภาพ

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูมีการออกแบบแผนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครูจะ

กำหนดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้าน การคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การนำเสนอ การสื่อสาร และการวางแผนการขายสินค้า ดังคำกล่าวของ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ว่า

“นักเรียนได้สื่อสารจริงทั้งในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนค่ะ เช่น ในห้องเรียนจะมีกิจกรรมเวิร์กชอปและฐานการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ฝึกพูด แสดงความคิดเห็น และตั้งคำถาม ในขณะที่นอกห้องเรียนจะมีการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้าน”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ พบว่า การเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ ด้านการสื่อสารมีความหลากหลาย ครูออกแบบทั้งกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น การพูดหน้าชั้น บทบาทสมมติ และกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การจัดบูธขายจริง หรือการนำเสนอผลงานต่อชุมชน ซึ่งล้วนมีเป้าหมายร่วมกันคือการพัฒนาให้นักเรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมั่นใจ ชัดเจน เหมาะสมกับบริบท และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานการณ์ของผู้ประกอบการ

2) การเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี โดยเริ่มจากการฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อหาข้อมูลในการเรียน จากนั้นจึงเชื่อมโยงทักษะการใช้เทคโนโลยีร่วมกับการเป็นผู้ประกอบการผ่านการใช้เครื่องมือในการขาย เช่น Canva, Facebook, TikTok ให้ได้ฝึกทำคลิปวิดีโอ แคมเปญโฆษณาเพื่อให้เห็นการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่วและเหมาะสมกับบริบทของการเรียนรู้ ดังที่ครูผู้สอนกล่าวถึงการเตรียมกิจกรรมโดยใช้เทคโนโลยีว่า

“ผมจะให้เด็กเรียนรู้การออกแบบโลโก้สินค้าด้วยโปรแกรม Canva แล้วสั่งพิมพ์มาติดจริงเลยครับ หรือบางครั้งก็ให้เขาได้ทำเป็นแผ่นพับออนไลน์ด้วย Google Slides ซึ่งช่วยได้เด็กได้ฝึกใช้โปรแกรมที่เขาถนัดในคอมพิวเตอร์เบื้องต้นด้วยครับ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 256

จากคำกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าครูเตรียมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้เทคโนโลยีในเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในด้านการออกแบบกราฟิกเพื่อประกอบการนำเสนอสินค้า ซึ่งครูผู้สอนได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า

“ในการทำกิจกรรมบางครั้งดิฉันก็ให้เด็กได้ถ่ายภาพสินค้าเอง แล้วเอามาทำแผ่นพับ โฆษณา หรือทำสไลด์บน PowerPoint เพื่อเตรียมพรีเซนตงานค่ะ เด็กบางคนสนุกมากกับการจัดองค์ประกอบภาพ หัดใส่ข้อความ สไลโลโก้ ช่วยให้เขาเห็นภาพรวมของธุรกิจแบบมืออาชีพเลย”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 256

จากแนวทางของครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการเตรียมกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการออกแบบและสื่อสารด้วยเครื่องมือดิจิทัล ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3) การเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน โดยเริ่มจากทำแผนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญของการวางแผนงานเพื่อให้นักเรียนร่วมกันออกแบบวางแผนสามารถทำงานร่วมกัน แบ่งหน้าที่ รับผิดชอบงานแต่ละส่วน ซึ่งกิจกรรมลักษณะนี้ทำให้นักเรียนได้ฝึกคิดเชิงระบบ มีระเบียบวินัยในการจัดสรรเวลาและทรัพยากร จากนั้นจึงเชื่อมโยงเข้ากับการเป็นผู้ประกอบการโดยให้นักเรียนฝึกเป็นผู้ผลิต วางแผนการผลิต การขาย การตั้งราคาอย่างไร ต้นทุนเท่าไร กำไรเหมือนฝึกการทำธุรกิจจำลอง เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากบทสัมภาษณ์ครูผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าครูมีการเตรียมกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนฝึกวางแผนในกระบวนการผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญ ดังที่ผู้สอนได้กล่าวถึงแนวทางการเตรียมกิจกรรมว่า

“เราจะให้ได้ก็วางแผนตั้งแต่เลือกผลิตภัณฑ์ วัตถุดิบ จำนวนที่ผลิต กำหนดวันทำ และต้องคำนวณว่าต้นทุนเท่าไร จะขายกี่บาท เพื่อให้ได้กำไรค่ะ เราฝึกเขาเขียนแผนลงในแบบฟอร์มที่โรงเรียนจัดให้”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 256

คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเตรียมกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนในการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้กระบวนการวางแผนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทั้งในมิติของการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และกำหนดแนวทางการดำเนินการอย่างมีระบบ

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูมีการออกแบบแผนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครูจะกำหนดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้าน การคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การนำเสนอ การสื่อสาร และการวางแผนการขายสินค้า ดังคำกล่าวของครูผู้สอนว่า

“หลังจากที่นักเรียนเลือกทำผลิตภัณฑ์ ก็จะให้เขาจัดตารางเวลาการผลิต เตรียมวัตถุดิบ ประเมินต้นทุน แล้วจัดทำแผนการขายในกิจกรรมตลาดนัดโรงเรียนค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 256

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าครูมีการออกแบบกิจกรรมให้ครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมความพร้อมในการผลิตไปจนถึงการนำเสนอและการจัดจำหน่าย ซึ่งต้องใช้ทักษะการวางแผนอย่างเป็นลำดับขั้น โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนวิเคราะห์บริบทของชุมชนตนเอง และปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ ขณะเดียวกันครูผู้สอนได้กล่าวเสริมในลักษณะเดียวกันว่า

“เด็กจะต้องเขียนแผนธุรกิจอย่างง่าย ตั้งแต่เป้าหมายสินค้า กลุ่มเป้าหมาย แผนโฆษณา และการตั้งราคาขาย ซึ่งทั้งหมดเขาจะใช้เป็นแนวทางในวันขายจริง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 256

การเตรียมกิจกรรมในลักษณะนี้นอกจากจะพัฒนาทักษะด้านการวางแผนแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ความคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถถ่ายทอดแผนงานไปสู่การปฏิบัติจริงได้

4) การเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยให้นักเรียนทำความเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าความคิดสร้างสรรค์ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบหรือผลิตสินค้า โดยเกิดเป็นนวัตกรรมที่มีประโยชน์สำหรับท้องถิ่นและชุมชนของนักเรียน เช่น การให้ดูแพชั่น การออกแบบก่อให้เกิดการจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ การใช้ความรู้ที่เรียนมาในการพัฒนาความรู้ เช่น อุปกรณ์ช่วยงานทอผ้า อุปกรณ์แปรรูปผลิตภัณฑ์ หรือของใช้ในครัวเรือน ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิด พัฒนา และทดลองใช้งานจริง เป็นต้น รายละเอียดดังกล่าวสัมภาษณ์

“นักเรียนสามารถออกแบบลวดลายของตนเองจากลวดลายพื้นถิ่นได้ เช่น นำลายเอกลักษณ์มาประยุกต์เป็นลายใหม่ที่มีความทันสมัยมากขึ้น ซึ่งเด็กก็จะสนุกกับการได้สร้างผลงานของตัวเองค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

สะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการฝึกปฏิบัติตามแบบเดิม แต่ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ปรับเปลี่ยน ดัดแปลง และพัฒนาผลงานให้สอดคล้องกับความสนใจและศักยภาพของตนเอง

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูผู้สอนมีการเตรียมกิจกรรมเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องเงินเข้ากับการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ในรูปแบบสมัยนิยม โดยระบุว่า

“จากเดิมที่เด็กเรียนรู้เพียงลวดลายโบราณ ครูก็เปิดโอกาสให้เขาคิดแบบใหม่ เช่น ทำพวงกุญแจ ทำต่างหูที่ใช้ลายไทยร่วมสมัย แล้วให้เขาช่วยกันออกแบบ ช่วยกันเลือกวัสดุค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าครูจัดกิจกรรมโดยเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้แบบลงมือทำ ไม่ใช่แค่รับความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น แต่ยังได้คิด ออกแบบ และตัดสินใจเอง การสังเกตพบว่าแนวทางนี้สอดคล้องกับการสอนของครูผู้สอนอื่น ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างสรรค์งาน เช่น การตกแต่งบรรจุภัณฑ์สินค้าด้วยเอกลักษณ์ท้องถิ่น โดยกล่าวว่า

“ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าจะใช้วัสดุอะไรทำฉลาก หรือกล่องบรรจุภัณฑ์ให้น่าสนใจ บางกลุ่มก็ใช้ใบตอง บางกลุ่มก็ทำลวดลายด้วยมือเองค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

กิจกรรมลักษณะนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving) และฝึกการตัดสินใจร่วมกันเป็นทีม ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของผู้ประกอบการในโลกยุคใหม่ ดังนั้น การเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในบริบทของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ครูผู้ให้สัมภาษณ์ต่างให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ คิดค้น และพัฒนาชิ้นงานของตนเองจากฐานภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม โดยมีแนวทางการสอนที่ไม่ยึดติดกับกรอบดั้งเดิม แต่เปิดพื้นที่ให้เกิดจินตนาการและการริเริ่มสิ่งใหม่

2.3 ด้านการปฏิบัติ

ด้านการปฏิบัติคือ ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งในการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ในฐานะตัวแทนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการสอนรายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ในด้านการปฏิบัติ

2.3.1 ด้านการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ โดยเป็นการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ทักษะมีดังนี้

1) การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสารโดยใช้วิธี

หลายรูปแบบเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารของนักเรียน เช่น การให้นักเรียนนำเสนอผลงาน ฝึกใช้ถ้อยคำให้ถูกต้อง ใช้ภาษาน่าสนใจ นำเสนอจุดเด่นของสินค้า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้ในชุมชน โดยกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการสื่อสารแบบเป็นระบบ มีเป้าหมาย และสามารถนำเสนอแนวคิดหรือผลงานของตนเองอย่างมั่นใจ และยังพบว่า ครูผู้สอนได้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกการพูด การสื่อสาร และการนำเสนอผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การให้ผู้เรียนจัดกิจกรรมจำลองการขายผลิตภัณฑ์ในชั้นเรียนจากคำกล่าวนี้

“หลังจากที่ได้จัดทำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเสร็จแล้ว จะให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานหน้าชั้น โดยอธิบายที่มาของลายผ้า วิธีการทอ และจุดขายของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เพื่อน ๆ ได้ซักถาม เป็นการฝึกการพูดและการตอบคำถามไปในตัวคะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการฝึกฝนทักษะการสื่อสารในเชิงวิชาการ และฝึกความกล้าแสดงออก การใช้ภาษาที่เหมาะสม และการวางตัวในการพูดต่อหน้าสาธารณชน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของผู้ประกอบการ และยังมีครูผู้สอนได้สะท้อนแนวคิดที่สอดคล้องกัน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เครื่องเงิน โดยกล่าวว่า

“เด็กต้องช่วยกันวางแผนว่าจะพูดอย่างไรให้คนฟังเข้าใจว่าทำไมสินค้าชิ้นนี้ถึงน่าสนใจ และควรซื้อ ช่วยกันคิดคำพูดที่ฟังแล้วน่าเชื่อถือ สนุก และแปลกใหม่ เพื่อฝึกการขายแบบนักธุรกิจจริง ๆ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

การปฏิบัติในลักษณะนี้ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการสื่อสารทั้งในแง่ของการเตรียมเนื้อหา การวางโครงสร้างคำพูด และการแสดงออกทางอารมณ์และท่าทาง

จากข้อมูลทั้งหมดพบว่าครูผู้สอนมีแนวทางการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกฝนทักษะการสื่อสารของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการนำเสนอผลงาน การจำลองสถานการณ์จริง และการใช้ช่องทางดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์สินค้า ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและโลกยุคใหม่อย่างลงตัว

2) การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี โดยยึดหลักการคือให้นักเรียนได้ฝึกใช้เทคโนโลยีตลอดกระบวนการเรียนรู้เพราะจะทำให้มี

ความชำนาญ ตั้งแต่การค้นคว้าข้อมูล การรวบรวมภาพหรือเสียง การออกแบบชิ้นงานผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไปจนถึงการตัดต่อคลิปวิดีโอเพื่อนำเสนอ รวมถึงการส่งเสริมการปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับการเป็นผู้ประกอบการ เช่น การทำเพจ ยิงโฆษณา เรียนรู้วิธีจัดวางภาพสินค้าให้ดึงดูดใจ ใช้เครื่องมือ Canva หรือ AI ต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งครูผู้สอนได้กล่าวถึงการมอบหมายให้นักเรียนจัดทำสื่อแนะนำผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำผ้าไหม การทำขนมพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยใช้โทรศัพท์มือถือในการถ่ายภาพหรือวิดีโอ พร้อมทั้งใช้โปรแกรมพื้นฐานอย่าง Canva และ CapCut เพื่อออกแบบป้ายโฆษณาหรือคลิปแนะนำสินค้า ก่อนนำไปเผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook และ Line กลุ่มของโรงเรียนหรือชุมชน โดยกล่าวว่า

“ให้นักเรียนจัดทำคลิปแนะนำสินค้าเองเลย ใช้โทรศัพท์ของตัวเองในการถ่าย แล้วฝึกตัดต่อกันในห้องเรียน บางคนใช้ Canva ทำโปสเตอร์ด้วย เห็นพัฒนาการของเขาจากไม่กล้าพูดจนสามารถพูดขายของหน้ากล้องได้”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

นอกจากนี้พบว่า ครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนวางแผนและออกแบบโฆษณาสินค้าท้องถิ่นด้วยการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การสร้าง QR Code เชื่อมโยงกับข้อมูลสินค้า การนำเสนอผลงานผ่านสื่อ PowerPoint หรือคลิปเสียงเพื่ออธิบายกระบวนการผลิต รวมทั้งการออกแบบบรรจุภัณฑ์ด้วยซอฟต์แวร์กราฟิกพื้นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างประสบการณ์เสมือนการจำลองการทำธุรกิจจริง

กล่าวโดยสรุป การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยีในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์มีแนวโน้มขยายตัวผ่านการสนับสนุนของครูผู้สอนในการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะดิจิทัลควบคู่กับการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในการเข้าสู่โลกของการเป็นผู้ประกอบการในอนาคต

3) การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน เนื่องจากในชีวิตจริงการวางแผนจะทำให้เราดำเนินการต่างๆ ได้อย่างราบรื่นโดนผู้สอนใช้วิธีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ลองปฏิบัติและร่วมกันคิดวางแผนผ่านการกำหนดโจทย์ปัญหา การวางโครงสร้างของโครงการ การจัดสรรทรัพยากรหรืออุปกรณ์การเรียนรู้ เด็กจะต้องมีแผนงาน แผนการดำเนินกิจกรรม แผนสำรองเมื่อเกิดปัญหา รวมถึงการฝึกวางแผนแบบผู้ประกอบการ เช่น การคำนวณต้นทุนกำไร และทดลองทำแผนธุรกิจ เป็นต้น

ซึ่งครูผู้สอนได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนวางแผนการจัดทำผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนักเรียนจะต้องวางแผนตั้งแต่การคำนวณต้นทุน การจัดหาวัตถุดิบ การจัดสรรเวลา และการแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม ซึ่งครูได้ชี้แนะให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง พร้อมกล่าวว่า

“ครูให้เด็กๆ คิดเองว่าจะทำอะไรก่อนหลัง ต้องใช้เงินทุนเท่าไร? แบ่งหน้าที่กันยังไง ให้พวกเขารับผิดชอบในส่วนของตัวเอง แล้วค่อย ๆ มาสรุปผลว่าอะไรได้ผลหรือไม่”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 มีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนออกแบบแผนธุรกิจขนาดเล็กในรูปแบบของโครงงาน โดยนักเรียนต้องจัดทำแผนการตลาดร่วมกับแผนการผลิตสินค้า ซึ่งทำให้นักเรียนได้ฝึกการคิดเชิงระบบ และมีทักษะในการคาดการณ์ความเป็นไปได้ของโครงการ ทั้งนี้ครูผู้สอนได้กล่าวว่า

“นักเรียนจะได้ฝึกตั้งเป้าหมายว่าอยากขายอะไร ขายให้ใคร ขายยังไง แล้วเขียนแผนเป็นรายขั้นตอน ครูก็จะเป็นที่ปรึกษา คอยดูว่าในแผนมีจุดไหนที่ยังขาด แล้วให้เขาไปปรับเอง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

เมื่อพิจารณาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการลงมือทำอย่างมีเป้าหมาย จะพบว่าการให้ผู้เรียนฝึกวางแผนด้วยตนเองและปรับแก้จากการลงมือปฏิบัติจริง เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังสะท้อนถึงบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ไม่ใช่ผู้สอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว

ในทำนองเดียวกัน ครูผู้สอนได้กล่าวถึงการให้นักเรียนใช้แผนภาพความคิด (Mind Mapping) ในการวางแผนกิจกรรมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน เพื่อช่วยให้เห็นขั้นตอนของงานอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนล่วงหน้าร่วมกับผู้นำชุมชน ซึ่งครูผู้สอนได้ให้ความคิดเห็นว่า

“การใช้ Mind Map ช่วยให้นักเรียนเห็นภาพรวมและเห็นว่าต้องทำอะไรบ้างก่อนเริ่มทำจริง มันทำให้เขาเรียนรู้ว่าจะไม่ทำอะไรไปเรื่อย ๆ แบบไร้ทิศทาง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการวางแผนอย่างมีระบบ โดยมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้

นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในด้านการวางแผนได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังส่งเสริมคุณลักษณะของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ให้สามารถคิด วิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างมั่นใจ

4) การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการและใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย เช่น ให้ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จากผ้าไหม การพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ เพื่อพัฒนาความคิดเด็กให้รู้จักการสร้างคุณค่าของสิ่งของในชุมชน รายละเอียดดังคำสัมภาษณ์

“เมื่อเด็กได้เรียนรู้จากชุมชน ดินนี้จะกระตุ้นให้เขาต่อยอดความรู้ด้วยความคิดสร้างสรรค์ค่ะ เช่น ให้ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จากผ้าไหม หรือคิดค้นเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในขั้นตอนการผลิตที่เด็กเห็นว่าเป็นปัญหา เช่น มีดหั่นใบหม่อนอัตโนมัติ หรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่งของการนำภูมิปัญญาเดิมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการและถ่ายทอดแนวคิดของตนเองลงบนงานจริง เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ และช่วยให้นักเรียนสามารถมองเห็นมิติใหม่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับครูผู้ให้สัมภาษณ์ที่นำแนวคิดคล้ายกันมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยกล่าวว่า

“เวลาสอนเรื่องเครื่องเงิน ผมจะให้เด็กๆ คิดแบบว่า ‘ถ้าอยากขายเครื่องเงินให้วัยรุ่น ต้องออกแบบอย่างไร’ เด็กบางคนเสนอใส่สายการ์ตูน บางคนเอาสัญลักษณ์ของโรงเรียนมาใส่ลงไป มันทำให้เขารู้ว่าเขาสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ จากของเดิมได้”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จะเห็นได้ว่าครูมีบทบาทในการสร้างบริบทที่เปิดกว้าง นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังเน้นการใช้กระบวนการสะท้อนผลการเรียนรู้ (reflection) และการนำเสนอผลงานต่อเพื่อนร่วมชั้น เพื่อให้ นักเรียนได้เห็นความหลากหลายของแนวคิด โดยกล่าวว่า

“เราจะให้เด็กๆ นำเสนอผลงานและอธิบายว่าได้อะไรมาจากไหน แล้วให้เพื่อนๆ ช่วยกันเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม มันทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะการคิดต่อยอดมากขึ้น”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์แต่ยังเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มอีกด้วย

เมื่อพิจารณาโดยรวมจากครูผู้ให้สัมภาษณ์ จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนมีลักษณะสำคัญอยู่ที่การเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิด การเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับโลกสมัยใหม่ และการจัดกระบวนการสะท้อนผลร่วมกับเพื่อน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าครูในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์มีความพยายามในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่ผสมผสานบริบทท้องถิ่นกับจินตนาการของนักเรียนได้อย่างลงตัว

2.4 ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยถ่ายทอดความรู้ด้านทักษะผู้ประกอบการโดยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชำนาญและประสบความสำเร็จ เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งในการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ในฐานะตัวแทนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการสอนรายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ในด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4.1 ด้านการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ โดยเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ทักษะมีดังนี้

1) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร ผ่านการให้นักเรียนได้ลงพื้นที่ไปฝึกการสื่อสารโดยใช้สัมภาษณ์ผู้รู้หรือกลุ่มอาชีพในชุมชน และให้ทดลองฝึกการนำเสนอสินค้าจากท้องถิ่น โดยนักเรียน จะต้องพูดให้ลูกค้าสนใจซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือทักษะการสื่อสารแบบผู้ประกอบการ ซึ่งจะพัฒนาให้เด็กกล้าแสดงออกมีความมั่นใจและสื่อสาร ดังรายละเอียดในบทสัมภาษณ์ที่ครูผู้สอนได้กล่าวไว้ว่า

“เราจะให้เด็กฝึกพูดนำเสนอผลิตภัณฑ์ของตัวเองครับ ต้องพูดได้ นำเสนอได้อย่างเหมาะสม ชัดเจน และน่าสนใจ เพราะถ้าเป็นผู้ประกอบการต้องสื่อสารกับลูกค้าได้”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูได้ออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ประกอบการ โดยให้นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม หรือผลิตภัณฑ์จากชุมชน เพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อสารกับลูกค้า ซึ่งถือเป็นการพัฒนาทักษะในบริบทที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนในการถ่ายทอดความรู้และแนวคิด

เช่นเดียวกันกับครูผู้สอนที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบลงพื้นที่จริง เพื่อให้ให้นักเรียนได้ใช้พัฒนาทักษะการสื่อสารจากการพูดคุยและสัมภาษณ์จริง ดังคำกล่าวของครูผู้สอนว่า

“ดิฉันจะให้นักเรียนลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ผู้รู้หรือกลุ่มอาชีพในชุมชนค่ะ เช่น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มย้อมสีธรรมชาติ หรือกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เด็กต้องเตรียมคำถามเอง ฝึกการพูดอย่างสุภาพ มีมารยาท และสามารถเรียบเรียงข้อมูลที่ได้มาเล่าสู่กันฟังในชั้นเรียน”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้นอกจากจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชนโดยตรง ยังเป็นการฝึกทักษะการฟัง การตั้งคำถาม การจดบันทึก และการถ่ายทอดข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของทักษะการสื่อสารในฐานะผู้ประกอบการ

2) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี โดยใช้วิธีให้นักเรียนได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาผ้าไหม หรือเครื่องเงิน ให้นำสินค้าเหล่านี้มาทำคลิปวิดีโอ หรือทำเพจขายของ รวมถึงเว็บไซต์หรืออินโฟกราฟิกนำเสนอองค์ความรู้ ทำให้เด็กได้ฝึกการใช้เทคโนโลยีเพื่อถ่ายทอดความรู้ได้อย่างสร้างสรรค์และทันสมัย ซึ่งครูผู้สอนได้กล่าวว่า

“ภูมิปัญญาอย่างผ้าไหม หรือเครื่องเงิน มันดูเป็นของโบราณใช่ไหมครับ แต่พอเด็กเอามาประยุกต์ แล้วใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น ทำคลิปวิดีโอ ทำReelสั้นๆ มันทำให้ดูน่าสนใจและเข้าถึงได้ง่ายขึ้นครับ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ครูได้ออกแบบกิจกรรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมอาชีพ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ฝึกใช้เครื่องมือดิจิทัลจริง เช่น โปรแกรมออกแบบ Canva การตัดต่อคลิปวิดีโอ รวมถึงการประยุกต์ใช้ AI เพื่อสร้างภาพสินค้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่ทันสมัย นำเสนอผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อจำลองกระบวนการขาย

สินค้าในตลาดจริง ทั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจของครูในการสร้างความพร้อมด้านเทคโนโลยีให้แก่ผู้เรียนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

นอกจากนี้ ยังพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ได้นำกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เช่นกัน โดยกล่าวว่า

“สำหรับทักษะด้านนี้ ดิฉันจะให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีในการผลิตชิ้นงานเลยคะ เช่น ในโครงการออกแบบลายมัดหมี่ จะมีการใช้โปรแกรม Geogebra ซึ่งบูรณาการกับกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ เด็กจะได้ฝึกออกแบบลวดลายผ้าไหมอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมีการใช้โปรแกรมนำเสนอ เช่น PowerPoint, Canva รวมถึงการตัดต่อวิดีโอเพื่อทำคลิปเผยแพร่ในโซเชียลมีเดีย”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ของครูผู้สอนจะเห็นได้ว่า ครูมีความเข้าใจในบริบทของตลาดยุคใหม่ และมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้เทคโนโลยีในกระบวนการออกแบบ คัดเลือก และนำเสนอผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผ่านโลกออนไลน์ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญากับนวัตกรรมได้อย่างสมดุล

3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน ซึ่งผู้สอนจะใช้วิธีให้นักเรียนได้วางแผนการลงพื้นที่เพื่อไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำผลิตภัณฑ์หรือองค์ความรู้ที่โดดเด่นมาทดลองวางแผนการขาย การเป็นผู้ประกอบการ เช่น การกำหนดยอดขายเท่าไร ต้องมีวัตถุดิบอะไรบ้าง ต้องใช้เวลาผลิตกี่วัน เหมือนเป็นการวางแผนธุรกิจเบื้องต้น เพื่อนักเรียนจะได้ฝึกการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการทำแผนล่วงหน้าและรายงานผลอย่างมืออาชีพ ดังคำกล่าวของครูผู้สอนว่า

“ในบางวิชาจะให้เด็กวางแผนธุรกิจเองครับ ตั้งแต่คิดสินค้าที่จะทำ ต้นทุน กำไร จุดคุ้มทุน ตั้งเป้าหมายยอดขาย ซึ่งมันคือกระบวนการคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ได้จริง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

“จะใช้วิธีให้นักเรียนได้วางแผนการลงพื้นที่เพื่อไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำผลิตภัณฑ์หรือองค์ความรู้ที่โดดเด่นมาทดลองขาย”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

จะเห็นว่าครูมีการจำลองสถานการณ์ธุรกิจจริงให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรม การคำนวณและวางแผนด้านเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น โดยใช้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม เครื่องเงิน มาเป็นบริบทในการเรียนรู้ นักเรียนจะได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ การวางแผนผลิต การตั้งเป้าหมายยอดขาย และการคำนวณจุดคุ้มทุน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของทักษะการวางแผนที่ ผู้ประกอบการควรมี

นอกจากนี้ ยังพบว่าครูผู้สอนมีแนวทางในการส่งเสริมทักษะด้านการวางแผนผ่าน กระบวนการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) โดยกล่าวว่า

“ดิฉันใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ STEM ค่ะ ซึ่งเด็กจะได้ฝึกคิดเป็นระบบ เริ่มจาก การระบุปัญหา วางแผน ทดลอง และปรับปรุงผลงาน ตัวอย่างที่เห็นชัดคือกระบวนการออกแบบ เชิงวิศวกรรมที่ใช้ทั้งหมด 6 ขั้นตอน เช่นเดียวกับหลักการของสะเต็มศึกษา ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีทักษะ การวางแผนที่เป็นรูปธรรม มีลำดับขั้น มีเป้าหมายที่ชัดเจน และสามารถประเมินตนเองได้ค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว จะเห็นว่าครูผู้สอนจะเน้นการสร้างระบบคิดที่เป็นขั้นตอน โดยให้นักเรียนเริ่มต้นจากโจทย์ที่สัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาเครื่องมือในครัวเรือน จากองค์ความรู้ในชุมชน จากนั้นนักเรียนจะต้องวางแผนออกแบบ ทดลองใช้งาน และปรับปรุงผลงาน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แนวทางนี้ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เชิงระบบ (systematic thinking)

4) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะผู้ประกอบการความคิดสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านการทดลองลงมือปฏิบัติ และจินตนาการออกแบบด้วยตนเอง เช่น การใช้ภูมิปัญญาแล้วพัฒนาให้เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ เช่น การนำองค์ความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติมาประยุกต์สร้างเป็นลายผ้าแนวร่วมสมัย หรือนำเอาเทคนิคการทอผ้าไหมแบบกี่โบราณมาผสมผสานกับการออกแบบลายกราฟิกดิจิทัล ร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของผู้เรียน ซึ่งนักเรียนมีการออกแบบ ลายผ้าของตัวเอง สามารถทอผ้าขายได้จริง เป็นสินค้าที่มีมูลค่าหลายหมื่น รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ให้มีรูปแบบที่ตอบโจทย์การใช้งานสมัยใหม่ รายละเอียดดังกล่าวสัมภาษณ์

“บางคนอย่างน้องเอี้ยวเนี่ย เขาเรียนรู้การทอผ้าไหมจากชาวบ้าน แล้วออกแบบลายผ้าของตัวเองได้เลยครับ จนทอผ้าขายได้จริง เป็นสินค้าที่มีมูลค่าหลายหมื่น ซึ่งนั่นแหละครับ คือการใช้ภูมิปัญญาแล้วพัฒนาให้เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ เป็นงานที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงมากเลยครับ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว ครูมีแนวทางในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดริเริ่ม พัฒนา และต่อยอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดนวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ตลาดยุคใหม่ เช่นเดียวกับกับครูผู้สอนที่กล่าวว่า

“ดิฉันจะให้เด็ก ๆ มองหาปัญหาที่เกิดจากชีวิตประจำวันในบริบทของชุมชนค่ะ เช่น มีนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่บ้านเลี้ยงไหม พอไปสัมภาษณ์ยายก็บอกว่าเจอปัญหาเวลาใช้มีดหั่นใบหม่อน เพราะมีดบาดมือ เด็ก ๆ ก็เลยพัฒนา มีดหั่นใบหม่อนแบบอัตโนมัติ ใช้พลังงานจากแบตเตอรี่ ไม่ต้องใช้ไฟฟ้า ใช้งานได้จริงในครัวเรือน”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Design Thinking หรือ Problem-based Learning โดยให้นักเรียนเริ่มจากการสังเกตปัญหาในชีวิตจริง นำมาวิเคราะห์ และออกแบบนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด ซึ่งเป็นการบ่มเพาะทักษะผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในการต่อยอดเป็นธุรกิจจริงได้ในอนาคต

2.5 ด้านการประเมินผล

ด้านการประเมินผลคือ การประเมินผลทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนหลังจากผ่านการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งในการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ในฐานะตัวแทนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการสอนรายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ในด้านการประเมินผล ผลจากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

2.5.1 วิธีการประเมินผลในการวัดความรู้และทักษะของนักเรียนที่ได้จากการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

พบว่า ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการประเมินผลในการวัดความรู้ และทักษะของนักเรียนที่ได้จากการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมากโดยวิธีการประเมินจะใช้รูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการประเมินจากครู เพื่อนร่วมกลุ่ม และชุมชน โดยจะประเมินทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์นักเรียน การตรวจชิ้นงาน

และการจัดนิทรรศการผลงาน ซึ่งในการประเมินผลผู้สอนจะกำหนดเกณฑ์ประเมินอย่างชัดเจนทั้งในด้านการสื่อสาร ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการวางแผน และด้านความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้การประเมินมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการเปิดเวทีให้ชุมชนเข้ามาร่วมประเมินและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ได้จริงสร้างอาชีพได้ในอนาคต และทำให้นักเรียนรู้สึกว่าผลงานของตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับ โดยเน้นการประเมินที่สะท้อนศักยภาพจริงของผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ผ่านการสังเกต การให้คะแนนผลงานจริง การประเมินจากภาระงาน (Performance-based assessment) และการประเมินตนเองของผู้เรียน รายละเอียดดังกล่าวในคำสัมภาษณ์

“เวลาผมสอนเรื่องผ้าไหม หรือผลิตภัณฑ์จากชุมชน เราจะใช้ชิ้นงานของนักเรียนมาเป็นเกณฑ์ประเมินครับ เช่น เด็กออกแบบลายผ้าไหมใหม่ หรือนำเสนอสินค้าชุมชน เราก็จะดูทั้งการคิดวิเคราะห์ การออกแบบ การสื่อสาร และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ครับ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากคำกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าครูมีแนวทางการประเมินผลที่ใช้ผลลัพธ์จากกิจกรรมจริงของผู้เรียนเป็นตัวชี้วัด โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการประเมินกระบวนการคิด ความคิดสร้างสรรค์ และการลงมือปฏิบัติ

นอกจากนี้ ครูผู้สอนได้กล่าวถึงแนวทางในการประเมินที่มุ่งวัดทักษะผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน โดยใช้แบบประเมินตนเองร่วมกับการสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูได้กล่าวว่า

“ครูก็จะมีวิธีการให้เด็กเขียนสะท้อนผลการเรียนรู้ค่ะ เช่น สิ่งที่เรียนรู้จากการไปศึกษา ภูมิปัญญาในชุมชน แล้วให้ประเมินตนเองว่าพัฒนาทักษะอะไรบ้าง แล้วจะนำอะไรไปใช้อย่างไร ต่อไปค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

แนวทางดังกล่าวเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะการรู้จักตนเอง และการกำกับการเรียนรู้ของตนเองอย่างเป็นระบบ

2.5.2 ด้านการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ โดยเป็นการประเมินผลจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ทักษะมีดังนี้

1) เกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินด้านการสื่อสาร เช่น วัดจากการที่เด็กพูดสื่อสารได้ชัดเจน ใช้คำเหมาะสม น้ำเสียงน่าสนใจ ความกล้าแสดงออก และการตอบคำถามจากครูหรือผู้ที่สนใจได้อย่างมั่นใจ รายละเอียดดังคำสัมภาษณ์

“ผมให้คะแนนจากการพูดเสนอสินค้าของนักเรียนเลยครับ เด็กจะต้องคิดคำพูดในการเสนอขาย เช่น จุดเด่นของสินค้า วิธีใช้ ความแตกต่างจากของที่มีอยู่ในตลาด และจะให้เพื่อนในห้องช่วยให้คะแนนด้วย”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

แนวทางนี้แสดงให้เห็นว่าครูผู้ให้สัมภาษณ์ใช้การประเมินแบบเพื่อนช่วยเพื่อนควบคู่กับการให้คะแนนจากครู ซึ่งทำให้นักเรียนมองเห็นมุมมองที่แตกต่าง ฝึกวิจารณ์ และสะท้อนผลการสื่อสารของเพื่อนร่วมชั้น การประเมินแบบนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาทักษะผู้เรียนอย่างแท้จริง และตรงกับที่ครูได้เล่าถึงประสบการณ์ของตนเองที่ได้กล่าวว่า

“เราใช้พฤติกรรมการพูดนำเสนอของนักเรียนในการประเมินค่ะ ดูว่าเด็กสามารถอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ชัดมั๊ย ใช้ภาษาถูกต้องมั๊ย มีความมั่นใจ และสื่อสารให้คนฟังเข้าใจได้มั๊ย ซึ่งเกณฑ์พวกนี้เราก็ทำไว้ให้ชัดเจนค่ะ เรื่องการใช้ภาษาให้ถูกต้อง การเรียบเรียงลำดับก่อนหลังอะไรพูดก่อนอะไรพูดหลัง สรุปประเด็นสำคัญ ความกล้าแสดงออก แล้วก็คือการตอบคำถามจากเพื่อนหรือผู้ที่สนใจค่ะ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการประเมินทักษะการสื่อสารมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งการพูดอย่างเป็นทางการและการตอบสนองในสถานการณ์จริง โดยใช้รูปแบบการประเมินตามผลงาน (Performance-based assessment) เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในบริบทของกิจกรรมจริง

2) เกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินด้านการใช้เทคโนโลยี เช่น ความสามารถในการใช้

โปรแกรมได้อย่างถูกต้อง การเลือกใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่เหมาะสม ความถูกต้องของข้อมูลที่จัดทำ และคุณภาพของชิ้นงานดิจิทัล เช่น คลิปวิดีโอ เว็บไซต์ หรืออินโฟกราฟิก มีการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเผยแพร่สินค้าในการทดลองเป็นผู้ประกอบการ พบว่าครูมีการออกแบบเกณฑ์การประเมินแบบ Rubric ที่มีเกณฑ์ชัดเจนทั้งในด้านการเลือกใช้เครื่องมือ ความคิดสร้างสรรค์ การนำเสนอข้อมูล และความสามารถในการเผยแพร่ผลงานให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจง่าย ดังคำกล่าวของครูผู้สอน ว่า

“เราจะให้เขาวางแผนเองเลยว่าอยากใช้เทคโนโลยีอะไรในการสื่อสาร เช่นมีคนเลือก Canva ทำเป็นโปสเตอร์ บางคนใช้มือถือถ่ายคลิป บางคนลองใช้ TikTok หรือ PowerPoint แล้วบันทึกเสียงใส่เอง เราก็ให้คะแนนตามขั้นตอนเลย ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ ไปจนถึงการเผยแพร่เลยครับ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้เกณฑ์ที่วัดได้หลากหลายมิติ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเครื่องมือที่ตนเองถนัด ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และสื่อสารออกสู่สาธารณะอย่างเป็นระบบ

3) เกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินด้านการวางแผน เช่น ประเมินจากการจัดทำแผนงาน ความชัดเจนของเป้าหมาย การแบ่งหน้าที่ ความตรงต่อเวลา และการติดตามผลการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ และในด้านการประเมินผลด้านทักษะการวางแผนของผู้เรียนมีการใช้เกณฑ์ที่ใช้วัดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การวางแผนลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน และการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการกำกับการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รายละเอียดดังบทสัมภาษณ์

“เราจะให้เด็กเขียน Business Plan ค่ะ เป็นรายงานชุดเลย ต้องมีการคำนวณต้นทุน ตั้งราคาขาย วางแผนโปรโมชันด้วย ครูจะมีแบบประเมินเป็นช่อง ๆ ไปเลยว่าครบถ้วนไหม สมเหตุสมผลไหม ใช้ข้อมูลจริงไหม แล้วถ้าลงมือทำแล้วตรงตามแผน ก็จะได้คะแนนสูง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

แสดงให้เห็นว่า การประเมินแบบ Authentic Assessment ที่เน้นการให้ผู้เรียนสร้างชิ้นงานหรือโครงการจริง และประเมินตามความสามารถในการวางแผน คิดวิเคราะห์ และเชื่อมโยงกับ

สถานการณ์จริง นอกจากนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์ดัชนีตัวชี้วัดที่ชัดเจนแล้ว ครูยังให้การประเมินแบบประเมินตามความสามารถของผู้เรียน ตามคำกล่าวของครูผู้สอนดังนี้

“เด็ก ๆ ต้องเขียนแผนของตัวเองค่ะว่าจะผลิตอะไร ทำจากอะไร ต้นทุนเท่าไร ใช้เวลากี่วัน ผลิตได้กี่ชิ้น ต้องมีแผนรายสัปดาห์ รายวัน ซึ่งเราจะดูเลยว่าเขาเขียนแผนครบถ้วนไหม และสามารถทำตามแผนที่วางไว้หรือเปล่า ถ้าเขาทำได้ ก็ถือว่าเขามีทักษะการวางแผนที่ดี”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าเกณฑ์การประเมินที่ใช้จะพิจารณาความสามารถของผู้เรียนในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย การจัดสรรเวลา ทรัพยากร และความสามารถในการดำเนินงานให้สำเร็จตามแผน และทักษะด้านการวางแผนของผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมผ่านกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้คิดและกำกับการเรียนรู้ของตนเอง

4) เกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินด้านความคิดสร้างสรรค์ เช่น การประเมินจากชิ้นงานในเชิงคุณค่าและมูลค่า ผ่านความแปลกใหม่ของแนวคิด การนำภูมิปัญญามาต่อยอด การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และความสามารถในการคิดนอกกรอบเพื่อสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชน รวมถึงสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าที่มีความโดดเด่น รายละเอียดดังกล่าวสัมภาษณ์

“เกณฑ์ที่ใช้ประเมินด้านนี้ เราจะดูว่าผลงานหรือแนวคิดนั้นสามารถต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่เดิมได้ไหม มีความคิดริเริ่มใหม่หรือเปล่า และสอดคล้องกับสิ่งที่อยู่ในพื้นที่ใหม่ เช่น ถ้าทำของจากผ้าไหม ก็ต้องคิดให้น่าสนใจขึ้นกว่าเดิม”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการประเมินผลการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้เกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่เน้นความสามารถในการคิดอย่างมีจินตนาการ การออกแบบสิ่งใหม่ และการดัดแปลงองค์ความรู้ในชุมชนให้เกิดคุณค่าใหม่ในบริบทของผู้เรียน โดยเฉพาะในการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือการสร้างแนวคิดธุรกิจที่แสดงถึงความคิดริเริ่ม ตัวอย่างเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ ความแปลกใหม่ของแนวคิด ความเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน การประยุกต์ใช้วัสดุในท้องถิ่น และศักยภาพในการพัฒนาต่อยอด ดังเช่นบทสัมภาษณ์

“เรามีเกณฑ์ที่เน้นเรื่องความทันสมัย ความสามารถในการเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน และความสามารถในการนำเสนอให้เข้าใจง่าย โดยให้นักเรียนอธิบายได้ว่าแนวคิดของตนมาจากอะไร มีการปรับจากต้นแบบเดิมอย่างไร และจะตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายใด ซึ่งเราพบว่าเด็กกล้าแสดงออกมากขึ้น และคิดได้ลึกซึ้งขึ้นจากการที่เรารู้ว่าครูจะฟังเขาจริง ๆ ไม่ใช่แค่ให้คะแนนจากของที่ทำเสร็จ”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

ดังนั้น ครูให้ความสำคัญกับการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ โดยใช้เกณฑ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การคิดริเริ่ม การออกแบบใหม่ และการดัดแปลงความรู้ดั้งเดิมให้เกิดคุณค่าในรูปแบบร่วมสมัย นอกจากนี้ ครูยังพิจารณาความสามารถในการอธิบายแนวคิด การเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน และการนำเสนออย่างเข้าใจง่าย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกและพัฒนาแนวคิดอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะต่อสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ในมุมมองของครูผู้สอน

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในฐานะตัวแทนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการสอนรายวิชาหรือกิจกรรมที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีการให้ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

1) สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สุรินทร์ส่วนมากจะอยู่ในลักษณะของโครงการ หรือกิจกรรมพิเศษเพิ่มเติมมากกว่าในแผนการสอนอย่างชัดเจน ซึ่งทางโรงเรียน ควรจะมีการจัดทำแนวทางร่วมกัน เช่น แผนบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และกำหนดว่าในแต่ละกลุ่มสาระจะส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านใด เช่น สังคมศึกษาอาจเน้นวางแผนและวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ ภาษาไทยเน้นการสื่อสาร คอมพิวเตอร์เน้นเทคโนโลยี ศิลปะเน้นความคิดสร้างสรรค์รายละเอียดดังกล่าว

“หลายโรงเรียนยังไม่ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบเต็มรูปแบบ ควรมีแนวทางร่วมกันในแต่ละกลุ่มสาระ เช่น สังคมศึกษาก็อาจเน้นวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ ภาษาไทยเน้นสื่อสาร คอมพิวเตอร์เน้นเทคโนโลยี และศิลปะก็เน้นความคิดสร้างสรรค์”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์นี้ แสดงให้เห็นว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ยังไม่เป็นระบบและไม่ได้บรรจุไว้ในแผนการสอนหลัก ส่วนใหญ่ปรากฏในรูปแบบโครงการหรือ กิจกรรมเสริมในบางรายวิชา เช่น ศิลปะ ภาษาไทย และสังคมศึกษา ครูผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะว่า ควรจัดทำแนวทางหรือกรอบการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระวิชา เพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

2) บูรณาการความร่วมมือทั้งจากโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ถาวรในชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และควรให้ครูได้รับการอบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เผยแพร่ผลงาน ในเวทีต่าง ๆ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังข้อเสนอแนะ ของครูผู้สอนว่า

“โรงเรียนควรมีการสร้างเครือข่ายกับชุมชน เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ ช่างฝีมือ กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้เด็ก ๆ ได้ลงพื้นที่ปฏิบัติจริง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ใช่ เป็นเรื่องที่เรียนแคในห้องเรียน”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, เมษายน 2568

ข้อเสนอแนะจากครูผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างกลไกความร่วมมือ ที่ชัดเจน ทั้งด้านบทบาท หน้าที่ การบริหารทรัพยากร และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แหล่ง เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ถาวร สนับสนุนการเรียนรู้อย่างยั่งยืน และเป็นส่วน หนึ่งของระบบการศึกษาท้องถิ่นในระยะยาว

3) โรงเรียนหรือชุมชนควรวางวิธีสนับสนุน เช่น มีงบประมาณสำหรับโครงการ มีเวทีให้นักเรียนได้ขายของจริง หรือเชิญผู้ประกอบการในชุมชนมาให้คำแนะนำ เพื่อให้กระบวนการ เรียนรู้สามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้ในอนาคต รายละเอียดดังกล่าวสัมภาษณ์

“ถ้าโรงเรียนจะส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้จริงจัง มันต้องมีแผน สนับสนุนที่ชัดเจน เช่น ให้ครูมีเวลาดลงพื้นที่ มีวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนรู้ และมีการเชิญปราชญ์หรือ วิทยากรที่มีความรู้จริงในชุมชนมาช่วยจัดกิจกรรมร่วมด้วย ไม่ใช่แค่ให้ครูทำคนเดียว”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ ครูผู้สอนเห็นว่าการสนับสนุนการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่ เพียงพอ จำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และ

บุคลากรจากภายนอกโรงเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดผลจริงและยั่งยืน สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของครูผู้สอนที่กล่าวไว้ว่า

“อยากให้มีการจัดตั้ง ‘ศูนย์การเรียนรู้ถาวร’ ที่อยู่ในชุมชนเลยคะ เช่น ศูนย์ทอผ้าไหม หรือกลุ่มแม่บ้านที่ทำสินค้า OTOP ซึ่งเด็กสามารถเข้าไปเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง และมีครู ภูมิปัญญา และผู้ประกอบการช่วยกันดูแล เด็กจะได้ฝึกทำ ฝึกขายของจริง ได้ประสบการณ์จริง”

ครูผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เมษายน 2568

จากคำกล่าวข้างต้น พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายที่หลากหลายทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้การเรียนรู้มีความยั่งยืนและสามารถเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง จำเป็นต้องมีระบบการสนับสนุนทั้งจากภายในโรงเรียนและภายนอกที่ชัดเจนที่สนับสนุนให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นำไปสู่การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญใน 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การเตรียมการ การปฏิบัติ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประเมินผล ซึ่งในแต่ละด้านนั้น มีความสอดคล้องต่อการส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนในหลายมิติ โดยสามารถสรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 4 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน	การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ
1. ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทักษะการสื่อสาร สื่อสารกับชุมชนผ่านกิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับประชาชน - การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี ใช้แหล่งข้อมูลออนไลน์สนับสนุนการออกแบบแผนเรียนรู้ - การพัฒนาทักษะด้านการวางแผน ร่วมกำหนดกิจกรรมกับเพื่อนตามบริบทของท้องถิ่น - การพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ เสนอรูปแบบกิจกรรมใหม่ที่แตกต่างจากแนวเดิม

ตารางที่ 4 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้ของ ครูผู้สอน	การจัดการเรียนการสอน/ กิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ
2. ด้านการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทักษะการสื่อสาร ประสานงานกับแหล่งเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมร่วมกับกลุ่ม - การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี เลือกใช้สื่อดิจิทัลในการจัดเตรียมอุปกรณ์และข้อมูล - การพัฒนาทักษะด้านการวางแผน ร่วมกันวางแผนทางการเตรียมงานทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ - การพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นกิจกรรมใหม่จากวัสดุในพื้นที่หรือปัญหาที่พบ
3. ด้านการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทักษะการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับปราชญ์และเพื่อนร่วมกิจกรรม - การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี บันทึกกระบวนการเรียนรู้ผ่านคลิปวิดีโอหรือภาพถ่าย - การพัฒนาทักษะด้านการวางแผน ดำเนินงานตามขั้นตอนที่ออกแบบไว้ - การพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ - ผลิตชิ้นงานใหม่โดยต่อยอดจากภูมิปัญญาที่เรียนรู้
4. ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทักษะการสื่อสาร ซักถามปราชญ์เพื่อทำความเข้าใจวิธีการผลิตหรือขั้นตอนต่าง ๆ - การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี ใช้โทรศัพท์มือถือบันทึกกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำเสนอ - การพัฒนาทักษะด้านการวางแผน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในบริบทของห้องเรียน - การพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ดัดแปลงขั้นตอนหรือเทคนิคจากชุมชนให้เหมาะกับผู้เรียน

ตารางที่ 4 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้ของ ครูผู้สอน	การจัดการเรียนการสอน/ กิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ
5. ด้านการประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทักษะการสื่อสาร นำเสนอผลงานผ่านการพูดหรืออภิปรายอย่างมีจุดยืน - การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี สรุปข้อมูลจากแหล่งออนไลน์เพื่อประกอบการประเมินตนเอง - การพัฒนาทักษะด้านการวางแผน สะท้อนการดำเนินกิจกรรมโดยเรียงเนื้อหาเป็นลำดับ - การพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ นำเสนอผลงานในรูปแบบที่แสดงอัตลักษณ์เฉพาะตน
6. ข้อเสนอแนะต่อการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทักษะการสื่อสาร จัดเวทีให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนแนวคิดต่อสาธารณะ - การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี พัฒนาเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้ประเมินทักษะผู้ประกอบการ - การพัฒนาทักษะด้านการวางแผน ควรได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายเพื่อการจัดกิจกรรมอย่าง ยั่งยืน - การพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้นักเรียนถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบใหม่ ๆ

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยวิธีการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และทักษะผู้ประกอบการที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ และ 3) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะ

เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสามารถนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน รวมทั้ง 15 คน เพื่อให้ทราบแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยผลการศึกษาสามารถอธิบายได้ ดังนี้

จากการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ โดยวิธีการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) ขั้นตอนวางแผน 2) ขั้นตอนเตรียมการ 3) ขั้นตอนการปฏิบัติ 4) ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญา และ 5) ขั้นตอนประเมินผล ในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ด้านขั้นตอนวางแผน

ขั้นตอนวางแผน คือ การวางแผนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน จากนั้นกำหนดแผนการสอนที่เชื่อมโยงกับหลักสูตร พร้อมจัดกิจกรรมและทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ในขั้นตอนการวางแผนถือเป็นขั้นตอนที่มีส่วนสำคัญอย่างมากในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน โดยมีกระบวนการดังนี้

1.1 สืบค้นพื้นที่และวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองว่าสิ่งที่โดดเด่น และมีความเป็นเอกลักษณ์คือภูมิปัญญาด้านใด ซึ่งในบริบทพื้นที่ครั้งนี้คือ ภูมิปัญญาด้านผ้าไหม และการทอผ้า จากนั้นดำเนินการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิเคราะห์เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทและพื้นที่ในการศึกษาของโรงเรียน

1.2 ศึกษาหลักสูตรและพิจารณาขอบข่ายของหลักสูตร เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่าหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในการจัดทำหลักสูตร จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการบูรณาการความรู้เพื่อกำหนดหลักสูตรที่เหมาะสม โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

1.3 จัดทำแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นในหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้และเนื้อหาวิชาที่เหมาะสม

1) สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่ประยุกต์การในเรื่องฟังก์ชัน ซึ่งเป็นการถอดฟังก์ชันมาออกแบบลายในโปรแกรม gogebra

2) สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี ที่เน้นการสื่อสารการนำเสนอสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นให้น่าสนใจ

3) สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา เป็นหลักสูตรที่ให้ความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ ข้อมูลพื้นฐาน เช่น การให้นักเรียนรู้จัก GI (Geographical Indication) ของผ้าไหมสุรินทร์ ในฐานะสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ โดย GI ในผ้าไหมสุรินทร์เป็นการรับประกันว่าผ้าไหมนั้นมาจากสุรินทร์ และมีลักษณะเฉพาะที่มาจากภูมิปัญญาและกระบวนการผลิตท้องถิ่น ความรู้ส่วนนี้สามารถไปใช้กับชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า

4) สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่เน้นการทดลองโครงการการย้อมสีผ้าไหม การออกแบบนวัตกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นต้น

5) สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เป็นหลักสูตรที่เน้นการสื่อสารเพิ่มทักษะการนำเสนอของนักเรียนให้เป็นสากลทำให้นักเรียนสามารถสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาแก่ชาวต่างชาติได้

6) สาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นหลักสูตรที่เน้นการออกแบบศิลปะให้สินค้าผ้าไหมมีความสวยงามโดดเด่น เป็นต้น

ทั้งนี้การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของพื้นที่

1.4 วางแผนกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเรียน ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน จำเป็นต้องคัดเลือกกลุ่มนักเรียนที่มีความสนใจ เนื่องจากจะได้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้สูงสุด รวมถึงการกำหนดช่วงชั้นในการจัดแผนการเรียนการสอน เช่น

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนรู้ด้านประวัติความเป็นมา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรียนรู้การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศึกษาเกี่ยวกับการมัดหมี่

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรียนรู้ด้านการย้อม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรียนรู้ด้านการทอ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรียนรู้ด้านการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์

1.5 วางแผนกำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน ให้มีความเหมาะสม เช่น การจัดการเรียนการสอน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยต่อห้องเรียนจะมีการจัดการเรียนรู้ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในกรณีการฝึกทดลองเช่น การทอผ้า อาจใช้เวลามากกว่า 4 ชั่วโมง ทางโรงเรียนจำเป็นต้องทำหนังสือขออนุญาตผู้ปกครองในการสอนนอกเวลา เป็นต้น รายละเอียดดังกล่าวคำสัมภาษณ์

“สำรวจก่อนนะคะว่าในท้องถิ่นเรามีอะไรบ้าง ก็คือถ้าเด็กเด็กจะรู้จักภูมิปัญญาได้มันต้องมาจากการสำรวจในท้องถิ่นนะคะ ซึ่งในจังหวัดสุรินทร์มันหลากหลายมาก เพราะว่าเรามีเป็นพหุวัฒนธรรมนะคะ แล้วมาจัดสร้างเป็นพวกหลักสูตรประจำสถานศึกษานะคะ”

คุณครูโรงเรียนสังขะ, เมษายน 2568

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการวางแผนที่เริ่มต้นจากการศึกษาทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครู ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือบูรณาการในกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการในบริบทที่แท้จริง

การวางแผนถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มได้นำเสนอว่า โรงเรียนหลายแห่งในจังหวัดสุรินทร์ มีการวางแผนโดยการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปในแผนการจัดการเรียนรู้ พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ชัดเจนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ดังคำกล่าวของผู้เชี่ยวชาญจากโรงเรียนเทศบาล 2 ที่สะท้อนกระบวนการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมไว้ว่า

“ทำหลักสูตรได้มาทำหลักสูตรที่โรงเรียนเทศบาล 3 เป็นรายวิชาเพิ่มเติมนะคะ มีผลการเรียนรู้นะคะ จัดการเรียนการสอน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์นะคะ”

ผู้เชี่ยวชาญ (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2), เมษายน 2568

จากคำกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนในพื้นที่ที่มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรายวิชาเพิ่มเติมอย่างเป็นรูปธรรม โดยการกำหนดเวลาเรียนอย่าง

เหมาะสมในแต่ละสัปดาห์ และมีผลการเรียนรู้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังพบว่าครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเนื้อหาให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน ทำให้ทราบว่าขั้นการวางแผนถือเป็นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงของกระบวนการเรียนรู้

นอกจากการจัดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมและมีการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสมแล้ว การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและทรัพยากรท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองเรียนรู้ผ่านโครงการย่อย ๆ ที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาในพื้นที่จริงได้ ดังกล่าวของกำนันหมู่บ้านประดู่ทอง ที่กล่าวถึงการสร้างโอกาสให้กับเยาวชนในชุมชนว่า

“เอาเด็กเด็กในหมู่บ้านมาทำโครงการเล็กๆ ให้ให้คนที่มีความรักจริงจังจริงตรงนี้เข้ามา”

ผู้เชี่ยวชาญ (กำนันหมู่บ้านประดู่ทอง), เมษายน 2568

จากบทสนทนาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าชุมชนให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้เรียนที่มีความสนใจและพร้อมเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นจริง ๆ โดยการสร้างโครงการขนาดเล็กเป็นพื้นที่ทดลองเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะในบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเชื่อมโยงกับหลายวิชา ไม่ใช่วิชาใดวิชาหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและบริบทท้องถิ่นอย่างชัดเจน ดังคำกล่าวของผู้เรียนว่า

“กิจกรรมบูรณาการร่วมกับ 8 กลุ่มสาระครับ เรียกว่าไฮดรอเวย์ ซึ่งตั้งแต่หนึ่งก็จะจะเป็นชุมชน จะเป็นฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษา ประวัติความเป็นมาก่อนครับ ม.2 ก็จะเป็นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ม.3 ก็จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมัดหมี่ ม.4 จะเป็นการย้อม ม.5 จะเป็นการทอ และ ม.6 ก็จะเป็นผลิตภัณฑ์”

นักเรียนสวยวิทยากร, เมษายน 2568

จากข้อความดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการวางแผนหลักสูตรร่วมกับชุมชนเพื่อให้หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้สะท้อนความต้องการและบริบทของผู้เรียนอย่างแท้จริง และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้บริบทของชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

“การเรียนรู้ว่า จีไอ ภาษาไทยเค้าเรียกอะไรนะ ที่ที่เอาเครื่องหมายจีไอไปเป็นข้อบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในการผลิตเส้นไหมกับกับพวกข้าวหอมมะลิอะไรอย่างงี้”

ผู้เชี่ยวชาญ (ผู้ประกอบการอาชีพทอผ้าไหม), เมษายน 2568

จากคำกล่าวดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดการวางแผนที่ยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีการบรรจุองค์ความรู้ด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนถึงความตั้งใจในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในด้านการตลาด การสร้างเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ และแนวทางการยกระดับสินค้าชุมชนผ่านมาตรฐานสากล

จากบทสัมภาษณ์ทั้งหมด พบว่า แนวทางการวางแผนในกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ ได้รับการพัฒนาจากบริบทของชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงมิติทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทำให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการได้อย่างเป็นระบบ และมีจุดมุ่งหมายในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ตลาดที่กว้างขึ้นในอนาคต

2. ด้านขั้นการเตรียมการ

ขั้นการเตรียมการ คือ การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ในขั้นตอนการเตรียมการถือเป็นขั้นตอนที่มีส่วนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน โดยมีกระบวนการดังนี้

2.1 ประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน โดยกลุ่มเป้าหมายหลักในการประชุมคือ 1) ฝ่ายบริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน เนื่องจากฝ่ายบริหารเป็นผู้วางแผนนโยบายและให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ และครูผู้สอนคือผู้นำแนวทางไปดำเนินการให้เห็นผลสำเร็จ 2) ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาในพื้นที่ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องมีแหล่งเรียนรู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการศึกษา 3) นักเรียน คือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องคัดเลือกจากผู้ที่มีความสนใจและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปต่อยอดการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต และ 4) ผู้ปกครอง เนื่องจากในการทำกิจกรรม/ ทัศนศึกษา/ แหล่งเรียนรู้ ในพื้นที่

ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน และต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครองทุกครั้ง เพื่อความปลอดภัยในการจัดการเรียนรู้

2.2 จัดหางบประมาณ เนื่องจากในการทำกิจกรรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน โดยเฉพาะในภูมิปัญญาด้านการทอผ้า จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากการศึกษาต้องมีสถานที่ 1) โรงเรือนในการทอผ้า 2) เครื่องทอผ้าหรือก็เป็นเครื่องมือหลักที่ใช้ในการทอผ้าไหม 3) กระจวยซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่หลอดไหมเส้นพุ่ง เพื่อสอดเส้นไหมผ่านเส้นไหมยืน ทำให้เกิดการขัดกันของเส้นไหมและเกิดลวดลาย 4) หลอดด้าย (ไหม) 5) ฝีม อุปกรณ์ที่ใช้กระทบเส้นไหมพุ่งให้เรียงสนิทกับเส้นไหมยืน ทำให้เนื้อผ้าแน่น 6) ไม้เหยียบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการควบคุมการขึ้นลงของเส้นไหมยืน ช่วยในการเปลี่ยนสีและสร้างลวดลาย และ 7) อุปกรณ์อื่นๆ สำหรับการเรียนรู้ เช่น ไม้ทะนุด ไม้แช่ ไม้กำมปู และกรงสำหรับมัดหมี่ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการเรียนรู้

2.3 การประสานงาน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญก่อนที่จะดำเนินการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำได้โดย 1) ติดต่อประสานไปยังผู้บริหารระดับท้องถิ่น หรือเทศบาล ชุมชนในบ้าน ผู้นำที่สามารถให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร หรือ ผู้รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนให้นักเรียนไปเรียนรู้ รายละเอียดดัง คำสัมภาษณ์

“คือถ้าในโรงเรียนผู้บริหารสูงสุด ถ้าเขาสนใจมาโฟกัสเรื่องนี้ได้หมดอะคะยังผู้บริหารไม่ได้ support ก็จะไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาตัวนี้ได้ใช้ก็คือถ้าเราได้ตัวนี้แล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นตรวจต่อเป้าหมายเนี่ย วัสดุอุปกรณ์เลี้ยงนะคะเยอะแล้วก็ลงทุนก็ไม่ใช่ว่าแน่นอนนะคะเยอะเหมือนกัน”

ผู้เชี่ยวชาญ (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2) , เมษายน 2568

จากคำกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในขั้นเตรียมการ โดยเฉพาะในด้านการกำหนดนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หากผู้บริหารให้ความสำคัญ กระบวนการเตรียมการจะสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของการเตรียมความพร้อมด้านเนื้อหาและผู้สอน ครูผู้สอนจากโรงเรียนสังขะได้สะท้อนว่า

“เราต้องสอนทฤษฎีเบื้องต้นแล้วก็ให้ไปเจอกับแม่แม่แล้วแม่แม่ปราชญ์ชาวบ้านก็จะสอนภาคปฏิบัติที่ลงลึกไปอีกค่ะ แม่แม่ก็จะสอนลึกลงไปอีกแล้วก็พอสรุปสุดท้ายแล้วสอนได้สำเร็จจบหลักสูตร”

คุณครูผู้สอน (โรงเรียนสังขะ), เมษายน 2568

แนวทางดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เริ่มต้นจากเนื้อหาเชิงทฤษฎีในห้องเรียนและนำไปสู่ภาคปฏิบัติจริงในชุมชน โดยมีปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่เป็น ครูภูมิปัญญา หรือ ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา เป็นผู้ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เชิงลึก ด้านวัฒนธรรม การผลิต และทักษะที่ใช้จริง

“การทำงานของผู้บริหารระดับท้องถิ่น หรือเทศบาล ชุมชนในบ้าน ผู้นำเฝ้า ถ้าเอาใจใส่แล้วก็เสนอโครงการเข้าไปในในเรื่องของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเขาก็น่าจะยินดีที่จะให้การสนับสนุน”

ผู้เชี่ยวชาญ (กำนันหมู่บ้านประตูทอง), เมษายน 2568

จากคำกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นกลไกสนับสนุนที่สำคัญ โดยเฉพาะด้านงบประมาณ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก

ดังนั้น ขั้นตอนเตรียมการของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีลักษณะเป็นความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างโรงเรียน ชุมชน ผู้บริหาร และหน่วยงานท้องถิ่น ทั้งในด้านการวางแผนสนับสนุน การเตรียมครูและเนื้อหาวิชา การจัดหาทรัพยากร ตลอดจนการประสานปราชญ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง อันเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างยั่งยืนในบริบทท้องถิ่นสุรินทร์

3. ด้านขั้นการปฏิบัติ

ขั้นการปฏิบัติ คือ ขั้นการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ในขั้นการปฏิบัติถือเป็นขั้นตอนที่มีส่วนสำคัญอย่างมากในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน โดยมีกระบวนการดังนี้

3.1 ปฏิบัติตามหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้วางแผนไว้ในขั้นตอนแรก โดยเป็นการปฏิบัติแบบนาร่องในพื้นที่โรงเรียนที่มีความพร้อม เช่น โรงเรียนสวย ที่มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องผ่านหลักสูตรการบูรณาการทุกรายวิชา ทุกสายชั้นตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอาจต้องมีการปรับให้เหมาะสมตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้วางแผนไว้เพื่อให้ นักเรียนสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นผู้ประกอบการได้ในอนาคต

3.2 กำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการโดยแบ่งเป็น 1) การเรียนรู้ภาคทฤษฎีจากครูผู้สอนในชั้นเรียน จะเป็นการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างความเข้าใจในทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสำคัญในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น ทักษะการสื่อสาร เช่น การนำเสนอสินค้าการโพสต์ การไลฟ์สด การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทอ ทักษะด้านการวางแผน เช่น การทำบัญชี รายรับรายจ่าย คำนวณต้นทุนการจ่ายภาษี และทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ 2) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงพื้นที่ในการฝึกปฏิบัติ และบันทึกสรุป รายงานผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยอาจดำเนินการในรูปแบบโครงการในชั้นเรียนตามความเหมาะสม และให้ปราชญ์ชาวบ้านสอนภาคปฏิบัติที่ให้นักเรียนสามารถทอผ้าและผลิตสินค้าจากชุมชนได้ รายละเอียดดังคำสัมภาษณ์

ครูผู้สอนคนที่ 1 จากโรงเรียนสังขะ ได้นำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมที่เริ่มต้นจากการสอนภาคทฤษฎีในห้องเรียน ก่อนจะนำผู้เรียนไปพบกับปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในภาคปฏิบัติที่ลึกซึ้งมากขึ้น โดยกล่าวว่า

“สอนทฤษฎีเบื้องต้นแล้วก็ให้ไปเจอกับแม่แล้วแม่แม่ปราชญ์ชาวบ้านก็จะสอนภาคปฏิบัติที่ลงลึกไปอีกค่ะ แม่แม่ก็จะสอนลึกลงไปอีกแล้วก็พอสรุปสุดท้ายแล้วสอนได้สำเร็จจบหลักสูตร”

คุณครูผู้สอนคนที่ 1 (โรงเรียนสังขะ), เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ พบว่า ครูผู้สอนได้จัดการเรียนรู้โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงในบริบทที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยอย่างมากให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ และจากบทสัมภาษณ์ข้างต้นครูผู้สอนได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดของการเรียนรู้ในชั้นปฏิบัติโดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง โดยเฉพาะในด้านการจัดการทางธุรกิจพื้นฐาน รายละเอียดดังคำสัมภาษณ์

“ก็อยากให้เห็นได้จริง เช่น การทำบัญชี รายรับรายจ่าย คำนวณต้นทุนการจ่ายภาษี
นะคะ”

คุณครูผู้สอนคนที่ 2 (โรงเรียนสังขะ), เมษายน 2568

การบูรณาการทักษะการเงินและการบริหารจัดการขั้นพื้นฐานในการเรียนรู้ไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพได้จริง และในขณะเดียวกัน ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ประกอบการ ไลฟ์สดขายผ้าไหม ได้เน้นย้ำถึงบทบาทของสื่อดิจิทัลในชั้นการปฏิบัติ โดยกล่าวว่า

“เด็กยุคใหม่ก็คือการการใช้สื่อโซเชียล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการโพสต์ การไลฟ์สด
นะครับ ก็มีส่วนสำคัญ”

ผู้เชี่ยวชาญ (ผู้ประกอบการขายผ้าไหม), เมษายน 2568

คำกล่าวนี้สะท้อนถึงการบูรณาการทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ในบริบทของ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในการต่อยอดผลิตภัณฑ์และนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์
เพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้และการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

กล่าวได้ว่าชั้นการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์
มีลักษณะของการผสมผสานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เน้นการ
มีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น เสริมสร้างทักษะทางธุรกิจพื้นฐาน และพัฒนา
เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างผู้เรียนให้มีทักษะผู้ประกอบการที่
เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต

4. ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชั้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นขั้นตอนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ด้านทักษะ
ผู้ประกอบการให้นักเรียน โดยนักเรียนจะได้เรียนรู้จากผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญที่มีความชำนาญ
และประสบความสำเร็จด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้าและเครื่องประดับเงิน เพื่อพัฒนาทักษะ
ผู้ประกอบการของนักเรียน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นพ้องว่า ขั้นตอนนี้มี
ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ
ผู้ประกอบการ

4.1 ครูผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการจัด
กิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา
ท้องถิ่นกับทักษะผู้ประกอบการ ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวิจัย ให้นักเรียนทดลอง

ออกแบบสีเดดผ้าใหม่ให้มีความสวยงามและแตกต่างจากเดิม หรือการเรียนรู้เรื่องการย้อมสีในวิชาชีววิทยา โดยศึกษากระบวนการย้อมสีผ้าโดยใช้ความรู้จากชุมชน พร้อมส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและสามารถประยุกต์ใช้ในชุมชน

4.2 ประชาชนชุมชนดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักเรียนโดยเน้นการปฏิบัติจริง และความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียน สำหรับนักเรียนที่ยังไม่มีพื้นฐานจะเริ่มสอนจากทักษะง่าย ๆ เช่น การทำความเข้าใจกับคำศัพท์อุปกรณ์การทอผ้า และออกแบบที่ทอขนาดเล็กเหมาะสมกับนักเรียน เช่น การทอผ้าพันคอ เพื่อให้ฝึกปฏิบัติได้จริงโดยใช้เวลาไม่มาก

ดังนั้น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จริงในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความหลากหลายทั้งในด้านการบูรณาการเนื้อหาวิชากับกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวบ้านและชุมชนในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนจากโรงเรียนสุรวิทยาคาร ได้นำเสนอการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของโครงการ โดยใช้สารจากธรรมชาติในกระบวนการทดลอง ซึ่งผสมผสานกับเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์ เช่น

“สอนแบบการวิจัย เช่น ใช้สารนี้ใช้เป็นตัวทำลายอย่างนี้น้องบอกอะคะ มันเป็นวิทยาศาสตร์เราก็อาจจะใช้เอ็กทานอลตัวนี้หรือใช้อะลิโตนหรืออะไรคือมันเป็นโครงการ”

ครูผู้สอน (โรงเรียนสุรวิทยาคาร), เมษายน 2568

แนวทางนี้สะท้อนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเชิงวิทยาศาสตร์ร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การวางแผน การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ผ่านการลงมือทำจริง และในขณะเดียวกันนักเรียนจากโรงเรียนสวายวิทยาคาร ได้อธิบายว่า ครูผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกับวิชาชีววิทยา โดยใช้ภูมิปัญญาการย้อมสีผ้าจากชุมชนมาเป็นเนื้อหาเรียนรู้ เช่น

“บูรณาการอย่างเช่น วิชาชีวะก็จะเป็นเรียนเรื่องการย้อมด้วยครีบ ต่างกันย้อม คุณครูให้ทำงานเกี่ยวกับศึกษาการย้อมเพื่อจากในชุมชนครับ”

นักเรียน (โรงเรียนสวายวิทยาคาร), เมษายน 2568

การบูรณาการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการผ่านการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและความเป็นไปได้ในการต่อยอดองค์ความรู้สู่อาชีพในอนาคต

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชนจากหมู่บ้านประตูทอง ยังได้กล่าวถึงการใช้คำศัพท์ และเครื่องมือดั้งเดิมในการสอนทักษะการทอผ้า เช่น

“สอนคำที่เราใช้ ในการทอผ้า เช่น กระสวย อุปกรณ์ต่างๆ ในการทอผ้า มีการบูรณาการจากจากผู้นำชุมชนจากผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ที่ยึดทำการทอผ้ามีการสร้างก็เล็กเล็กให้เขาทอแบบแบบผ้าพันคอ”

ผู้เชี่ยวชาญ (กำนันหมู่บ้านประตูทอง), เมษายน 2568

แนวทางนี้แสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ดั้งเดิมผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยให้ความสำคัญกับภาษา เครื่องมือ และวิธีการแบบพื้นถิ่น ซึ่งมีความโดดเด่นในการนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาบูรณาการเข้ากับเนื้อหาวิชาหลัก โดยการเรียนรู้แบบลงมือทำจริง (Experiential Learning) ที่ได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรในชุมชนอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะเชิงผู้ประกอบการ และเกิดเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน

5. ด้านการประเมินผล

ขั้นการประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญในการวัดผลทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน หลังจากผ่านการเรียนรู้จากกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นพ้องว่า การประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ

5.1 การประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรจะดำเนินการโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูผู้สอน นักเรียน และผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ชุมชน เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้ต่อยอดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5.2 ครูผู้สอนกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดในการประเมินทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การให้คะแนนจากการจดบันทึกและการทำโครงการ รวมถึงการทดสอบความรู้รายวิชา ตัวอย่างเช่น นักเรียนเรียนรู้วิชาเคมีเกี่ยวกับการหาอัตราส่วนกรด-เบสในการย้อมผ้า นอกจากนี้ การประเมินยังรวมถึงความสำเร็จของนักเรียนหลังจบหลักสูตร เช่น นักเรียนที่สามารถประกอบอาชีพทอผ้าไหมและมีรายได้ ถือเป็นผลสำเร็จของหลักสูตรและสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้รุ่นน้อง

5.3 ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ชุมชนวัดผลการเรียนรู้จากทักษะและองค์ความรู้ของนักเรียน เช่น นักเรียนสามารถใช้เส้นใยสังเคราะห์ฝักทอผ้าได้ และสามารถทอเส้นไหมได้จริง ถือเป็นความสำเร็จในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดังนั้น การประเมินผลมีความหลากหลายทั้งในเชิงวิชาการ เชิงปฏิบัติ และเชิงคุณค่าทางสังคม โดยครู นักเรียน และผู้เชี่ยวชาญต่างเห็นพ้องถึงความสำคัญของการวัดผลเพื่อสะท้อนผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทจริง ดังคำกล่าวของครูผู้ให้สัมภาษณ์ว่า

“มาใช้แล้วเราต้องมีการวัดผลประเมินผลเนาะ แล้วก็เอาผลสรุปนะคะมาแก้ไขปรับปรุง สอนตามหลักสูตร ต้องมีการติดตามและประเมินผลอยู่เรื่อยๆค่ะ”

ครูโรงเรียนสังขะคนที่ 2, เมษายน 2568

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น จะเป็นการประเมินโดยเน้นการประเมินผลและปรับปรุงกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงการวัดผลเข้ากับคุณภาพการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน อีกมุมหนึ่ง ครูโรงเรียนสังขะคนแรก ยังเน้นให้การประเมินผลสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน โดยใช้ตัวอย่างของรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปต่อยอดอาชีพ เช่น

“พอเราใช้หลักสูตรนี้แล้วเป็นยังไงบ้าง รุ่นพี่ที่เรียนไปหลักสูตรนี้จบไปทำอาชีพมัชชะ สมมุติว่า อ่า นี่เรียนจบมาได้เป็น ทอผ้าไหมรายใหญ่จังหวัดสุรินทร์ มีรายได้เยอะแยะมากมาย พอคุณครูให้เค้าเห็นนะคะ อ้าวว่าเนี่ยมันมีผลตอบแทนมันทำให้ชีวิตเค้ามันดีขึ้น มันทำให้เค้ามีชื่อเสียงอะไรอย่างเงี้ยคะเนอะมันจะทำให้เด็กเด็กเห็นถึงความสำคัญ”

ครูโรงเรียนสังขะ, เมษายน 2568

การใช้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ในชีวิตจริงของผู้เรียนมาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผล และมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ในเชิงอาชีพ ในขณะที่ นักเรียนจากโรงเรียนสวายวิทยาการ ได้อธิบายว่า มีการประเมินผลผ่านการทำโครงการ การจดบันทึก และการใช้ความรู้เชิงวิชาการ เช่น

“ตัดเกรดครับ ก็จะเป็นรายวิชา มีการจดบันทึก ทำเป็นโครงการ จะต้องจดบันทึก จะต้องหาอัตราส่วนด้วยครับ ถ้าวิชาเคมี ก็จะเรียนเกี่ยวกับความเป็นกรดเบส”

นักเรียน (โรงเรียนสวายวิทยาการ), เมษายน 2568

ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งกระบวนการคิด การบันทึกข้อมูล และการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยสามารถสอดคล้องกับทักษะการคิดขั้นสูงและการเชื่อมโยงข้ามศาสตร์ นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญจากชุมชน ยังเสนอการประเมินผลเชิงทักษะจริง โดยใช้วัสดุฝึกที่มีต้นทุนต่ำก่อน เช่น

“วัดจากกรณีว่าเรียนทอผ้าเนี่ย เราอาจจะใช้เส้นเส้นอื่นให้เด็กเรียนให้ชำนาญก่อนก็ได้ เพราะว่าเส้นไหมมันแพงใช่ไหมคะ แล้วก็อาจจะใช้เส้นเส้นใยอื่นให้เด็กฝึกความชำนาญก่อนแล้วค่อย ขยับต่อไปในส่วนของคุณเส้นไหม”

ผู้เชี่ยวชาญ (ผู้ประกอบการอาชีพทอผ้าไหม, เมษายน 2568)

แนวคิดนี้สะท้อนถึงการออกแบบการประเมินแบบเป็น เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะ อย่างมั่นใจ ลดความเสี่ยง และสามารถเข้าถึงเครื่องมือในการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม จะเห็นได้ว่าการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ การปฏิบัติ และผลลัพธ์ในชีวิตจริงของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลากหลาย เช่น การประเมินผลอย่างเป็นระบบ การวัดทักษะการคิดขั้นสูง การใช้แรงบันดาลใจจากรุ่นพี่ และการประเมินจากกิจกรรมลงมือทำจริง

จากแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ ผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ สามารถนำมาสรุปได้ ดังตาราง

ตารางที่ 5 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
1. ขึ้นวางแผน	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำรวจและวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน เช่น ผ้าไหม การทอผ้า 2. ออกแบบหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม/บูรณาการในกลุ่มสาระ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม ภาษา ศิลปะ ฯลฯ 3. กำหนดกลุ่มเป้าหมายนักเรียนตามความสนใจ พร้อมจัดลำดับการเรียนรู้ตามระดับชั้น ม.1-ม.6 4. วางแผนเวลาเรียน และจัดทำแผนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

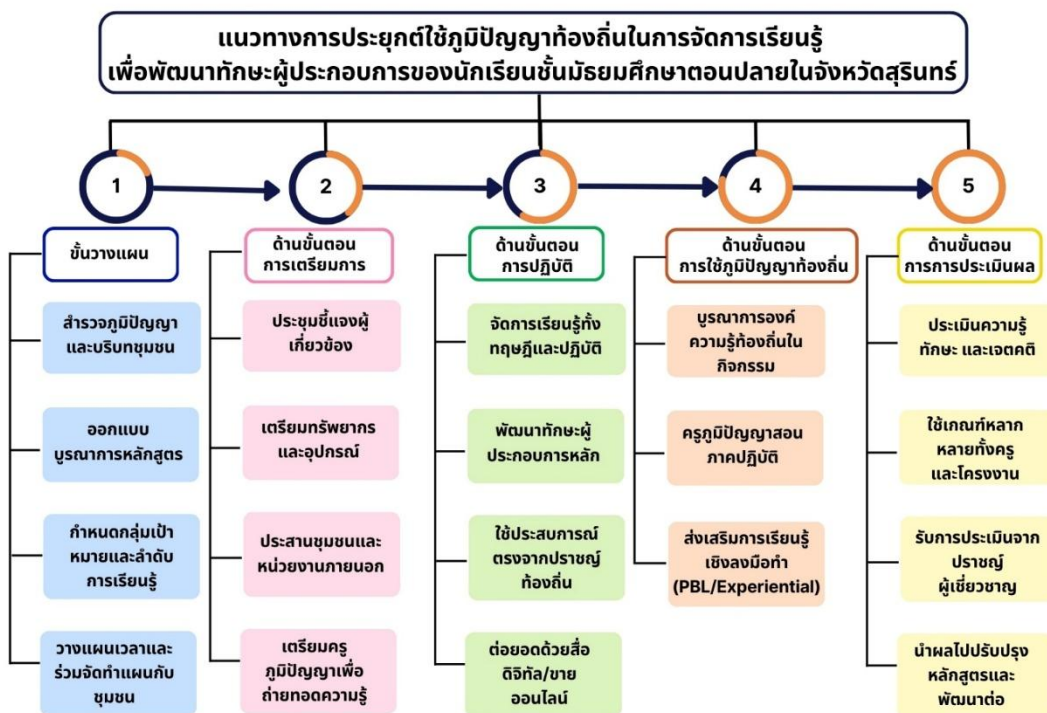
ตารางที่ 5 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นตอนการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ^{ขั้น} เตรียมการ	<ol style="list-style-type: none"> จัดประชุมชี้แจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู ปรากฏ ผู้ปกครอง และนักเรียน เตรียมทรัพยากร เช่น อุปกรณ์ทอผ้า เครื่องมือการย้อม สี ธรรมชาติ ประสานความร่วมมือกับชุมชน องค์กรท้องถิ่น หน่วยงาน ภายนอก เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ เตรียมผู้สอน/ครูภูมิปัญญาให้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งเชิง ทฤษฎีและปฏิบัติ
3. ^{ขั้น} การปฏิบัติ	<ol style="list-style-type: none"> จัดการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยใช้โครงงาน บูรณาการภูมิปัญญา พัฒนาทักษะผู้ประกอบการ เช่น การสื่อสาร การคิด วิเคราะห์ การวางแผน การใช้เทคโนโลยี และความคิด สร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากปรากฏ ท้องถิ่น และกิจกรรมในชุมชน ใช้สื่อดิจิทัลในการต่อยอด เช่น การไลฟ์สด ขายสินค้า ออนไลน์
4. ^{ขั้น} การใช้ภูมิปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> นำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การย้อมสี การ ออกแบบลายผ้า การจัดการต้นทุเรียน มาบูรณาการในกิจกรรม การเรียนรู้ ให้ครูภูมิปัญญาและปรากฏในชุมชนเป็นผู้สอนภาคปฏิบัติ โดยปรับเนื้อหาและอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือทำจริง (Experiential Learning) และการเรียนรู้แบบโครงงาน (PBL)

ตารางที่ 5 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นตอนการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ขั้นการประเมินผล	1. ประเมินความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนจากกิจกรรม ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ 2. ใช้เกณฑ์การประเมินที่หลากหลาย เช่น การให้คะแนนจาก ครู โครงการ การจดบันทึก ความสำเร็จจากการประกอบ อาชีพจริง 3. ประเมินจากความเห็นของปราชญ์/ผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่น เพื่อสะท้อนผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ในบริบทจริง 4. ใช้ผลประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตรและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนรุ่นถัดไป

ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ และ 2) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 8 คน และจากการสนทนากลุ่มจำนวน 15 คน ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบ แบบสามเส้าจากนั้นใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า สามารถอธิบายข้อมูลได้เป็น 2 มิติ ได้แก่ ด้านนักเรียนและด้านครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ดังนี้

1. สภาพการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 6 ด้าน พบว่า

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับครู ชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและหน่วยงานภายนอก แม้นักเรียนบางส่วนยังมีบทบาทจำกัดในกระบวนการออกแบบกิจกรรม

2) ด้านการเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างชัดเจน โดยได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง ทำให้สามารถพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการนำเสนอผลงาน รวมถึงฝึกการจำลองสถานการณ์การขาย การตั้งราคา และการโฆษณาสินค้า

3) ด้านกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ท้องถิ่นและเข้าร่วมงานแสดงสินค้าของชุมชน อีกทั้งยังมีการบูรณาการกิจกรรมทั้งในภาคเรียนและกิจกรรมพิเศษ เช่น ชุมนุมหรือวันวิชาการ

4) ด้านวิธีการสอนของครูที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การสอนของครูมีประโยชน์ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและต่อยอดความรู้จากภูมิปัญญาที่สนใจ ผ่านการปฏิบัติจริง พร้อมทั้งเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ประกอบการ เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการนำเสนอผลงานด้วยตนเองผ่านเทคโนโลยี

5) ด้านปัญหาหรืออุปสรรคที่นักเรียนพบ นักเรียนระบุว่าอุปสรรคหลักในการเข้าร่วมกิจกรรม คือ ข้อจำกัดด้านเวลา ตารางเรียนที่ไม่เอื้อต่อความต่อเนื่องของกิจกรรม ความสนใจของนักเรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านผ้าไหม รวมถึงอุปกรณ์และทรัพยากรที่มีจำกัด ต้องใช้ร่วมกัน นอกจากนี้ นักเรียนบางส่วนยังขาดความมั่นใจในการสื่อสารและการนำเสนอ

6) ด้านข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการสอน นักเรียนเสนอให้จัดกิจกรรมที่หลากหลายและเพิ่มความน่าสนใจ พร้อมเชิญวิทยากรภายนอกเข้าร่วม ให้ความรู้เพิ่มเติม และจัดกิจกรรมที่สนุกและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เช่น การประกวดออกแบบลายผ้าพร้อมมอบรางวัล เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนและส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ทักษะที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ มี 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านทักษะการสื่อสาร พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าทักษะการสื่อสารมีความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ โดยสามารถพัฒนาทักษะผ่านการนำเสนอผลิตภัณฑ์และการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย

2) ด้านการจัดการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเข้าใจการใช้ภาษาในการสื่อสารทางธุรกิจ การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเข้าใจการใช้ภาษาในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และการสื่อสารทางธุรกิจอย่างเหมาะสม

3) ด้านการประยุกต์ใช้เทคนิคการนำเสนอเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค นักเรียนสามารถนำความรู้จากการเรียนรู้มาใช้ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์จริง ทั้งการจัดรูปแบบการพูด การใช้สื่อประกอบ และการโต้ตอบกับผู้บริโภค

4) ด้านการใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าท้องถิ่น นักเรียนสามารถใช้ทักษะการสื่อสารเผยแพร่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งผ่านการนำเสนอในชุมชนและการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์

5) ด้านการนำเทคนิคและวิธีการสื่อสารไปใช้ในชีวิตจริง นักเรียนสามารถนำทักษะและเทคนิคการสื่อสารไปใช้ในสถานการณ์จริง ทั้งในการนำเสนอผลงาน การเจรจาต่อรอง และการสื่อสารกับบุคคลภายนอก

2.2 ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะการใช้เทคโนโลยี 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านความสำคัญในการทำงานและพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ พบว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการเข้าถึงข้อมูล การออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือการขายของออนไลน์

2) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อศึกษาหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อศึกษาหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ก่อนแล้ว

3) ด้านการสนับสนุนให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะของตนเอง

4) ด้านการใช้เทคโนโลยีที่มีส่วนช่วยให้ธุรกิจด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเติบโตและแข่งขันในตลาดปัจจุบัน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการฝึกทำการตลาดของธุรกิจด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ธุรกิจมีความโดดเด่นและสามารถแข่งขันได้ในปัจจุบัน

5) ด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี หรือการปกป้องข้อมูลส่วนตัวในธุรกิจออนไลน์ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการสอนเกี่ยวกับความรู้ด้านความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี หรือการปกป้องข้อมูลส่วนตัวในธุรกิจออนไลน์ ผ่านวิชาคอมพิวเตอร์

2.3 ทักษะด้านการวางแผน พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านการวางแผน 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านประสบการณ์วางแผนโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวางแผนโครงการหรือกิจกรรมในการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ด้านการกำหนดเป้าหมายหรือวางแผนการทำงานร่วมกับเพื่อนหรือคนในชุมชน ในบริบทของการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดและวางแผนการทำงานในบริบทของการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ด้านการจัดลำดับความสำคัญและบริหารเวลา เมื่อวางแผนดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีการจัดลำดับความสำคัญและบริหารเวลาเป็นอย่างดีก่อนที่จะลงพื้นที่ไปดำเนินโครงการและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) ด้านความรู้เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) ด้านทักษะการวางแผนที่เรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันหรือการทำธุรกิจในอนาคต พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่าทักษะการวางแผนที่เรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

2.4 ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย

2) ด้านการเผชิญกับปัญหาหรือความท้าทายในการทำโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่เคยต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในการทำกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นผ้าไหม

3) ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ พบว่านักเรียนมีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

4) ด้านการมี การจัดกิจกรรมหรือเวทีให้นำเสนอความคิดใหม่ๆเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมจากโรงเรียนในด้านกิจกรรมหรือเวทีให้นำเสนอความคิดใหม่ๆเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) ด้านความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นว่า ทักษะความคิดสร้างสรรค์คือทักษะที่สำคัญมากในการเป็นผู้ประกอบการในปัจจุบัน

2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูผู้สอนเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

2.1 ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน มีดังนี้

1) ครูมีการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

2) ครูมีการออกแบบแผนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะด้านการสื่อสาร 2) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี 3) ทักษะด้านการวางแผน 4) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์

2.2 ด้านการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน มีดังนี้

1) ครูมีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการสื่อสาร โดยจัดเตรียมทั้งกิจกรรมจำลองในห้องเรียน และกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้าน

2) ครูมีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี โดย เตรียมให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าข้อมูล และเชื่อมโยงกับบริบทผู้ประกอบการ

3) ครูมีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการวางแผน โดย มีการเตรียมแผนการสอนที่ให้นักเรียนเรียนรู้การทำงานเป็นทีม

4) ครูมีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์โดย ครูจัดกิจกรรมที่เน้นการทำความเข้าใจแนวคิดสร้างสรรค์ แล้วนำไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่หรือพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์ท้องถิ่นและชุมชน

2.3 ด้านการปฏิบัติ พบว่า การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน มีดังนี้

1) ทักษะด้านการสื่อสาร ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนฝึกทักษะการสื่อสารทั้ง 4 ด้าน พูด เขียน และสื่อสารผ่านเทคโนโลยี

2) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี เน้นให้นักเรียนได้ใช้เทคโนโลยีตลอดกระบวนการเรียนรู้

3) ทักษะด้านการวางแผน ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ เช่น STEM และ เศรษฐศาสตร์ เพื่อฝึกให้นักเรียนสามารถวางแผนโครงการ วางแผนธุรกิจ คิดคำนวณต้นทุน กำไร จุดคุ้มทุน และเป้าหมายทางการตลาดได้อย่างเป็นระบบ

4) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้นักเรียนคิดริเริ่มจากสิ่งรอบตัว นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

2.4 ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ โดยเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะ มีดังนี้

1) ทักษะด้านการสื่อสาร ครูให้นักเรียนลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนหรือกลุ่มอาชีพ ในชุมชน และฝึกนำเสนอสินค้าท้องถิ่นโดยใช้ภาษาที่น่าสนใจและดึงดูดใจลูกค้า เพื่อเสริมสร้างทักษะ การสื่อสารอย่างมั่นใจและมีเป้าหมาย

2) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมให้นักเรียนประยุกต์ใช้เทคโนโลยี กับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ทักษะด้านการวางแผน ให้นักเรียนวางแผนลงพื้นที่ศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น และ นำมาจำลองวางแผนธุรกิจเบื้องต้น

4) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้นักเรียนออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยใช้จินตนาการและการลงมือปฏิบัติจริงจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5 ด้านการประเมินผล พบว่า ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการประเมินผลในการวัด ความรู้และทักษะของนักเรียนที่ได้จากการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งการ ประเมินผลจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ทักษะมีดังนี้

1) ทักษะด้านการสื่อสาร ประเมินจากการสื่อสาร

2) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี วัดจากความสามารถในการใช้โปรแกรมและ เครื่องมือเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

3) ทักษะด้านการวางแผน ใช้เกณฑ์การประเมินจากความชัดเจนของแผนงาน

4) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ประเมินจากความแปลกใหม่ของแนวคิด การต่อยอดภูมิปัญญา และคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชนได้ อย่างโดดเด่น

3. ข้อเสนอแนะของครูผู้สอนต่อสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด พบว่ามีมาให้ ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

1) **ควรจัดทำแนวทางร่วมกันอย่างเป็นระบบ** โดยเฉพาะการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไว้ในแผนการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มสาระ ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงกิจกรรม เสริมหรือโครงการพิเศษเท่านั้น โรงเรียนควรพัฒนาแผนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงข้ามกลุ่มสาระอย่างเป็น รูปธรรม

2) **ควรมีการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน** ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ถาวรในชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

3) **ควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสม** ทั้งจาก โรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการของนักเรียน และจัดเวทีให้นักเรียนได้ฝึกการขายสินค้าจริง รวมถึงเชิญผู้ประกอบการในท้องถิ่นมาเป็นที่ปรึกษา หรือวิทยากร เพื่อให้การเรียนรู้นั้นสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดผลจริง ควรมีทั้ง แนวทางที่ชัดเจน ความร่วมมือที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนที่เพียงพอ ทั้งหมดนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะผู้ประกอบการที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและอนาคต

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

1. ด้านขั้นตอนวางแผน มีกระบวนการดังนี้

- 1) สำรวจพื้นที่และวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ศึกษาหลักสูตรและพิจารณาขอบข่ายของหลักสูตร
- 3) จัดทำแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นในหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้และเนื้อหาวิชาที่เหมาะสม
- 4) วางแผนกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเรียน คัดเลือกกลุ่มนักเรียนที่มีความสนใจ และกำหนดช่วงชั้นในการจัดแผนการเรียนการสอน 5) วางแผนกำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน

2. ด้านขั้นการเตรียมการ มีกระบวนการดังนี้

- 1) ประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 2) จัดหางบประมาณ
- 3) การประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร หรือ ผู้รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ด้านขั้นการปฏิบัติ มีกระบวนการดังนี้

- 1) ปฏิบัติตามหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้วางแผนไว้ในขั้นตอนแรก
- 2) กำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ

4. ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกระบวนการดังนี้

- 1) ครูผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน ผ่านการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้
- 2) ประชาชนชุมชน ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีให้แก่ นักเรียน

5. ด้านการประเมินผล มีกระบวนการดังนี้

- 1) ประเมินในรูปแบบของการวัดความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน
- 2) ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ผู้ให้ความรู้ในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า สามารถอธิบายข้อมูลได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นที่มีความสอดคล้องกัน และประเด็นที่มีความแตกต่าง ชัดแย้งกันระหว่างทั้งมุมมองของนักเรียนและครูผู้สอน ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ดังนี้

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ทั้งในมุมมองของนักเรียนและครูผู้สอนมีความสอดคล้องกันในหลายประเด็นสำคัญ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความเข้าใจร่วมกันและความเห็นพ้องในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประเด็นที่มีความเห็นสอดคล้องกันระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนในประเด็นแรกคือ ประเด็นที่เห็นตรงกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ที่ช่วยส่งเสริมการเข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชนและสามารถพัฒนาทักษะผู้ประกอบการได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ การเรียนรู้กระบวนการทอผ้าไหม การย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบลวดลายผ้า รวมถึงการผลิตเครื่องเงินพื้นบ้าน นักเรียนที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงและเกิดความเข้าใจในทุกขั้นตอน ทำให้นักเรียนเกิดภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าว ครูผู้สอนได้บูรณาการกับกลุ่มสาระต่าง ๆ อย่างมีระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากบริบทจริง (Experiential Learning) และแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับ อรรถนิชชา ทศดา, ศิริธร เอื้อยศิริเมธี, วิศาล ภูษณงค์, และกชพร ใจอดทน (2568) ที่เสนอว่าการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการสามารถสร้างความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติให้นักเรียนได้ และสอดคล้องกับแนวคิด Experiential Learning ของ Dewey (1938) ที่เน้นการเรียนรู้จากบริบทจริงและการลงมือทำ

ประเด็นที่สอง คือ ทั้งสองฝ่ายต่างให้ความสำคัญต่อ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม “โซสสวย” เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนที่สนับสนุนให้นักเรียนได้เข้าฐานเรียนรู้ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าไหม และกิจกรรม

“ตลาดนัดโมติง สวายวิทย์” ที่ทางโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้นักเรียน คิด ออกแบบ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนักเรียนมีโอกาสได้วางแผนธุรกิจ จัดทำบรรจุภัณฑ์ ออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ และนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่อชุมชน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกระบวนการที่ช่วยบ่มเพาะทักษะผู้ประกอบการอย่างครบถ้วน ขณะที่ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ลงมือทำจริง และเน้นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) ซึ่งสอดคล้องกับ Thomas (2000) และแนวทางการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จริงและสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับ Sherly, Kisno, & Adam Kešner (2023) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้ผู้ประกอบการโดยอิงผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่าน Project-Based Learning สามารถพัฒนาทักษะการวางแผน การสร้างสรรค์ และการประเมินผลได้อย่างชัดเจน

ประเด็นที่ที่สาม การใช้ เทคโนโลยีร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากทั้งนักเรียนและครูว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมและตอบโจทย์การเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ นักเรียนหลายคนได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลายผ้าด้วยโปรแกรม GeoGebra การทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่าน TikTok และ Facebook รวมถึงการสร้างเพจขายของออนไลน์ ขณะที่ครูได้ออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะเหล่านี้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาคอมพิวเตอร์ หรือการงานอาชีพ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ ตลอดจนเข้าใจการวิเคราะห์ต้นทุนและการสื่อสารทางธุรกิจผ่านสื่อออนไลน์ เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างโอกาสและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Anutrakul (2022) ที่เน้นว่าการบูรณาการเทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้ช่วยเสริมศักยภาพการคิดวิเคราะห์และการสร้างสรรค์ผลงานของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ Anutrakul (2022) และ Boonsa-at (2020) ที่เสนอว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการเรียนรู้สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ และทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนได้

นอกจากนี้ ทั้งครูและนักเรียนต่างเห็นพ้องว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะสำคัญของการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถกระตุ้นและส่งเสริมทักษะดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมใหม่ ๆ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น หรือการคิดค้นเครื่องมือช่วยผลิต เช่น มีดหั่นใบหม่อนอัตโนมัติ ล้วนเป็นผลงานที่เกิดจากจินตนาการและการฝึกฝนของนักเรียนภายใต้การดูแลของครูผู้สอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีศักยภาพในการสร้างผู้ประกอบการที่มี ความคิดริเริ่ม และสามารถสร้างสรรค์ผลงานของตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ กิตติศักดิ์ สินธุวงศานนท์, เอี่ยมพร หลินเจริญ, ปกรณ์ ประจันบาน, และ อนุชา กอนพวง (2568) ที่เสนอว่าการบริหารจัดการและการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการเรียนรู้สามารถสร้างทักษะผู้ประกอบการอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Trilling & Fadel (2009) ที่ระบุว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 และเป็นหัวใจของผู้ประกอบการยุคใหม่

จากบทความข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าความสอดคล้องของมุมมองระหว่างนักเรียนและครูผู้สอนในประเด็นสำคัญต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ทั้งในด้านเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และผลลัพธ์ที่สามารถส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการได้อย่างรอบด้าน การมีเป้าหมายร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความหมาย และสามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทของชุมชนและประเทศต่อไป

และถึงแม้จะพบว่าครูผู้สอนและนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันในหลายด้านเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ แต่ก็มีบางประเด็นที่สะท้อนถึงความแตกต่างหรือขัดแย้งกันในมุมมองและประสบการณ์ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญในการนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทจริงของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ประเด็นแรกที่ครูผู้สอนและนักเรียนมีความเห็นที่ขัดแย้งกัน คือ ความต่อเนื่องของการจัดการเรียนรู้ จากมุมมองของครูผู้สอน พบว่ามีการวางแผนจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะที่ครอบคลุมกลุ่มสาระต่าง ๆ ทั้งสังคมศึกษา ภาษาไทย การงานอาชีพ และเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีการเตรียมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เช่น การวางแผนร่วมกับชุมชน หรือการออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการเข้ากับรายวิชาโดยตรง อย่างไรก็ตาม จากมุมมองของนักเรียน กลับพบว่า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หรืออยู่ในลักษณะของกิจกรรมพิเศษมากกว่าที่จะเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนบางกลุ่มไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ในระยะยาวได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561) และอรณิชา ทศดา และคณะ(2568) ที่เน้นการวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและบูรณาการกับชุมชน แต่พบว่าในปฏิบัติจริงยังมีข้อจำกัด ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างการออกแบบกับการรับรู้ของนักเรียน รวมถึงสอดคล้องกับจำรัส เสียงเพราะ (2551) ที่เน้นว่าการวางแผนการเรียนรู้ต้องเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงระบบ และสามารถพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างยั่งยืน

ประเด็นที่สอง คือ ความน่าสนใจของเนื้อหาและกิจกรรม ครูผู้สอนมีความตั้งใจในการจัดกิจกรรมให้หลากหลาย และเชื่อว่ากิจกรรมเหล่านั้นมีคุณค่า เช่น การทอผ้าไหม การจัดตลาดนัดจำลอง หรือการออกแบบลวดลายผ้าผ่านโปรแกรมดิจิทัล อย่างไรก็ตาม นักเรียนบางส่วนกลับมีความรู้สึกว่เนื้อหาและกิจกรรมไม่ตรงกับความสนใจของตน โดยเฉพาะนักเรียนที่ไม่ได้มีพื้นฐานหรือความชอบในด้านผ้าไหม วัฒนธรรมชุมชน หรือศิลปะการออกแบบ ทำให้บางครั้งรู้สึกไม่สนุกหรือรู้สึกว่ากิจกรรมไม่มีความหมาย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบการเรียนรู้ที่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจเพื่อสร้างแรงจูงใจที่แท้จริง สอดคล้องกับ Sherly, Kisno, & Adam Kešner (2023) ที่เสนอแนวคิด Social Constructivism และการออกแบบกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน เพื่อสร้างความหมายในการเรียนรู้และทักษะผู้ประกอบการ และสอดคล้องกับ พิทยา บุญยศิลาพงศ์ (2566) ที่เสนอว่าการจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์เชิงบวกต่อการพัฒนาทักษะ

และอีกประเด็นที่ครูผู้สอนและนักเรียนมีความเห็นที่ต่างกัน คือ ทักษะคิดต่อการเป็นผู้ประกอบการ โดยครูผู้สอนมีความมุ่งหวังให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้ประกอบการในอนาคต โดยเห็นว่าทักษะต่าง ๆ ที่สอดแทรกในกิจกรรม เช่น การคิดวิเคราะห์ การวางแผน หรือการนำเสนอผลิตภัณฑ์ ล้วนเป็นรากฐานสำคัญสำหรับผู้ประกอบการยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม นักเรียนบางส่วนกลับมองว่าแนวทางนี้ไม่สอดคล้องกับความฝันหรือเส้นทางชีวิตของตนเอง โดยมีทัศนคติว่าการเป็นผู้ประกอบการไม่ใช่เป้าหมายหลัก และกิจกรรมบางอย่างเป็นเพียง “ภาระ” ของการเรียนในรายวิชาบังคับ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการให้ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของ “ทักษะผู้ประกอบการ” และสร้างแรงบันดาลใจผ่านตัวอย่างที่หลากหลายและใกล้ตัวนักเรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบอร์นิชชา ทศดา และคณะ (2568) และ Kisno, Milfayetty, Sitanggang & Lubis (2023) ที่เน้นการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ แต่พบว่าต้องสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจที่เหมาะสมกับนักเรียน รวมถึงสอดคล้องกับ Dayat (2017) ที่ชี้ว่าการสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจในทักษะผู้ประกอบการต้องมีกระบวนการที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน

นอกจากนี้ประเด็นในเรื่องของข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรครูผู้สอนและนักเรียนก็มีความเห็นขัดแย้งกัน จากมุมมองของนักเรียน พบว่าการจัดกิจกรรมเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างมาก เช่น การย้อมสีธรรมชาติ หรือการทอผ้า ซึ่งบางครั้งส่งผลกระทบต่อ การเรียนวิชาอื่น ๆ และยังมีปัญหาเรื่องอุปกรณ์ไม่เพียงพอ เช่น กี่ทอผ้าหรือเส้นไหม ที่ต้องขอยืมจากชุมชน ขณะที่ครูเองแม้จะตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ แต่ก็ยังคงมีความตั้งใจในการออกแบบ

กิจกรรมให้ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ อย่างเต็มที่ แม้จะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ เวลา และภาระงาน จากภารกิจอื่นของโรงเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างจริงจัง รวมถึงควรมีการบริหารเวลาในตารางเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561) รวมถึงกิตติศักดิ์ สินธุวงศานนท์ และคณะ (2568) ที่ชี้ถึงความจำเป็นในการสนับสนุนทรัพยากรและการวางแผนอย่างเป็นระบบ และยังสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561) และ Boonsa-at (2020) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจำเป็นต้องมีการสนับสนุนทรัพยากรและการบริหารเวลาอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถลงมือปฏิบัติและพัฒนาทักษะได้เต็มที่

ดังนั้นประเด็นที่มีความขัดแย้งระหว่างนักเรียนและครูผู้สอน เป็นข้อมูลสะท้อนบริบทของการจัดการเรียนรู้ที่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำระหว่าง “เจตนาของครูผู้สอน” กับ “ความรู้สึกและประสบการณ์จริงของผู้เรียน” ซึ่งหากสามารถนำข้อคิดเห็นเหล่านี้ไปปรับปรุงการออกแบบหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และรูปแบบการประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง จะส่งผลให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ แต่สามารถเป็นเครื่องมือจริงในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์นั้น มีกระบวนการที่ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนปฏิบัติ ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และขั้นตอนประเมินผล ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ได้จริง ดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผน เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กระบวนการเรียนรู้ การวางแผนถือเป็นหัวใจสำคัญลำดับแรกของการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบว่า โรงเรียนจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการสำรวจภูมิปัญญาในพื้นที่ เพื่อคัดเลือกสาระที่มีคุณค่าและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การทอผ้าไหม จากนั้นจึงออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงเนื้อหาท้องถิ่นกับกลุ่มสาระวิชา โดยคำนึงถึงช่วงชั้น ความสนใจของนักเรียน และกรอบเวลาในการเรียนรู้ โดยความสำคัญของขั้นตอนการวางแผนการจัดการเรียนรู้ อยู่ที่

การ สร้างความชัดเจนและความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับผู้เรียน หากไม่มีการวางแผนอย่างรอบด้าน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอาจไม่มีทิศทางและไม่ตอบโจทยที่ทักษะที่ต้องการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด PDCA (Deming, 1986) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนเริ่มต้นจากการวางแผนที่ดี และกับแนวคิด Integrated Learning ที่เน้นการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เชื่อมโยงกับบทเรียนในวิชาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม (พิทยา บุญยศิลาพงศ์, 2566)

2. ขั้นตอนการเตรียมการ สร้างความพร้อมและความเข้าใจร่วมกันเตรียมการเป็นกระบวนการสร้างความพร้อมในเชิงโครงสร้าง ทั้งบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชน โดยผลการวิจัยระบุว่ามีการประชุมชี้แจงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และปราชญ์ชุมชน เพื่อให้เข้าใจเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการจัดหาเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ เช่น กี้ออกผ้า กระสวย และอุปกรณ์พื้นฐานอื่น ๆ ที่จำเป็น ซึ่งความสำคัญของขั้นตอนการเตรียมการคือ สร้างความร่วมมืออย่างมีพลังและลดความขัดแย้งในภายหลัง หากการเตรียมการไม่ครอบคลุม ย่อมเกิดอุปสรรคในการดำเนินงานจริง เช่น ขาดงบประมาณ ขาดความเข้าใจหรือขาดการสนับสนุนจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ADKAR Model โดย Hiatt (2006) ให้ความสำคัญกับการสร้าง “Awareness” และ “Knowledge” ที่จะทำให้ทุกฝ่ายยอมรับและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มที่

3. ขั้นตอนการปฏิบัติ จากแผนสู่การลงมือทำในสถานการณ์จริงเมื่อมีการวางแผนและเตรียมการอย่างเหมาะสมแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นช่วงที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมจริง ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีในห้องเรียน เช่น การเรียนรู้ทักษะผู้ประกอบการ และภาคปฏิบัติ เช่น การลงพื้นที่ฝึกทอผ้าร่วมกับปราชญ์ชุมชน และจัดทำโครงการเชิงอาชีพ ให้ความสำคัญของขั้นตอนการปฏิบัติ คือ มีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือทำ ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและต่อยอดสู่การประกอบอาชีพในอนาคตได้จริง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb (1984) ที่เน้นว่า การเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดคือการที่ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง ผ่านการกระทำ การสะท้อนคิด และการประเมินผลของตนเอง

4. ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีคุณค่าจากชุมชนสู่เยาวชน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จริงในการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่เชื่อมโยงโลกแห่งความรู้กับโลกแห่งวิถีชีวิต โดยผลการวิจัยพบว่า ครูและปราชญ์ชุมชนมีบทบาทร่วมกันในการจัดกิจกรรม เช่น การออกแบบเสื้อผ้าใหม่เฉดใหม่ การย้อมผ้าจากสมุนไพรในท้องถิ่น รวมถึงการประยุกต์ความรู้กับวิชาวิทยาศาสตร์และศิลปะ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการ อนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดองค์

ความรู้ของชุมชน โดยทำให้เยาวชนเห็นคุณค่าและภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังช่วยให้ องค์ความรู้ท้องถิ่นไม่สูญหาย ซึ่งสะท้อนแนวคิด Local Wisdom Theory (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ที่เชื่อว่าภูมิปัญญาคือองค์ความรู้ที่ตกผลึกจากประสบการณ์จริง และควรนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตในระดับท้องถิ่น

5. ขั้นตอนการประเมินผล ตรวจสอบความคืบหน้าและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ขั้นตอนที่สองคือการประเมินผล ซึ่งมีความสำคัญมากในการสะท้อนประสิทธิภาพของกระบวนการ เรียนรู้ทั้งหมด ผลการวิจัยระบุว่ามีการประเมินทั้งเชิงปริมาณ เช่น คะแนนการสอบ และเชิงคุณภาพ เช่น ความสามารถในการทอผ้าหรือการเป็นผู้ประกอบการในชุมชนจริง รวมถึงความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู ประชาชน และนักเรียน ซึ่งช่วยตรวจสอบผลลัพธ์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง หากไม่มีการประเมินอย่างรอบด้าน จะไม่สามารถทราบได้ว่าการจัดการเรียนรู้บรรลุ เป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Authentic Assessment ของ Wiggins (1998) ที่เน้นการวัดผลในสถานการณ์จริง และการประเมินเพื่อการพัฒนา (Assessment for Learning) ที่ช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนมีข้อมูลสำหรับปรับปรุงการเรียนรู้โดยตรงจุด (Black & William, 2009)

สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการทั้งห้าขั้นตอนนี้ มิใช่เพียงโครงสร้างทางวิชาการเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาทักษะผู้ประกอบการได้จริงในบริบทของชุมชนจังหวัดสุรินทร์ การออกแบบ อย่างรอบคอบในแต่ละขั้น ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ที่แท้จริงเท่านั้น แต่ยังเป็น การเสริมสร้างรากฐานความมั่นคงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่มีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเพียงกลุ่มที่มีความสนใจและได้รับการคัดเลือกให้ลงพื้นที่ผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูควรเชิญประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนเป็นครั้งคราว เช่น ในช่วงคาบแนะแนว เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน กลุ่มอื่น ๆ ได้เข้าร่วมกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2) การเตรียมความพร้อมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ มีความแตกต่างกัน ครูผู้สอนจึงควรลงพื้นที่สำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนก่อนการวางแผนจัด กิจกรรม ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม กับนักเรียนและบริบทของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การบูรณาการกิจกรรมกับรายวิชา พบว่า การเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องใช้เวลามาก โรงเรียนจึงควรบูรณาการการลงมือปฏิบัติและสร้างชิ้นงานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการประเมินผลรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น รายวิชาสังคมศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี รวมถึงการประเมินคุณภาพผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้

4) การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดแผนการจัดกิจกรรมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ของตน และสร้างแนวคิดในการสร้างรายได้จากการผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้

1) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมโรงเรียนหลายแห่งในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในบริบทที่แตกต่างกัน

2) การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาต่าง ๆ ในรูปแบบที่สามารถวัดผลทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

3) ควรมีการติดตามผลระยะยาวหลังจากนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อประเมินผลกระทบต่อทักษะผู้ประกอบการและแนวคิดการสร้างรายได้

4) การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน เช่น ทรัพยากร เวลา และความสนใจส่วนบุคคล เพื่อหาแนวทางแก้ไขอุปสรรคและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

5) ควรพัฒนาเครื่องมือวัดทักษะผู้ประกอบการที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น แบบประเมินทักษะการสื่อสาร การวางแผน และความคิดสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลชนก โยธาจันทร์. (2565). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดลพบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- กรมศิลปากร. (2563). *ประวัติเมืองสุรินทร์*. <https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/11365-ประวัติเมืองสุรินทร์>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กษมาพร ทองเอื้อ. (2563). *การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา [ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]*.
- กัลยา สร้อยสิงห์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(2), 486–501.
- กานติมา สุริย์จามรี. (2562). *การศึกษาคุณสมบัติผู้ประกอบการ ภาวะผู้นำ ความพร้อมการเป็นผู้ประกอบการและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่มีผลต่อความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ: กรณีศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจวัสดุก่อสร้างแห่งหนึ่ง [การค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]*.
- กิตติศักดิ์ สินธุวงศานนท์, เอื้อมพร ทลินเจริญ, ปกรณ์ ประจันบาน, และอนุชา กอนพวง. (2568). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ. *Journal of Education and Innovation*, 27(2), 102–116. <https://doi.org/10.71185/jeiejournals.v27i2.278272>
- กุลิสรา จิตรชญาวนิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุสุมาลี โพธิ์ปัสสา. (2562). การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารโรงพยาบาลสกลนคร*, 22(3), 115.
- เกตุมณี มากมี. (2560). การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 18(2), 1-4.
- เกวลิน สมบูรณ์. (2563). *ศศ 101 เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันและการประกอบการ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- จตุพัฒน์ ประพจนสมบุรณ์. (2562). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างภาวะผู้ประกอบการของ นักศึกษายาชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัยมหิดล [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- จันทิมา ก้อนทอง. (2561). กลยุทธ์การเป็นผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษา ผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ภาคกลาง. *Journal of Nakhonratchasima College*, 12(2), 254–261.
- จำรัส เสียงเพราะ. (2551). การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพของครูผู้สอนในระดับ ช่วงชั้นที่ 3–4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- ณวิญ เสริฐผล. (2563). ภูมิปัญญาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดพะเยา. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 20(3).
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2561). รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. *วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยสุรินทร์*, 1, 1–15. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/view/146663/108110>
- ทรงสิริ วิจิรานนท์, ณรงค์ โปธิ์พูกษานันท์, ชนพรพรรณ บุญยรัตน์กลิน, และเมทิกา พวงแสง. (2563). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ความยั่งยืน. [งานวิจัยคณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร].
- ทวีชากร ขุนภักดี. (2564). กระบวนการสร้างนวัตกรรมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการ ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม: กรณีศึกษากลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- ธกฤต จันทสโร. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของบุคลากรครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].
- ธารรัตน์ สัญญะโม. (2564). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาสังคมไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 12(2), 91.
- นันทวิช นุนารถ. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 12(34), 17–21.
- ประจักษ์ ปฏิทัศน์. (2562). การคิดเชิงระบบและความคิดสร้างสรรค์. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

- ประพิณ ขอดแก้ว. (2561). รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนระดับ
ประถมศึกษา โดยการใช้มีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสถานศึกษา [โครงการวิจัย,
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].
- ปริยานันท์ โพธิ์ศิริวัฒน์. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อสร้างความได้เปรียบ
ทางการแข่งขันของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารรามคำแหง*,
5(3), 116.
- พฤทธิพงษ์ ไชยพหล. (2562). การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำรงชีพในการขับเคลื่อนการ
พัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนศิรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- พิชิตมน ชูระธรรมานนท์. (2564). ปัจจัยธุรกิจ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ และการสร้างความ
ได้เปรียบทางการแข่งขัน ที่นำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจเบเกอรี่บนออนไลน์. *วารสารบริหารธุรกิจ
ศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(1), 16–31.
- พิชญา สุวรรณโน. (2564). เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูใน
โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น [การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่
12]. มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- พิทยา บุญยศิลาพงศ์. (2566). กิจกรรมเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการโดยใช้สถานประกอบการธุรกิจ
ชุมชนตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย [การ
ค้นคว้าอิสระ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร].
- พิทวัส เอื้อสังคมเศรษฐ์, เมษา สุกษณาการ และ เอกอนงค์ ตั้งฤกษ์วาราสกุล. (2559). การศึกษาทักษะ
การเป็นผู้ประกอบการและความไว้วางใจที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อม: ธุรกิจค้าปลีกเครื่องประดับ. [การประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขา
บริหารธุรกิจและการบัญชี ครั้งที่ 4] (หน้า 2472-2482). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะ
บริหารธุรกิจ.
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์. (2542). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์*.
<https://www.finearts.go.th/surinmuseum>
- พิมพ์ชนก เปรมจิตต์. (2566). แนวทางการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเสริมสร้างผู้ประกอบการใน
ยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 38(3), 3–14.
- ภัทรวรรณ จีร์พัฒนธรร. (2563). การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ [โครงการวิจัย, คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- แมน กันยารัตน์. (2568). การศึกษาชุมชนและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในตำบลอึ่งอ้ง
อำเภอดงหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการและวิจัยทางสังคมศาสตร์*, 1(2), 1–12.

- รังสิยา นรินทร์. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นแน่วแน่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 19(1), 57–70. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/article/view/186399>
- วิไล พิงผล. (2563). การพัฒนาสมรรถนะทางปัญญาเชิงธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการ SMEs ไทยยุคใหม่เพื่อผลประกอบการในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(2), 341–360.
- ศิริจันทร์ เชื้อสุวรรณ. (2560). *การสร้างควมก้าวหน้าในอาชีพด้วยการคิดแบบผู้ประกอบการ* [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].
- ศิริวรรณ วณิชวัฒนารชัย และ ชลธิชา หอมพุ่ม (2561). การบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 2551-2563.
- สทธร เพชรวิโรจน์ชัย. (2564). *PDCA: ความหมาย ประโยชน์ และตัวอย่างใช้ 4 ขั้นตอนเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง*. <https://shorturl.asia/hK0Rc>
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.(2551) *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 21 เรื่องที่ 1 ภูมิปัญญาไทย*. <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=23&chap=1&page=t23-1-m.htm>
- สำคัญสุด สีหตุลานนท์. (2560). ปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์ กรณีศึกษานักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 12(2), 1155–1162.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. (2567). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566–2570)*. <https://www.secondarysurin.go.th/2024/06/25/%e0%b9%81%e0%b8%9c%e0%b8%99%e0%b8%9e%e0%b8%b1%e0%b8%92%e0%b8%99%e0%b8%b2%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3%e0%b8%a8%e0%b8%b6%e0%b8%81%e0%b8%a9%e0%b8%b2%e0%b8%82%e0%b8%b1%e0%b9%89%e0%b8%99%e0%b8%9e%e0%b8%b7/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุรินทร์. (2566). *ข้อมูลนักเรียนในจังหวัดสุรินทร์*. <https://www.secondary33.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2553). *พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551*. <https://www.doa.go.th/plprotect.pdf>
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์. (2564). *บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์*. <https://surin.moc.go.th/th/content/page/index/id/1055>

- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2544). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยเพื่อก้าวสู่ยุค Thailand 4.0*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. (2565). *ตราหรือสัญลักษณ์ประจำจังหวัด และความหมาย*.
<https://surin.m-culture.go.th/th/m-page-64>
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์. (2565). *ประจำปี พ.ศ. 2565*. <https://surin.industry.go.th/>
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2560). *รายงานประจำปี*. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- สำเนา หมิ่นแจ่ม. (2562). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 11(1), 91–98.
- สุดฉกาจ สุดแก้ว. (2563). *การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ การสร้างทักษะผู้ประกอบการของกลุ่มครูผู้สอนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยในประเทศไทยในบริบทการศึกษา นอกระบบ (Non-formal education) [สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล]*.
- หนึ่งฤทัย ไชยเดช. (2554). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาของกลุ่มสตรีผู้นำชุมชน: กรณีศึกษา หมู่บ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]*.
- องค์การยูนิเซฟประเทศไทย. (2566). *รายงานสมัชชาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2566*.
<https://www.unicef.org/thailand/th/report>
- อเนก นาคะบุตร. (2536). *ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา: ใน คนกับดิน น้ำ ป่า จุดเปลี่ยนแห่งความคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อภิรักษ์ อุดมศรี. (2564). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจสปา. *วารสารภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 12(1), 91–100.
- อมรรัตน์ เตชะนอก, รัชณี จรุงศิริวัฒน์, และพระฮอนต้า วาทสพโท. (2563). การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*, 7(9), 1.
- อรณิชา ทศตา, ศิรินธร เอียบศิริเมธี, วิศาล ภูษณงค์, & กชพร ใจอดทน. (2568). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการผ่านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 19(1), 370–386. <https://so03.tcithaijo.org/index.php/hsjournalnmc/article/view/287269>

อรยา แจ่มใจ. (2563). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

อรรถรัตน์ ตาเมืองมูล และ อัจฉรา ศรีพันธ์. (2567). รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(1), 254–264. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/267316>

อรุณี หรดาล. (2562). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย. สักทอง: *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 25(2), 1–11.

อัมพรพรรณ วงษ์ท่าเรือ. (2565). *ทักษะสำคัญในการดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบัน*. <https://industryaward.industry.go.th/th>

ภาษาอังกฤษ

Amin, M., & Ritonga, A. D. (2024). Diversity, local wisdom, and unique characteristics of millennials as capital for innovative learning models: Evidence from North Sumatra, Indonesia. *Societies*, 14(12), 260. <https://doi.org/10.3390/soc14120260>

Armawi, A., & Limbongan, S. A. (2022). The local-wisdom-based social capital for strengthening social resilience during the COVID-19 pandemic. *Masyarakat Kebudayaan dan Politik*, 35(4), 514–526. <https://doi.org/10.20473/mkp.v35i42022.514-526>

Bonilla-Priego, M. J., Fernández-Giordano, M., & Pacheco-Olivares, M. R. (2024). Evaluating the success of a learning management system for supplemental learning in accounting. *Computers & Education*, 195, 104723. <https://doi.org/10.1080/09639284.2024.2424269>

Chaw, L. Y., & Tang, C. M. (2018). What makes learning management systems effective for learning? *Journal of Educational Technology Systems*, 47(2), 152–169. <https://doi.org/10.1177/0047239518795828>

Dayat Hidayat. (2017). Local potential development (local genius) in community empowerment. *Journal of Nonformal Education*, 5(1), 1–14.

Dewa Agung Gede Agung. (2024). Local wisdom as a model of interfaith communication in creating religious harmony in Indonesia. *Social Sciences & Humanities Open*, 9, 278.

- Fransisca Ditawati Nur Pamenang. (2021). Local wisdom in learning to enhance cultural knowledge: Students' perceptions as prospective teachers. *International Journal of Indonesian Education and Teaching*, 5(1), 93–101.
- Frese, Michael. (2000). *Success and failure of micro business owners in Africa: A psychological approach*. Greenwood Publishing Group.
- Hayes, A. (2025). *Entrepreneur: What it means to be one and how to get started*. <https://www.investopedia.com/terms/e/entrepreneur.asp>
- Jardim, J. (2021). Entrepreneurial skills to be successful in the global and digital world: Proposal for a frame of reference for entrepreneurial education. *Education Sciences*, 11(7), 356. <https://doi.org/10.3390/educsci11070356>
- Joshna Devi. (2022). *Definition of entrepreneur*. <https://www.scribd.com>
- Kisno, K., Milfayetty, S., Sitanggang, N., & Lubis, M. J. (2023). The system approach for entrepreneurship-based school management in vocational high schools. *Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan*, 15(3). <https://journal.staihubbulwathan.id/index.php/alishlah/article/view/3068>
- Lestari, N., Paidi, & Suyanto, S. (2024). A systematic literature review about local wisdom and sustainability: Contribution and recommendation to science education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 20(2), em2394. <https://doi.org/10.29333/ejmste/14152>
- Lopes, J., Ferreira, J. J., Farinha, L., Raposo, M., & Rodrigues, R. G. (2023). Navigating through entrepreneurial skills, competencies and capabilities: A systematic literature review and the development of the entrepreneurial ability model. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 15(2), 253-285. <https://doi.org/10.1108/JEEE-09-2022-0257>
- Mahrinasari, M. S., Bangsawan, S., & Sabri, M. F. (2024). Local wisdom and government's role in strengthening the sustainable competitive advantage of creative industries. *Heliyon*, 10(10), e31133. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e31133>
- Mardatillah, A., Raharja, S. J., Hermanto, B., & Herawaty, T. (2020). Characteristic partnership and local wisdom in achieving sustainable competitive advantage for micro and small business. *Talent Development and Excellence*, 12(1), 1869–1883.

- Miller, K. (2020). *10 characteristics of successful entrepreneurs*.
<https://online.hbs.edu/blog/post/characteristics-of-successful-entrepreneurs>
- Muhamad Ahsan. (2016). Developing entrepreneurial spirit based on local wisdom. *International Journal of Social Science Research*, 4(2), 142–145.
- Nguyen Thi Thu Ha. (2018). A study of 21st century learning skills for high school students in Cao Bang Province, Vietnam. *Khon Kaen University Research Journal Humanities and Social Sciences*, 15(6), 14–21.
- Pacheco, A., Yupanqui, R., Mogrovejo, D., Garay, J., & Uribe-Hernández, Y. (2025). Impact of digitization on educational management: Results of the introduction of a learning management system in a traditional school context. *Computers in Human Behavior Reports*, 17, 100592. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2025.100592>
- Prahani, B. K., Alfin, J., Fuad, A. Z., Saphira, H. V., Hariyono, E., & Suprpto, N. (2022). Learning management system (LMS) research during 1991–2021: How technology affects education. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 17(17), 28–49. <https://doi.org/10.3991/ijet.v17i17.30763>
- Putri Komalasari. (2019). The development of local wisdom-based craft and entrepreneurship module to improve the entrepreneurial intention in senior high school. *International Journal of Education and Social Science Research*, 2(4), 273–281.
- Rahayu, M. I. F., Susanto, A. F., & Sudiro, A. (2025). The meaning of the principle of local wisdom in management and protection law environment Indonesia. *Journal of Lifestyle and SDGs Review*, 5(2), e02958. <https://doi.org/10.47172/2965-730X.SDGsReview.v5.n02.pe02958>
- Rita Aryani. (2019). Entrepreneurship learning model based on local wisdom for increasing student creative business. *Indonesian Journal of Contemporary Education*, 1(1), 24–31.
- Rosário, A. M., & Dias, J. (2022). Learning management systems in education: Research and challenges. In *Digital active methodologies for educative learning management*. *IGI Global*. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-4706-2.ch003>

- Sakti, S. A., Endraswara, S., & Rohman, A. (2024). Revitalizing local wisdom within character education through ethnopedagogy approach: A case study on a preschool in Yogyakarta. *Heliyon*, 10(10), e31370. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e31370>
- Sherly, Kisno, & Adam Kešner. (2023). Vocational high school entrepreneurship learning management model based on local wisdom products. *Journal of Innovation in Educational and Cultural Research*, 4(4), 644–653.
- Singye, J. (2021). What is an entrepreneur? *Preprints*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.20334.74562>
- Susanto, Y. K., Rudyanto, A., & Rahayuningsih, D. A. (2022). Redefining the concept of local wisdom-based CSR and its practice. *Sustainability*, 14(19), 12069. <https://doi.org/10.3390/su141912069>
- Tjahjadi, B., Soewarno, N., Mustikaningtiyas, F., & Cahyadi, S. (2024). Impact of entrepreneurial knowledge, skills, and competencies on MSME performance: An evidence from a developing country. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 18(3), 275–295. <https://doi.org/10.1108/APJIE-04-2023-0071>
- Tohari, A. (2025). The role of local wisdom in creating peace and social harmony in villages: Cultural and traditional perspectives. *JKP*, 13(1), 316–325. <https://doi.org/10.29210/1142400>
- Turnbull, D., Chugh, R., & Luck, J. (2022). An overview of the common elements of learning management system policies in higher education institutions. *TechTrends*, 66, 855–867. <https://doi.org/10.1007/s11528-022-00758-0>
- Ueangchokchai, C. (2022). Process of local wisdom transfer to promote good relationship between the elderly and new generations. *Higher Education Studies*, 12(3), 86–95. <https://doi.org/10.5539/hes.v12n3p86>
- Veluvali, P., & Suriseti, J. (2022). Learning management system for greater learner engagement in higher education—A review. *Journal of Educational Technology Systems*, 50(3), 310–333. <https://doi.org/10.1177/23476311211049855>

Zulkifli, Z., & Nuryaman, N. (2025). Local wisdom, conflict resolution, and sustainable peace: A systematic literature review. In *Towards resilient societies: The synergy of religion, education, health, science, and technology* (pp. 146–151). *CRC Press*. <https://doi.org/10.1201/9781003645542-24>.

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
- ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม

แนวคำถามชุดที่ 1

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

นางสาวปุกัญญา ยิงยอม นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร (สำหรับนักเรียน)

แบบสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1. สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะ
ผู้ประกอบการ

หมายถึง การนำความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือแนวปฏิบัติที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมและวิถีชีวิตในท้องถิ่นมาใช้เป็นฐานในการออกแบบและดำเนินการจัดการเรียนรู้
โดยมุ่งพัฒนาทักษะและแนวคิดเชิงผู้ประกอบการให้กับนักเรียน

- 1.1 นักเรียนเคยมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไรบ้าง
- 1.2 นักเรียนคิดว่าการเรียนรู้ที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะ
ผู้ประกอบการอย่างไร
- 1.3 กิจกรรมใดบ้างที่โรงเรียนของนักเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น
- 1.4 นักเรียนคิดอย่างไรต่อวิธีการสอนของครูที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และ
พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ประกอบการ
- 1.5 มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้างที่นักเรียนพบในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน
โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.6 ถ้าสามารถปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นได้ นักเรียนอยากให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มอะไรในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2. ทักษะที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ

ทักษะที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ หมายถึง ความสามารถและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ โดยครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะด้านการวางแผน และทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้ประกอบการในยุคปัจจุบัน

2.1. ทักษะการสื่อสาร

หมายถึง ทักษะด้านการสื่อสารถือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำธุรกิจ โดยเฉพาะการสื่อสารกับลูกค้า พนักงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบธุรกิจ การมีทักษะด้านการสื่อสารที่ดีช่วยสร้างความเข้าใจและความน่าเชื่อถือ ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางธุรกิจ และเพิ่มโอกาสในการขยายตลาด

2.1.1 นักเรียนคิดว่าทักษะการสื่อสารสำคัญอย่างไรต่อการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ

2.1.2 การจัดการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเข้าใจวิธีการใช้ภาษาในการสื่อสารทางธุรกิจได้ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

2.1.3 หากนักเรียนจะต้องอธิบายผลิตภัณฑ์หรือสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้บริโภคฟัง นักเรียนมีวิธีการนำเสนอแบบใดเพื่อให้ผู้บริโภคน่าสนใจ

2.1.4 จากข้อมูลที่นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนจะสามารถใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อช่วยเผยแพร่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าท้องถิ่นได้อย่างไรบ้าง

2.1.5 นักเรียนสามารถนำเทคนิควิธีการสื่อสารไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไรบ้าง

2.2. ทักษะการใช้เทคโนโลยี

หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การออกแบบผลิตภัณฑ์ การนำเสนอสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้กับเอกสาร ภาษี การคำนวณรายได้ กระบวนการขั้นตอนดังกล่าวล้วนแต่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ธุรกิจขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.1 นักเรียนคิดว่าเทคโนโลยีมีส่วนช่วยในการทำงานและพัฒนาทักษะผู้ประกอบการอย่างไรบ้าง

2.2.2 นักเรียนเคยใช้เทคโนโลยีเพื่อศึกษาหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

2.2.3 โรงเรียนมีการสนับสนุนให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

2.2.4 นักเรียนคิดว่าการใช้เทคโนโลยีมีส่วนช่วยให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเติบโตและแข่งขันในตลาดปัจจุบันได้อย่างไรบ้าง

2.2.5 นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี หรือการปกป้องข้อมูลส่วนตัวในธุรกิจออนไลน์หรือไม่ อย่างไร

2.3. ทักษะด้านการวางแผน

หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการที่มีทักษะในวางแผนคิดวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ พัฒนากลยุทธ์ จัดทำแผนงาน จัดสรรงบประมาณการใช้ทรัพยากรต่างๆ และมีแนวทางการดำเนินงานที่รอบคอบสามารถจัดทำแผนที่เหมาะสมกับธุรกิจของตนเอง เพื่อการพัฒนาธุรกิจให้เติบโตต่อไป

2.3.1 นักเรียนเคยมีประสบการณ์วางแผนโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

2.3.2 นักเรียนเคยกำหนดเป้าหมายหรือวางแผนการทำงานร่วมกับเพื่อนหรือคนในชุมชนในบริบทของการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

2.3.3 นักเรียนมีวิธีการอย่างไรในการจัดลำดับความสำคัญและบริหารเวลา เมื่อวางแผนดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3.4 โรงเรียนมีการสอนเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

2.3.5 นักเรียนคิดว่าทักษะการวางแผนที่เรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการทำธุรกิจในอนาคตได้อย่างไร

2.4. ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์

หมายถึง การเป็นผู้ประกอบการจะมีความคิดสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาไปสู่การคิดเชิงนวัตกรรม การนำเสนอผลิตภัณฑ์นวัตกรรมที่เป็นผลลัพธ์จากการคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่ม ที่ได้ลงมือปฏิบัติภายใต้การคิดและการแสวงหาความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง

2.4.1 นักเรียนเคยมีโอกาสพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

2.4.2 นักเรียนเคยเผชิญกับปัญหาหรือความท้าทายในการทำโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือไม่ อย่างไร

2.4.3 นักเรียนคิดว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในแง่ใดบ้าง

2.4.4 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมหรือเวทีให้นักเรียนได้นำเสนอความคิดใหม่ๆเกี่ยวกับ
กับธุรกิจที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

2.4.5 นักเรียนคิดว่าความคิดสร้างสรรค์สำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบ
ความสำเร็จอย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนา
ทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุรินทร์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวคำถามชุดที่ 2

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

นางสาวปุกัญญา ยิงยอม นักศึกษาระดับปริญญาโท

สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (สำหรับครู)

แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะ
ผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
เขต 33

1. ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมายถึง การวางแผนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ โดยเริ่มจากการรวบรวม
และจัดทำสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน จากนั้นกำหนดแผน
การสอนที่เชื่อมโยงกับหลักสูตร พร้อมจัดกิจกรรมและทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม
ทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนทั้ง 4 ด้าน

1.1 คุณครูมีวิธีการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนสอนให้เหมาะ
กับเนื้อหาวิชาอย่างไร

1.2 คุณครูมีการออกแบบแผนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะผู้ประกอบการ
อย่างไร

1.2.1 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร

1.2.2 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี

1.2.3 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน

1.2.4 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์

2. ด้านการเตรียมการสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมายถึง การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านขั้นตอนคือ การเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนทั้ง 4 ด้าน

2.1 คุณครูเตรียมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ด้านของนักเรียนอย่างไร

2.1.1 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร

2.1.2 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี

2.1.3 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน

2.1.4 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์

3. ด้านการปฏิบัติ

หมายถึง ชั้นการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนทั้ง 4 ด้าน

3.1 คุณครูมีวิธีการสอนหรือการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ด้านของนักเรียนอย่างไร

3.1.1 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร

3.1.2 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี

3.1.3 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน

3.1.4 ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์

4. ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมายถึง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยถ่ายทอดความรู้ด้านทักษะผู้ประกอบการโดยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชำนาญและประสบความสำเร็จ เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน

4.1 คุณครูคิดว่าการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการเรียนการสอนส่งผลต่อการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ด้านของนักเรียนอย่างไรบ้าง

4.1.1 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร

4.1.2 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี

4.1.3 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน

4.1.4 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์

5. ด้านการประเมินผล

หมายถึง การประเมินผลทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนหลังจากผ่านการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักเรียน

5.1 คุณครูใช้วิธีการประเมินผลในการวัดความรู้และทักษะของนักเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

5.2 คุณครูมีเกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการทั้ง 4 ด้านของนักเรียนอย่างไร

5.2.1 ทักษะผู้ประกอบการด้านการสื่อสาร

5.2.2 ทักษะผู้ประกอบการด้านการใช้เทคโนโลยี

5.2.3 ทักษะผู้ประกอบการด้านการวางแผน

5.2.4 ทักษะผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุรินทร์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
สำหรับศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้
เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจงเบื้องต้น

1. แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ นางสาวปุกัญญา ยิงยอม นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. ประเด็นการสนทนากลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

3. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามครั้งนี้ถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล จะไม่มีการนำไปเปิดเผยหรือนำไปใช้ในทางอื่น ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้แต่อย่างใด

4. ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1 ข้อ

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ 5 ข้อตอน จำนวน 5 ข้อ

หมายเหตุ: ผู้วิจัยสามารถกำหนดประเด็นข้อคำถามอื่น ๆ เพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม หากปรากฏข้อมูลที่มีความน่าสนใจและเกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยคำนึงถึงเวลาและเนื้อหาที่ใช้ในการสนทนา

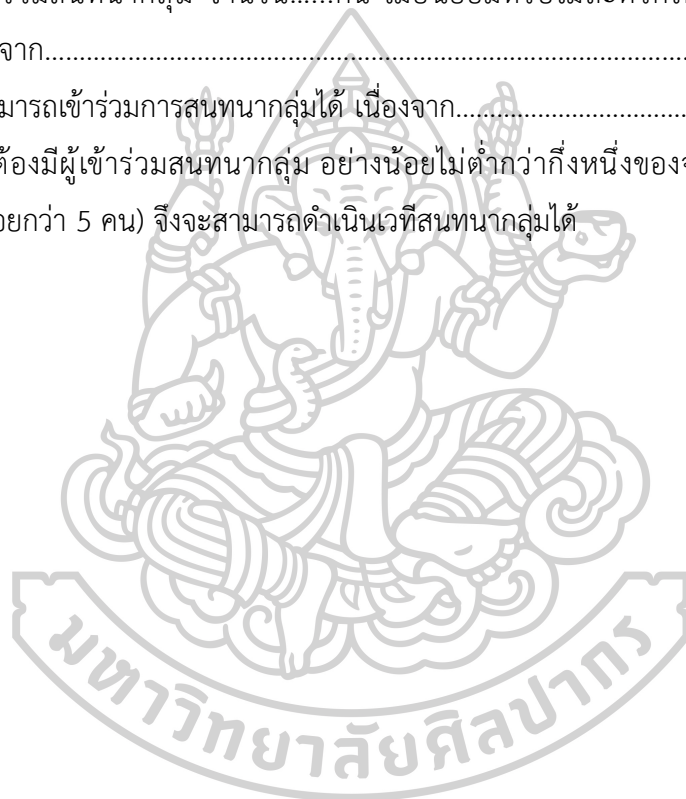
คำรับรองการยินยอมเข้าร่วมให้ข้อมูลในการวิจัย:

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย รายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะต้องปฏิบัติตามที่ระบุไว้ในคำชี้แจงเบื้องต้นให้แก่ผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลทุกท่านทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เป็นอย่างดีแล้ว จึงขออนุญาตให้ทุกท่านที่เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่ม หากเห็นด้วย และยินยอมที่จะให้ข้อมูล โปรดยกมือเพื่อเป็นการแสดงถึงความยินยอมในการให้ข้อมูลในครั้งนี้

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน.....คน

- ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคน ยินยอมให้ข้อมูลในครั้งนี้
- ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน.....คน ไม่ยินยอมหรือไม่สะดวกในการให้ข้อมูลในครั้งนี้ เนื่องจาก.....
- ไม่สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้ เนื่องจาก.....

หมายเหตุ : ต้องมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม อย่างน้อยไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด (ไม่น้อยกว่า 5 คน) จึงจะสามารถดำเนินเวทีสนทนากลุ่มได้

ประเด็นการสนทนา :

ส่วนที่ 1 : แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์

1. ท่านคิดว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุรินทร์ ควรเป็นอย่างไร มีขั้นตอนในกระบวนการอย่างไร

ส่วนที่ 2 : การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน จำรัส เสียงเพราะ (2551)

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนของ จำรัส เสียงเพราะ (2551) ซึ่งมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเด็นคำถามย่อย : ในขั้นตอนการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ (ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการใช้เทคโนโลยี, ทักษะการคิดสร้างสรรค์, ทักษะการวางแผน) อย่างไรบ้าง

2. ขั้นการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเด็นคำถามย่อย : ในขั้นตอนการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกระบวนการเตรียมการอย่างไรที่ช่วยส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ (ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการใช้เทคโนโลยี, ทักษะการคิดสร้างสรรค์, ทักษะการวางแผน)

3. ขั้นการปฏิบัติ

ประเด็นคำถามย่อย : ในขั้นตอนการปฏิบัติมีกระบวนการ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ (ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการใช้เทคโนโลยี, ทักษะการคิดสร้างสรรค์, ทักษะการวางแผน) อย่างไรบ้าง

4. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเด็นคำถามย่อย : ในขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกระบวนการขั้นตอนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ (ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการใช้เทคโนโลยี, ทักษะการคิดสร้างสรรค์, ทักษะการวางแผน) อย่างไรบ้าง

5. การประเมินผล

ประเด็นคำถามย่อย : ในขั้นตอนการประเมินผล มีกระบวนการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ (ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการใช้เทคโนโลยี, ทักษะการคิดสร้างสรรค์, ทักษะการวางแผน) อย่างไรบ้าง

ความคิดเห็นอื่นๆ และข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นางสาวปญญาศยา ยิงยอม

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2559 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ)

สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2565 ศึกษาต่อระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม)

สาขาวิชาพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

